

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN
ALGILADIĞI EBEVEYN TUTUMU VE KENDİ EBEVEYN
TUTUMUNUN, ÇOCUKLARININ YAŞADIĞI DUYGUSAL VE
DAVRANIŞSAL PROBLEMLERE OLAN YORDAYICI ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilan ORAK

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

**ARALIK 2023
İSTANBUL**

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN
ALGILADIĞI EBEVEYN TUTUMU VE KENDİ EBEVEYN
TUTUMUNUN, ÇOCUKLARININ YAŞADIĞI DUYGUSAL VE
DAVRANIŞSAL PROBLEMLERE OLAN YORDAYICI ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Dilan ORAK
(201287014)
(0009-0004-6624-1189)**

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Neşe SARUHAN

İstanbul 2023

T.C.

İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Jüri Tez Onay Formu

19.12.2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Bu çalışma 19.12.2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji (Tezli Yüksek Lisans) Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Neşe SARUHAN

Danışman

İstanbul Gedik Üniversitesi

Prof. Dr. Gökhan MALKOÇ

Üye

İstanbul Medipol Üniversitesi

Prof. Dr. Hakan DUMAN

Üye

İstanbul Gedik Üniversitesi

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Algıladığı Ebeveyn Tutumu ve Kendi Ebeveyn Tutumunun, Çocuklarının Yaşadığı Duygusal ve Davranışsal Problemlere Olan Yordayıcı Etkisi ” adlı tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanışmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Dilan ORAK

*Kendime, yolumu anlamlı kılan tüm sevdiklerime ve her duygusuyla kapsanmayı
bekleyen çocuklara*

ÖNSÖZ

Kendimle tanışık olma yolunda, hayatım boyunca, benden desteğini esirgemeyen başta sevgili ağabeyim Engin ORAK'A ve süreçte elimden tutan, benimle gecesini gündüzüne katan, duygularımı kucaklayan pek kıymetli sevdiklerime en çok da azmeden, zorluklara göğüs geren kendime teşekkür ederim. Tez süreci boyunca desteğini; bilgi birikimini benden esirgemeyen değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Neşe SARUHAN'a ve sevgili Gökhan MALKOÇ'a çok teşekkür ederim.

Aralık 2023

Dilan ORAK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı	3
1.2 Araştırmanın Hipotezleri.....	3
1.3. Araştırmanın Soruları.....	5
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Sınırlılıklar	7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Okul Öncesi Dönemde Çocukların Gelişimi.....	9
2.2. Okul Öncesi Dönemde Duygusal Becerilerin Gelişimi	14
2.2.1. Duyguları tanıma becerisi	16
2.2.2. Duyguları anlama becerisi	16
2.2.3. Duyguları ifade etme becerisi	16
2.2.4. Duygusal becerilerin gelişiminde ailenin rolü	17
2.3. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Görülen Davranış Bozuklukları	18
2.3.1. Davranış problemleri.....	18
2.3.2. Hiperaktivite bozukluğu.....	20
2.3.3. Duygusal semptomlar	21
2.3.4. Akran problemleri	21
2.3.5. Prososyal davranışlar	22
2.3.6. Davranış bozukluklarının nedenleri	24
2.3.7. Davranış bozukluklarıyla başa çıkma	25
2.4. Anne ve Çocuk İlişkisi	26
2.5. Ebeveyn Tutumları.....	28
2.5.1. Demokratik tutum	29
2.5.2. Aşırı hoşgörülü tutum	31
2.5.3. Otoriter tutum.....	32
2.5.4. Tutarsız tutum	33
2.5.5. Aşırı koruyucu tutum	34
2.5.6. İlgisiz tutum	34
2.6. Ebeveyn Tutumunu Etkileyen Faktörler	35
2.6.1. Ebeveynlerin eğitim durumu.....	36
2.6.2. Çocuğun yaşı ve doğum sırası	36
2.6.3. Sosyo-ekonomik durum	37
2.6.4. Çocuğun cinsiyeti.....	37

2.7. Ebeveyn Tutumunun Çocukların Duygusal ve Davranışsal Problemleri ile İlişkisi	38
3. YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırmanın Modeli	44
3.2. Araştırmanın Örneklemi.....	44
3.3. Veri Toplama Araçları	44
3.3.1. SosyoDemografik Bilgi Formu	44
3.3.2. Güçler ve Güçlükler Ölçeği	44
3.3.3. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği.....	45
3.3.4. Ebeveyn Tutumu Ölçeği	46
3.4. Veri Toplama İşlemi	47
3.5. Verilerin Analizi.....	47
4. BULGULAR.....	49
4.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	49
4.2. Ölçeklerin Normallik Testi	50
4.3. Ölçeklerinin Betimleyici İstatistikleri	50
4.4. Demografik Değişkenlere Bağlı Analizler.....	51
4.4.1. Eğitim Durumuna Göre Araştırma Değişkenlerinin Farklılaşması.....	51
4.5. Araştırma Değişkenlerinin Birbiriyle İlişkisinin İncelenmesi	53
5. TARTIŞMA	72
5.1. Annelerin Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Sergiledikleri Ebeveyn Tutumları ile Çocuğun Yaşadığı Duygusal ve Davranışsal Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	72
5.2. Annenin Algıladığı Reddedicilik ve Çocuğun Duygusal Sorunları Arasındaki İlişkide Annenin Sergilediği Tutumlarının Aracı Rolünün İncelenmesi	77
5.3. Araştırma Sorularına İlişkin Sonuçların İncelenmesi	79
5.4. Annelerin Ebeveynlerinden Algıladıkları Ebeveyn Tutumları ile Demografik Değişkenlere Dair Sonuçların İncelenmesi	80
5.5. Annelerin Sergiledikleri Ebeveyn Tutumları ile Demografik Değişkenlere Dair Sonuçların İncelenmesi	81
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
KAYNAKLAR	86
EKLER.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ.....	110

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 4.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	49
Çizelge 4.2: Ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları	50
Çizelge 4.3: Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri	51
Çizelge 4.4: Eğitim Durumuna Göre Ölçek Puanların Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuçlar.....	52
Çizelge 4.5: Araştırma Değişkenlerinin Birbiriyle İlişkinin İncelenmesi.....	53
Çizelge 4.6: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklık Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	55
Çizelge 4.7: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	56
Çizelge 4.8: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuk Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	56
Çizelge 4.9: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklık Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	57
Çizelge 4.10: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	57
Çizelge 4.11: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuk Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	58
Çizelge 4.12: Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumlarının Çocuğun Yaşadığı Duygusal ve Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	58
Çizelge 4.13: Annenin Sergilediği Demokratik Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	59
Çizelge 4.14: Annenin Sergilediği Otoriter Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	59
Çizelge 4.15: Annenin Sergilediği Aşırı Koruyuculuk Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	60
Çizelge 4.16: Annenin Sergilediği İzin Verici Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	60
Çizelge 4.17: Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumlarının Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	61

Çizelge 4.18: Annenin Sergilediği Demokratik Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	61
Çizelge 4.19: Annenin Sergilediği Otoriter Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	62
Çizelge 4.20: Annenin Sergilediği Aşırı Koruyuculuk Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	62
Çizelge 4.21: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Tutumun Çocuğuna Sergilediği Ebeveyn Tutumunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	63
Çizelge 4.22: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın Çocuğuna Sergilediği Demokratik Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	64
Çizelge 4.23: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Çocuğuna Sergilediği Demokratik Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	64
Çizelge 4.24: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Çocuğuna Sergilediği Otoriter Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	64
Çizelge 4.25: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Çocuğuna Sergilediği Otoriter Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	65
Çizelge 4.26: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Çocuğuna Sergilediği Aşırı Koruyucu Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	65
Çizelge 4.27: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Çocuğuna Sergilediği İzin Verici Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	66
Çizelge 4.28: Duygusal Sorunlar ile Reddedicilik Arasındaki İlişkide Otoriter Tutumun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi.....	67
Çizelge 4.29: Duygusal Sorunlar ile Reddedicilik Arasındaki İlişkide İzin Verici Tutumun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi.....	68
Çizelge 4.30: Davranışsal Sorunlar ile Reddedicilik Arasındaki İlişkide Otoriter Tutumun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi.....	69
Çizelge 4.31: Davranışsal Sorunlar ile Duygusal Sıcaklık Arasındaki İlişkide Demokratik Tutumun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi.....	70

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

- Şekil 4.1:** H6 Hipotezine Uygulanan Aracılık Analizine İlişkin Beta Katsayıları 67
Şekil 4.2: H6 Hipotezine Uygulanan Aracılık Analizine İlişkin Beta Katsayıları 68
Şekil 4.3: H6 Hipotezine Uygulanan Aracılık Analizine İlişkin Beta Katsayıları 69
Şekil 4.4: H6 Hipotezine Uygulanan Aracılık Analizine İlişkin Beta Katsayıları 70

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN ALGILADIĞI EBEVEYN TUTUMU VE KENDİ EBEVEYN TUTUMUNUN, ÇOCUKLARININ YAŞADIĞI DUYGUSAL VE DAVRANIŞSAL PROBLEMLERE OLAN YORDAYICI ETKİSİ

ÖZET

Bu araştırmada, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin algıladığı anne tutumu ve kendi sergilediği ebeveyn tutumunun, çocuklarının yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlarına olan yordayıcı etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ilinde Kadıköy belediyesine bağlı ilçelerde bulunan, özel okul öncesi eğitim kurumlarındaki 48-66 aylık çocuğu olan 446 anne ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil edilen çocukların annelerine Ebeveyn Tutum Ölçeği, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları – Çocuk Formu, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Sosyo-demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. İstatistiksel analizler için SPSS 22.0 sürümü kullanılmıştır. Verilerin analizlerinde; tek yönlü varyans analizi (ANOVA), korelasyon analizi ve aracı etki analizi için çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırmada; çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlar annenin eğitim düzeyine ve gelir düzeyine göre anlamlı farklılaştığı; annenin yaşına göre anlamlı farklılaşmadığı saptanmıştır. Annenin algıladığı anne tutumunun annenin yaşı ve eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaştığı; gelir düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığı saptanmıştır. Annenin sergilediği ebeveyn tutumunun annenin yaşı, eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre anlamlı farklılaştığı saptanmıştır. Annelerin kendi annelerinden algıladığı reddedicilik ile çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlar arasındaki ilişkiye annelerin sergiledikleri otoriter tutumun tam aracılık ettiği saptanmıştır. Annelerin kendi annelerinden algıladığı reddedicilik ile çocuğun yaşadığı duygusal sorunlar arasındaki ilişkiye annelerin sergiledikleri izin verici tutumun kısmi aracılık ettiği saptanmıştır. Annelerin kendi annelerinden algıladığı duygusal sıcaklık ile çocuğun yaşadığı davranışsal sorunlar arasındaki ilişkiye annelerin sergiledikleri demokratik tutumun tam aracılık ettiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Ebeveyn Tutumları, Duygusal Sorunlar, Davranışsal Sorunlar*

**THE PREDICTIVE EFFECT OF THE PARENTAL ATTITUDE
PERCEIVED BY MOTHERS WHO HAVE CHILDREN IN THE
PRESCHOOL PERIOD AND THEIR OWN PARENTAL ATTITUDE ON
THE EMOTIONAL AND BEHAVIORAL PROBLEMS EXPERIENCED
BY THEIR CHILDREN**

ABSTRACT

This study aimed to examine the parental attitude perceived by mothers with preschool children and the predictive effect of their own parental attitude on the emotional and behavioral problems experienced by their children. The sample of the research consists of 446 mothers with children aged 48-66 months in private pre-school education institutions in the districts of Kadıköy municipality in Istanbul. Parental Attitude Scale, Abbreviated Perceived Parental Attitudes - Child Form, Strengths and Difficulties Questionnaire and Socio-demographic Information Form were applied to the mothers of the children included in the study. SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) version 22.0 was used for statistical analysis. In the analysis of the data; One-way analysis of variance (ANOVA), correlation analysis and multiple regression analysis were performed for mediating effect analysis. In the research;

The emotional and behavioral problems experienced by the child differ significantly according to the education level and income level of the mother; It was found that there was no significant difference according to the age of the mother. The maternal attitude perceived by the mother differs significantly according to the mother's age and education level; It was found that there was no significant difference according to income level. It has been determined that the parental attitude exhibited by the mother varies significantly according to the mother's age, education level and income level. It has been determined that the relationship between the rejection that mothers perceive from their own mothers and the emotional and behavioral problems experienced by the child is fully mediated by the authoritarian attitude exhibited by the mothers. It was determined that the relationship between the rejectionism perceived by mothers from their own mothers and the emotional problems experienced by the child was partially mediated by the permissive attitude exhibited by the mothers. The relationship between the emotional warmth perceived by mothers from their own mothers and the behavioral problems experienced by the child has been found to be fully mediated by the democratic attitudes exhibited by mothers.

Key Words: *Parental Attitudes, Emotional Problems, Behavioral Problems*

1. GİRİŞ

Hayata dair duygusal ve davranışsal deneyimlerin edinildiği ilk yer olan ailede, çocuğun algıladığı tutumlar, ilk yaşantıların örülmesinde, duygusal ve sosyal gelişimin şekil almasında önem taşır. Aile kavramı çerçevesinde ebeveyn ve çocuk arasında kurulan bağ, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine doğrudan katkıda bulunmaktadır. Bu bağ, bireyin yaşam yolculuğunda sürekli bir etkiye sahiptir ve çocuğun davranış kalıplarını belirler. Erken çocukluk döneminde hızla yaşanan psikomotor, bilişsel ve duygusal değişimler, ebeveyn davranışlarının ve yaklaşımlarının önemini daha da belirgin hale getirmektedir. Çocukların dil, sosyal, davranışsal ve duygusal gelişimlerinde, doğrudan veya dolaylı şekilde etkileşimde bulunduğu toplum ve bireylerle bağlantı kurarken, erken çocukluk döneminde sağlanan huzurlu ve güvenli bir ortam bu gelişim dönemine pozitif yönde katkıda bulunmaktadır (Dereli ve Dereli, 2017). Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarla olan etkileşimlerindeki her değişiklik, çocuklar üzerinde doğrudan ve kalıcı bir etkiye sahip olmaktadır.

Yapılan çalışmalarda, annenin çocukluğunda algıladığı ebeveyn tutumu, sergilediği ebeveynlik stilini etkileyebilecek bir değişken olduğu saptanmıştır. Dünyaya gelen çocuğun, psikolojik iyilik hali olumlu olan bir anne ile karşılaşması; sosyal, duygusal, zihinsel ve algısal gelişim alanlarında destekleyici bir etmen olarak önem teşkil eder. Bağlanma kuramında ebeveynlerin kendi bağlanma deneyimlerinin, çocuklarıyla kuracakları bağlanma ilişkisini etkilediği bulunmuştur (Main, Kaplan ve Cassiy, 1985; Serbin ve Karp, 2003; Şen ve Kavlak, 2012). Uluslararası literatürdeki araştırmalarda ise annenin kendi annesi ile ilişkisindeki olumsuz deneyimlerin kendi ebeveynlik becerilerini etkileyebildiğini göstermektedir (Iyengar ve ark., 2014). 2019 yılında Zajac, Raby ve Dozier'in yaptığı çalışmada ise annelerin çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimlerinin, anneleri ile olan bağlanma örüntüleri ve olumsuz ebeveynlik davranışları ile ilişkili olduğu gözlenmiştir. Kendi annesinden işlevsel, kapsayıcı bir tutum göremeyen bir annenin kendi çocuğunun gereksinimlerini anlama yolunda zorluk yaşayacağı ön görülmektedir. Bu durumda ebeveynlerin sergilediği

tutum, çocuğun davranışlarının şekillenmesinde, toplumsallaşmasında, öz yeterliliği olan bir birey olmasında, duygularını regüle edebilmesi yolunda belirleyicidir. Bu zeminde ebeveynlerin sergilediği, çocukların algıladığı tutum belirleyici bir rol oynamaktadır.

Çocukların sağlıklı bir gelişim dönemi geçirebilmesi için duygularına uyumlanan bir zemine ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlık, çeşitli faktörler tarafından etkilenen hem fiziksel hem de psikolojik ve duygusal refahı içerir (Baratan ve Tezel, 2012). Bu faktörler, psikolojik ve duygusal sorunları içerir; yalnızca yetişkinler üzerinde etkili olmakla kalmaz, çocukları da derinden etkileyebilir. Bu durum, çocuklarda istenmeyen davranışların görülme sıklığının arttığı son zamanlarda daha belirgin hale gelmiştir (Kargı ve Erkan, 2004). Erken çocukluk döneminde görülen davranışsal sorunlar, ilerleyen yaşlarda akademik başarısızlık, hiperaktivite, öz kontrol sorunları ve algısal zorluklar gibi hem bilişsel hem de psikomotor problemlere yol açmaktadır (Bekman, Koç ve Erguvanlı, 2004). Bu tür problemler, çocuğun çevreden aldığı uyarılarla güçlenerek daha büyük sorunlara dönüşmektedir (Kargı ve Erkan, 2004). Örneğin, okul öncesi dönemde zorba davranışlara maruz kalan çocukların, gençlik dönemlerinde agresif davranışlar sergilediği tespit edilmiştir bu nedenle, ebeveynlerin erken çocukluk döneminde ortaya çıkan problemli davranışları hafifletmek için çocuğun olası problemlerini çözme yeteneğine ve kapasiteye sahip olmaları önemlidir. Ebeveynler, çocukların gösterdiği olumsuz davranışlara karşı pozitif davranışlarla ve erken müdahale programlarıyla yanıt verirlerse, bu durumun önemli derecede olumlu sonuçları olacaktır (Gürsoy ve Özaslan, 2016). Çocuğun içselleştirdiği davranış kalıpları, yetişkinlik hayatında örüntü haline gelecek ve kendi ebeveyn olduğunda erken çocukluk deneyimleri aracılığıyla benzer davranışları sergileyecektir. Böylelikle edinilen olumsuz deneyimlerin nesiller arası aktarımı söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, çocukların yaşadığı duygusal ve davranışsal problemlerin nasıl, hangi durum ve koşullarda ortaya çıktığını saptamak önlem ve iyileştirme çalışmaları kapsamında önem teşkil etmektedir.

Literatürde yer alan çalışmalar, çocukların yaşadığı duygusal ve davranışsal zorlanmalarda annenin ebeveyn tutumunun belirleyici olduğunu gösterse de bu ebeveyn tutumlarına etki edeceği ön görülen algılanan ebeveyn tutumuna dair nicel çalışmaların yeterli olmadığı görülmüştür. Bu araştırmada annelerin algıladıkları ebeveyn tutumunun, sergiledikleri ebeveyn tutumuna olan etkisi ve sergiledikleri

ebeveyn tutumlarının, çocuklarda görülen duygusal ve davranışsal problemler üzerindeki ilişkisi incelenmiştir. Dolayısıyla, bu çalışma çocukların yaşadığı duygusal ve davranışsal problemler çerçevesinde ebeveynin çocuğu üzerinden kendi yaşantısına dair farkındalık kazanmasına ve aynı zamanda çocukların yaşadığı belirtilen problemlere karşın etkili müdahale yöntemlerinin oluşturulmasına imkân sağlayacaktır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin kendi annelerinden algıladığı ebeveyn tutumu ve kendi sergiledikleri ebeveyn tutumunun, çocuklarının yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlarına olan yordayıcı etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda annelerin çeşitli demografik bilgilerinin algıladıkları ebeveyn tutumunu, kendi sergiledikleri ebeveyn tutumlarını ve çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunlarını farklılaştırıp farklılaştırmadığı incelenmiştir.

1.2 Araştırmanın Hipotezleri

- H1: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1 (a): Annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1 (b): Annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1 (c): Annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk tutumu ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- H2: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2 (a): Annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2 (b): Annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2 (c): Annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk tutumu ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- H3: Annenin sergilediği ebeveynlik tutumu ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3 (a): Annenin sergilediği demokratik tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3 (b): Annenin sergilediği otoriter tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3 (c): Annenin sergilediği aşırı koruyucu tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3 (d): Annenin sergilediği izin verici tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- H4: Annenin sergilediği ebeveynlik tutumu ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4 (a): Annenin sergilediği demokratik tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4 (b): Annenin sergilediği otoriter tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4 (c): Annenin sergilediği aşırı koruyucu tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4 (d): Annenin sergilediği izin verici tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- H5: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile kendi sergilediği ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H6: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında annenin sergilediği ebeveyn tutumunun aracı rolü vardır.

1.3. Araştırmanın Soruları

- Annenin algıladığı anne tutumu ile sergilediği ebeveyn tutumu arasında bir ilişki var mıdır?
- Annenin algıladığı anne tutumu ile çocuklarının yaşadığı duygusal ve davranışsal problemler arasında bir ilişki var mıdır?
- Okul öncesi dönemde çocuğu olan annenin algıladığı anne tutumu ile çocuğunun yaşadığı duygusal ve davranışsal problemler arasındaki ilişkide kendi ebeveyn tutumunun aracı bir rolü var mıdır?
- Çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal problemler çocuğun yaşı, annenin yaşı, ailenin gelir durumu ve annenin eğitim durumu sosyo-demografik özelliklere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Annenin sergilediği ebeveyn tutumu annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Annenin algıladığı anne tutumu annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Çocuğun hayata dair duygusal ve sosyal deneyimler edindiği ilk yer olan ailede, çocuğun maruz kaldığı, algıladığı davranış ve tutumlar ilk yaşantıların örülmesinde, duygusal ve sosyal gelişimin şekil almasında büyük önem taşır. Annenin kendi özüne duyduğu güven, annelik tutumunu etkileyen bir konumdur. Annenin kendine ilişkin olumlu görüşleri, annelik rolüne ve bebeğiyle olan iletişimine pozitif bir katkı sağlar. Dünyaya gelen çocuğun, psikolojik iyilik hali olumlu olan bir anne ile karşılaşması; sosyal, duygusal, zihinsel ve algısal gelişim alanlarında destekleyici bir etmen olarak önem teşkil eder. Yapılan çalışmalarda, annenin kendi annesi ile olan ilişkisinde algıladığı ebeveynlik, kendi annelik tutumunu etkileyecek bir değişken olduğu saptanmıştır. Kendi annesinden işlevsel, kapsayıcı bir tutum göremeyen ve algıladığı ebeveyn tutumunu olumsuz olarak değerlendiren bir annenin kendi çocuğunun gereksinimlerini anlama yolunda zorluk yaşayacağı ön görülmektedir. Bu durumda ebeveynlerin sergilediği tutum, çocuğun davranışlarının şekillenmesinde, toplumsallaşmasında, kendine yeten sağlıklı bir birey olmasında, duygularını regüle edebilmesi yolunda belirleyicidir. Çocukların sağlıklı bir gelişim dönemi

geçirebilmesi için duygularına uyumlanılan bir zemine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu zeminde ebeveynlerin sergilediği, çocukların algıladığı tutum belirleyici bir rol oynamaktadır. Bağlanma kuramında ebeveynlerin kendi bağlanma deneyimlerinin, çocuklarıyla kuracakları bağlanma ilişkisini etkilediği bulunmuştur (Main, Kaplan ve Cassiy, 1985; Serbin ve Karp, 2003; Şen ve Kavlak, 2012). Uluslararası literatürdeki araştırmalarda ise annenin kendi annesi ile ilişkisindeki olumsuz deneyimlerin kendi ebeveynlik becerilerini etkileyebildiğini göstermektedir (Iyengar ve ark., 2014). 2019 yılında Zajac, Raby ve Dozier'in yaptığı çalışmada ise annelerin çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimlerinin, anneleri ile olan bağlanma örüntüleri ve olumsuz ebeveynlik davranışları ile ilişkili olduğu gözlenmiştir. Bu çalışmanın genel amacı okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin algıladığı ebeveyn tutumu ile çocuklarının yaşadığı duygusal ve davranışsal problemleri arasındaki ilişkide annenin kendi ebeveyn tutumunun rolünü anlamak, nihayetinde çocukların yaşadığı duygusal ve davranışsal problemlerde önleyici, annenin kendi hayatında ise çocukluk deneyimlerine ve algıladıkları ebeveyn tutumlarına dair farkındalığını arttıracak çalışmalara zemin hazırlamak ve öncelik etmektir. Yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, annenin algıladığı ebeveyn tutumunun, kendi sergilediği annelik tutumuna bir etkisinin olduğuna dolayısıyla çocuğunun duygusal ve davranışsal anlamda yaşayabileceği bir zorluğa zemin oluşturabileceğine dair bir kanıya varılmıştır. Kurulan hipotezlerin nicel araştırma yöntemleriyle incelenmesi, somut envanterler öncülüğünde literatüre katkı sağlanması motivasyon kaynağı olarak belirlenmiştir. Var olan tezler ve yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, çocuğun yaşadığı çeşitli duygusal ve davranışsal problemlerde ebeveyn tutumu ile ilişkili olduğun dair anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Erçakallı (2022), okul öncesi dönemde çocukların yaşadığı duygusal ve davranışsal problemler ile ebeveyn tutumu arasında bir ilişki olduğu hipotezini araştırma sonucu ile doğrulamıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların demokratik ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının “düşük” düzeyde, otoriter ve izin verici tutumlarının ise “orta” düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada 48-66 aylık çocukların “düşük duygu düzenleme zorluğu” olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Doğanay (2022) tarafından ele alınan bir başka çalışmada, ebeveyn tutumu ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkiye bakılmış; demokratik ve izin verici tutuma sahip olan ebeveynlerin, çocuklarının öz bakım becerilerinin olumlu düzeyde geliştirdiği belirlenirken tersi durumda olumsuz etkilendiği bulunmuştur. Ebeveyn tutumları daha çok çocuklar

üzerindeki etkisi aracılığıyla çalışılmış fakat sergilenen bu ebeveyn tutumlarına şekil verecek değişkenler araştırmaların sınırlılıkları içerisinde kalmıştır. Yetişkin ve ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumunun hayatlarındaki çeşitli alanlardaki yansımalarına bakılmış (duygu düzenleme becerisi, sosyal medya kullanımı, öz şefkat- öz tikslenme ilişkisinin incelenmesi gibi) fakat annelerin algıladığı ebeveyn tutumunun, kendi anneliklerindeki belirleyici olabilme hipotezi üzerinde durulan yeterli çalışmaya rastlanmamıştır. Hemşire Şen (2007) tarafından yapılan araştırmada, anneannenin çocuğun gelişimi konusundaki rolüne yer verilmiş fakat duygusal ve davranışsal gelişiminden daha çok fiziksel gelişimindeki rolüne odaklanıldığı gözlemlenmiştir. İstikbal tarafından (2022) yapılan Klinik psikoloji yüksek lisans tez çalışmasında niteliksel araştırma yöntemiyle nesiller arası aktarıma odaklanılmış, yapılan görüşmeler sonucunda annelerin sergilediği ebeveyn tutumlarında, algıladıkları ebeveyn tutumlarının etkileyici olabildiğine dair görüşler elde edilmiş ve bu konunun niceliksel yöntemle çalışılmasının literatürde önemli olduğuna ilişkin önerilere değinilmiştir. Yapılan çalışmalar, çocukların yaşadıkları duygusal ve davranışsal zorlanmalarda annenin ebeveyn tutumunun belirleyici olduğunu gösterse de bu ebeveyn tutumlarına etki edeceği ön görülen algılanan ebeveyn tutumuna dair çalışmaların olmadığı görülmüştür. Araştırma konusu, çocukların deneyimlediği duygusal ve davranışsal zorlanmalarda ebeveyn tutumlarının belirleyici olduğu saptamaların farklı bir değişken aracılığıyla bakacak, annenin kimi zaman yük olarak gördüğü, yetersiz olduğu kanısına vardığı ebeveynlik rolüne yeni bir anlam katacaktır. Annenin kendi çocukluğu üzerinden ebeveynlik tutumuna ışık tutması dolayısıyla çocuğunun yaşadığı duygusal ve davranışsal problemlere ışık tutabileceği, önleyebileceğine dair saptamalarla karşılaşması bu araştırmayı özgün kılmakta ve literatüre katacağı yenilik çerçevesinde önem arz etmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma, İstanbul İli Kadıköy, Erenköy, Maltepe ilçelerinde ikamet eden 3-6 yaş okul öncesi dönemi çocuklarının annelerinden alınan bilgiler ve çocukları ile yapılacaktır.

- Veri toplama aracı açısından “Sosyo-demografik Bilgi Formu”, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Formu”, “Güçler ve Güçlükler Anketi “ve “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ile sınırlıdır.
- Veriler, annelerin çocuklar için yaptıkları değerlendirmeler ve ölçme aracına verilen cevaplar ile sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Okul Öncesi Dönemde Çocukların Gelişimi

Erken çocukluk dönemi olarak da bilinen okul öncesi dönem, çocuğun gelişiminde oldukça önemli bir yer tutar ve yaşları genellikle üç ile altı arasında değişen çocukları kapsamaktadır. Bu dönem, çocukların duygusal, bilişsel, fiziksel ve sosyal gereksinimlerine sağlam bir temel atmalarını sağlayan bir hazırlık sürecinden daha fazlasını ifade etmektedir. Unesco, bu dönemi bu tarz bir geçiş dönemi olarak belirlemiştir.

Okul öncesi dönem, çocuğun gelişiminin çeşitli yönlerinin diğer yaş evreleri ile karşılaştırıldığında en fazla bağlantıya sahip olduğu bir dönemdir. Bunun yanı sıra, bu evre hayatın temel becerilerinin edinildiği bir dönem olarak da tanımlanabilir. Bu dönemde çocuklar, dış dünya hakkında bilgi edinmeye, onu keşfetmeye ve çevresine yönelmeye aktif olarak başlamaktadır. Araştırmalar, çocuklukta edinilen davranışların, bir bireyin yetişkinlikteki kişilik yapısını, alışkanlıklarını, inançlarını ve değerlerini büyük oranda etkilediğini göstermiştir. Bu çünkü beynin sinirsel yapısı bu aşamada en alıcı haline gelmiştir (Radley ve ark., 2004). Bir bebek doğduğunda, beyni yaklaşık yüz milyar nöron içerir ve bu nöronların her biri doğumda 2.500 sinapsa, iki-üç yaşına geldiğinde ise 15.000 sinapsa sahip olmaktadır. Üç yaşındaki bir çocuğun beyni, bir yetişkinin beyninden iki kat daha aktif hale gelir ve düzenli uyarımlar ile güçlü sinirsel bağlantılar oluşturmaktadır. Bu dönemde, çocuklar empati, sempati ve öz kontrol gibi becerileri kazanırken, sosyal, duygusal, bilişsel ve entelektüel anlamda da gelişim göstermektedirler (Durualp ve Aral, 2010; Günder, 2011).

Okul öncesi dönem; çocuklarda fiziksel, mental, motor gelişimin en belirgin ve öğrenmenin en yoğun olduğu dönemdir. Bu dönemdeki çocuklar bir yandan yeni beceriler geliştirmekte ve çevresine daha iyi uyum sağlamaya çalışmakta iken, diğer yandan gelişimin gereği olarak yeni sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Her çocuğun gelişimi bireysel ve kendine özeldir (McCabe ve Altamura, 2011). Bu dönemde

çocuklar kendi güçlü ve zayıf yönleri hakkında fikir edinirler ve etraflarındakilerle etkileşim yoluyla kabul edilebilir ve edilemez davranışları öğrenmeye başlamaktadırlar. Bu dönemde çocuklar karmaşık psikolojik gelişimden geçerler ve öz farkındalık, öfke yönetimi, empati, yaşam boyu başarılarını sağlayacak öz kontrol ve ilişki yönetimini öğrenmektedirler. Gelişim süreci çocuğun bulunduğu ortama göre değişmektedir. Karling ve diğerlerine (2009) göre bir çocuğun büyümesi ve gelişimi; fiziksel, sosyal, bilişsel ve zihinsel tüm alanları kapsamaktadır. Bu alanlar birbirine sıkı sıkıya bağlıdır (Akt., Yaltır, 2022).

Fiziksel gelişim, çocuğun fiziksel çevresi, evi, oyun alanları ve oyuncakları kapsamaktadır. Çevre aracılığı ile çocuğun dünyaya ilişkin algıları şekillenmektedir. Bertan ve diğerlerine (2009) göre bu dönemde duyu organları son derece aktiftir, ikinci dil öğrenmenin yanı sıra çizim yapma, enstrüman çalma gibi beceriler çok kolay edinilebilir. Bu yaştaki çocukta denge ve vücut yönetimi oldukça iyidir. İnce motor becerileri gelişmeye başlamış makas ile kesme, kıyafet ilikleme, resim çizme, ayakkabısını giyme, bağcığını bağlayabilme gibi basit işleri yapabilmektedirler (Kol, 2012; Tunçeli ve Zembat, 2017). Kendi kıyafetlerini çıkarabilir ve basit kıyafetleri giyebilirler ve oldukça hareketlidirler. Koşma zıplama gibi egzersizlerden hoşlanmaktadırlar.

Anaokuluna başlama, çocukların hayatındaki bağımsızlık yolculuğunun başlangıcıdır ve bu süre zarfında çocuklar keşfetme ve öğrenme eğilimindedirler. “Neden” ve “nerede” gibi sorular sıklıkla dile getirilir çünkü bu süre zarfında çocuklar basit talimatları takip etme yetenekleri kazanırlar ve başkalarının onayını kazanmak için sosyal normlara uygun hareket etme yeteneklerini geliştirmektedirler (Smith, 2009; Olsen ve Smith, 2017). Ahlaki değerlerin temelleri de bu dönemde atılır; çocuklar doğru, yanlış, adalet ve haksızlık gibi kavramları öğrenmeye başlamaktadırlar. Bu yaşta, çocukların hayal gücü oldukça gelişmiştir ve genellikle işlerini tek başına yapmayı tercih ederler, yani bu dönemde çocuklar genellikle egosantrik bir yapıya sahiptirler (Knafo ve Plomin, 2006). Kendilerini merkeze aldıkları için, genellikle paralel oyunlar oynamakta ve dört yaşındaki çocuklar genellikle küçük gruplarla oynamayı sevmektedirler. Oyunlarında kural belirleme ve hayal gücü kullanma yetenekleri gelişmiştir ve kurallı oyunlar, çocukların paylaşmayı ve adil olmayı öğrenmelerine yardımcı olmaktadır (Smith, 2009). Oyunlar aracılığıyla kazanılan başarılar ve alınan övgüler, çocukların güven duygusunu geliştirmektedir. Sosyal

statü ve roller bu dönemde çocuklar için hayati önem taşımaktadır. Grup dışında kalmaktan korkabilirler ve bu durumu bir tehdit olarak algılayabilirler, bu da zorbalık yaşamalarına yol açabilir (Smith, 2009; White ve Walker, 2018). Kendini ifade etmede ve sosyalleşmede zorluk çeken çocuklar, eşitsizlik, güvensizlik, ihanet, yalnızlık, reddedilme, utanç, suçluluk ve öfke gibi duyguları deneyebilmektedirler ve bu da onları zorbalığa itebilmektedir. Kız çocuklarında içe dönük davranışlar, erkek çocuklarında ise fiziksel şiddet eğilimleri zorbalığın belirtileri olabilir. Bu zorbalık davranışları, araştırmaların gösterdiği üzere, çocuklarda düşük öz saygı, depresyon, anksiyete ve hatta kendine zarar verme düşüncelerine yol açabilir. Zorbalığa uğrayan çocuklarda sosyal ve duygusal gelişim sorunları gözlenebilir ve duygularını ifade etme yetenekleri kısıtlı olan ve sosyal ilişkilerde zorluk çeken çocuklar zorbalığa daha yatkın olabilir. Bu nedenle, çocukların zorbalığa uğramasını veya zorbalık yapmasını önlemek için onların sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek ve bu alanda ortaya çıkabilecek sorunlara erken dönemde müdahale etmek büyük önem taşımaktadır (Farmer ve ark., 2002; Lyznicki, McCaffree ve Robinowitz, 2004).

Birkaç yüzyıl öncesine kadar insanlar yaşamın ilk on sekiz yılındaki gelişimin daha sonraki gelişim açısından önemli olduğunu düşünmüyordu. O günlerden sonra çocuk gelişimi ve eğitime uygun davranış açısından birçok yönelim geliştirilmiştir. İnsanoğlu yeni çalışmalar sonucunda bilgi birikimini arttırdıkça çocuğun dünyasını anlamak için çabalayarak çocukluğun erken yıllarına yatırım sağlayacak fikirlere ve tutumlara sahip olmuştur. Bu anlamda çocuk gelişimi açısından yeni bilgiler sağlanmıştır (Gander ve Gardiner, 2004).

Bebekler, dünyaya geldiklerinde benzersizdirler. Hem doğuştan getirdikleri özellikleriyle hem de bulundukları çevrenin kültürünü yansıtacak şekilde sosyal ve duygusal anlamda gelişeceklerdir. Önceleri bebeklerin dünyayı anlama ve başkalarıyla ilişki kurma konusunda hiçbir kapasiteleri olmadan doğdukları düşünülürdü. Her şeyi deneyimlerden öğrenmeleri gerektiğine inanılırdı. Ancak araştırmalar bebeklerin insan yüzüne ve sesine ilgi duymaya hazır olarak doğduklarını gösterdi. Hayatlarının ilk saatlerinden itibaren çevrelerine tepki vermeye hazırdırlar. Ama bebeklerin iletişimi genellikle ağlama şeklinde olur ve bu ağlamanın sebebi genellikle anlaşılmaz. Acıkma, üşüme, alt ıslatma veya annelerine sarılma isteği gibi nedenlerle ağlayabilirler. Bu durumda bakım verenin bebekle olan

ilişkisi sorunun kaynağını bulmada ve iletişimin sürdürülmesinde belirleyici olur (Bruce, ve ark., 2013).

Bir çocuğun yaşamının ilk iki yılı, kişilik gelişimi açısından hayati önem taşır. Cüceloğlu'na (1997) göre anneyle kurulan bağa dayalı olarak gelişen güven duygusu, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi için önemli bir temel oluşturmaktadır. 2 ila 6 yaş arasındaki süre, çocuğun genel gelişimini destekleyen bir dönem olarak kabul edilmekte ve bu süreç oyun yılları olarak tanımlanmaktadır (Berk ve Meyers, 2016). Fiziksel gelişimin daha hızlı ve gözle görülür bir şekilde gerçekleşmesi, diğer gelişim alanlarının göz ardı edilmesine sebep olmamalıdır. Bu yıllarda çocuğun algısal gelişimi, çeşitli oyunlar aracılığıyla teşvik edilmektedir. Okul öncesi dönemde, çocuklar temel duyguları ifadelere dayanarak anlamayı öğrenmektedirler. Genellikle pozitif durumları daha iyi anlama eğiliminde olan çocuklar, kendilerine yardımcı olan duyguları korumayı ve artırmayı, zararlı olanları azaltmayı ve önemsiz olanları kontrol altına almayı başarmaktadırlar. Bu yetenekler, çocukların genel refahını artırmakta ve onların çevreleriyle sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olmaktadır. Çocukların konuşmaya başladıklarında duygularını sözel olarak ifade etmeleri, duygusal gelişime yeni bir boyut kazandırmaktadır. Çocukların yaşamının ikinci yılında, kendilik bilincinin farkına varmaya başladıkları görülmekte ve bu gelişen kimlik duygusu, çocuğun davranışlarında yeni bir dönem başlatmaktadır. Çocuklar, sosyal durumların özelliklerini daha iyi değerlendirmeye başlar (Denham ve Burton, 2003).

İki ila beş yaş arasındaki çocuklar, bağımsızlığa doğru adımlar atmaya başlamaktadırlar. Kıyafetlerini kendileri seçme, ayakkabılarını kendileri bağlama ve dışarı çıkıp oyun oynama eğiliminde olmaktadır. Sosyal gelişimlerinin bir parçası olarak, oyun davranışlarında gelişme görülmektedir. Çocuklar, oyunlarda farklı roller üstlenerek, oyun arkadaşlarına çeşitli görevler verebilirler. Cüceloğlu'na (1997) göre bu tür oyunlar, iş birliği becerilerini geliştirir ve duygusal anlamda yaşama hazırlanırken küçük adımlarla ilerlemelerine yardımcı olur.

5 yaş çocuğu kendi kendine yetmenin yollarını arar çoğu zaman kendinden emin bir şekilde davranır. Sosyaldır ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde genellikle uyumludur. 5 yaş çocuğu kas kontrolünün gelişmesiyle daha çabuk kararlar verir ve dil gelişiminin ilerlemesiyle de insanlarla olan sosyal ilişkilerinin artması sayesinde farklı bir görünüme kavuşur (Yavuzer, 2014). 6 yaş çocuğu kararsızlığı ile ön plandadır. 5

yaşındaki uyumlu hali yerini 6 yaşında uyumsuzluk ve olumsuzluk belirtilerine bırakır. Duygu durumları kolayca zedelenabilir ve ağlama davranışını sıklıkla gösterir. Beş ile yedi yaş arası dönemde çocuk korku, öfke, kıskançlık ve utanç gibi duygularını ifade etmekten çekinmez. Hareketleriyle ilgili sürekli onaylanma ihtiyacı duyar (Atay, 2011).

Temel duygular, insanların yaşama adapte olmasını sağlayan evrensel unsurlardır. Ancak, bu duyguların tezahür ettiği durumlar ve deneyimler kişiden kişiye farklılık gösterebilir. İnsanların belirli durumlara verdiği tepkiler, genellikle duygusal hallerinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Evrensel olarak kabul edilen duygular; mutluluk, ilgi, şaşırtma, korku, öfke, üzüntü ve iğrenme gibi duygulardır. Bu duygular sadece insanlarda değil, aynı zamanda primatlarda da gözlemlenmektedir. Yine de çoğu araştırmacı, insanların genellikle dört temel duyguya sahip olduğunu belirtir bunlar: mutluluk, öfke, üzüntü ve korkudur. İnsanların, temel duyguların yanı sıra, daha karmaşık ikinci seviye duyguları da vardır. Bu duygular arasında suçluluk, utanç, kıskançlık ve gurur gibi duygular bulunur ve bu duygulara öz bilinçli duygular denmektedir. Bu duygular, benlik bilincimizin oluşmasını destekler (Berk, 2013). Lewis'e (2008) göre, temel duygular genellikle hayatta kalma içgüdüsüyle ilişkili olup, korku, öfke, iğrenme, şaşkınlık, üzüntü ve merak şeklinde otomatik olarak deneyimlenir. İkincil duygular ise, suçluluk ve utanç gibi, sosyal yaşamın bilinçli yönlerinde yardımcı olmaktadır. Duyguların ifade edilmesi ve yaşamsal anlamda önemli olan bu duyguların gelişimi, temel duyguların evrimi açısından önemlidir (Arslan, 2012). Bazı araştırmacılar, temel duyguların bebeklik döneminden itibaren mevcut olduğunu ve bu durumun bebeklerin yüz ifadeleri gözlemlenerek açıkça belirlenebileceğini iddia ederler. Çocuklar, genellikle 18 aylık olduklarında duygu kelimelerini kullanmaya başlamaktadırlar. 18 ay itibarıyla çocuklar, genellikle mutluluk ifadesine sahip yüzleri tanır, daha sonra üzüntü, öfke ve korku gibi duyguların yüz ifadelerini anlamaya başlarlar (Yavuzer, 2014). Bu, okul öncesi dönemdeki çocukların yüz ifadelerini tanımasına ve temel duyguları tetikleyen durumları belirlemesine yardımcı olmaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde sıkça rastlanan duygular arasında mutluluk, korku, öfke ve üzüntü bulunur. Beş yaşındaki bir çocuk genellikle anne ve babasına “Beni seviyor musunuz?” diye sorar ve yanıtları bekleyerek sevildiğine emin olur. Ebeveynlerin çocuğun bu sorularına

cevap vermesi ve çocuğun başkalarının yanında utandırılmaması veya eleştirilmemesi, temel duyguların gelişiminde hayati bir rol oynar (Verron, 2017).

Okul öncesi çağındaki çocuklarda, yaşamın başından itibaren gözlemlenen ve çocuğun yaş ilerledikçe sergilediği temel duyguların yanı sıra, farklı duygusal durumlar ve reaksiyonlar da mevcuttur. Gülme, şaşkınlık, inatçılık, saldırganlık, ağlama, kıskançlık, acı, sevgi, merak, iğrenme ve utanç gibi durumlar bunlara örnek verilebilir. Çocuk, bu duygusal durumları kendini ifade etme aracı olarak kullanır ve toplumda kendine bir yer edinir. Arslan'a (2012) göre okul öncesi dönemde, duygusal tepkiler genellikle doğal olarak ortaya çıkar ve çevrenin etkisiyle gelişir. Çocuklar, çevrelerini model alarak duygularını nasıl kontrol edeceklerini ve ifade edeceklerini öğrenirler. Eğer çocuğun duygularını ifade etmesi engellenirse, çocuk duygularını bastırma veya saklama eğiliminde olabilir, ya da duygularını aşırı derecede kontrol etme ihtiyacı hissedebilir. Bu tür durumlar, çocuklarda ciddi duygusal problemlere yol açabilir. Çocuklar, çok erken yaşlardan itibaren temel duyguları anlama kapasitesine sahip olabilirler. Yaşları arttıkça, daha karmaşık duyguları anlama ve tanımlama yetenekleri de gelişir. Bu nedenle, çocuklara farklı duygusal durumları deneyimleyebilecekleri ortamlar sunmak hem kendi duygularını hem de başkalarının duygularını anlamalarına yardımcı olur. Bu, sosyal olarak yetenekli bireylerin sahip olduğu empati becerisinin gelişimini destekler ve bu açıdan önemlidir (Atay, 2011).

2.2. Okul Öncesi Dönemde Duygusal Becerilerin Gelişimi

Doğumdan ilkokul başlangıcına kadar olan okul öncesi dönemde, duygusal becerilerin kavranması, belirlenmesi ve ifade edilmesi gibi özelliklerin gelişimini takip etmek ve değerlendirmek, yerini doldurulamayacak derecede kritiktir. Okul öncesi dönem çocukları, duygusal beceri gelişimlerinde ilk olarak duyguları yorumlar, ardından duyguları hakkında konuşarak başkalarının duygusal iletilerine uygun yanıtlar verirler. Aynı zamanda, yoğun negatif duygularla baş etmek için duygusal öz düzenleme yeteneklerini kullanır. En son aşamada, daha bilinçli duygular geliştirir ve empati deneyimlerini artırır (Berk ve Meyers, 2016). Bu süreç, çocuğun ahlaki anlayışının gelişimine de katkıda bulunur. Okul öncesi çocukların duygusal yeteneklerini olumlu yönde desteklemek, başarılı arkadaşlık ilişkileri aracılığıyla çocuğun pozitif sosyal beceriler geliştirmesine yardımcı

olacaktır. Durdu'ya (2013) göre sosyal beceri karmaşık bir kavramdır ve farklı seviyelerden etkilenir. Sosyal beceri, çeşitli yeteneklerin uyumlu bir şekilde bir araya gelmesini ifade eder. Bu bakımdan, duygusal becerilerin gelişimi çocuğun sosyal yeteneklerini ve sosyalleşme sürecini etkiler, bunun yanı sıra sosyal yeteneklerin gelişim süreci de duygusal yetenekleri etkiler.

Okul öncesi dönemde, çocukların bilişsel, ahlaki ve dil becerileri gelişirken, karakter ve sosyalleşme açısından da ilerleme kaydederler. İlk çocukluk döneminin gelişim görevlerinden ikisi, tuvalet eğitimi başarıyla tamamlamak ve anne-baba, aile üyeleri ve yaşlılarıyla empatik bağlar kurmayı öğrenmektir (Gander ve Gardiner, 2004). Sadece bu iki görev dikkate alındığında bile, duygusal bağlar oluşturma ve duygusal yeteneklerin gelişiminin okul öncesi çocuklar için önemli olduğu anlaşılır.

Hayat boyu süren duygusal beceriler, duyguları yaşama, kendi ve başkalarının duygularını kavrama ve duygusal dengeyi sürdürmeyi içermektedir. Küçük çocukların sosyal süreçlerde duygusal yeteneklerini kullanmaları, onların yaşlılarıyla olan etkileşimlerinde başarılı olmalarını mümkün kılmaktadır. Bu, akran ilişkilerinin pozitif bir yapıya sahip olmasını sağlar, ki bu durum daha sonraki yaşam süreçlerindeki sosyal-duygusal başarının temelini oluşturmaktadır (Knight ve Modi, 2016; Denham ve Burton, 2003). Duygusal okuryazarlık, çocukların başkalarıyla iletişim kurma ve ilişki kurma yeteneklerinin önemli bir bölümünü oluşturur ve diğer öğrenme biçimleri kadar hayati bir öneme sahiptir. Bu, bireyin duygularını anlamayı ve başkalarına yanıt vermekte kendi duygularını düzenlemeyi içermektedir. Duygusal okuryazarlık, duygusal becerilerin görünür hale getirilmesiyle önemini vurgular. Bu süreç, bireyin kendi duygularını bilmesi ve aynı zamanda başkalarının duygularını tanımasını ve buna yanıt verme yeteneğini gerektirmektedir. Eğitim dünyasında sıklıkla karşılaşılan duygusal okuryazarlık kavramı, kişinin temel duygularını tanımlayabilme ve iletişim kurmayı öğrenme yeteneğini kazanması için önemlidir. Erken çocukluk döneminde başlatıldığında, bu süreç çocuğun duygusal gelişimine olumlu bir katkı sağlar ve farkındalığın erken yaşta kazanılmasını teşvik eder (Killick, 2006). Duygusal okuryazarlık ve duygusal zekâ kavramları, okulların birçok çocuğa destek sağlamasına yardımcı olmaktadır. Okullar, çocukların duygusal deneyimlerini ve öğrenme yeteneklerini etkileyerek çocukların yaşayabileceği durumlar ve ortamlar oluşturmaktadır. Çocukların duygusal olarak gelişimlerini ve duygularını yönetme becerilerini geliştirme, sosyal yeteneklerin gelişimini destekler,

çocuğun motivasyonunu ve öğrenme performansını artırmaktadır. Ayrıca, Knight ve Modi'ye (2016) göre duygusal okuryazarlık yeteneği olan çocuklar, duygusal sorunlara karşı daha dirençli hale gelmekte ve davranış problemleri eğiliminde azalma gözlemlenmektedir.

2.2.1. Duyguları tanıma becerisi

Bir çocuğun hayatının ilk evrelerinde, sadece fiziksel duyuların bilincinde olabileceği görülmektedir. Ancak yaşlandıkça ve daha fazla tecrübe edindikçe, duygusal kelime haznesi sürekli olarak gelişim göstermektedir. Gelişimini sürdürdükçe, duygularının kökenini anlamaya başlar. Çoğunlukla çok boyutlu ve karmaşık olan duyguları deneyimleme sayesinde, daha derin bir anlayış geliştirmektedir. Bu bağlamda, duygusal farkındalık, yaşam boyunca devam eden bir süreçtir. Her birey, her durumla ilgili duyguları oluşturur. Fakat yine de insan duygusal yaşamı sıklıkla karmaşık ve anlaşılması zor olabilir. Killick'e (2016) göre bazı durumlarda, insanlar duygularının tamamen farkında olmayabilir ya da duygularının neden ortaya çıktığını tam olarak çözemeyebilirler.

2.2.2. Duyguları anlama becerisi

Duyguları anlama becerisi için öz farkındalık bir ön koşuldur denilebilir. Kendini bilmek ve olumlu bir benlik duygusuna sahip olmak anlamlarına gelen öz farkındalık sayesinde duyguları anlama süreci şekillenir (Killick, 2006). Diğer insanların duygusunu anlama, algılama ve bu algılanan duygu durumuna gereken dönütü verme süreci için bireyin öncelikle kendi duygusunu anlaması ve anlamlandırması gerekir (Knight ve Modi, 2016). Okul öncesi dönem çocuğunun duygusal anlayışını, duygular hakkında günlük konuşmalarından anlayabiliriz. Dilin gelişmesiyle çocuk günlük deneyimleri hakkında ebeveynleriyle konuşarak kendini, duygularını ve duygusal anlayışını ifade eder. Bu konuşmalarda ebeveynin konuşma tarzı, konuşmanın içeriği ve kullanılan dilin duygusal tonda olup olmadığının duygu düzenlemede belirleyici özellikler göstermesinin yanında çocuğun bu süreci nasıl deneyimlediği de önemlidir (Thompson, 2000).

2.2.3. Duyguları ifade etme becerisi

18 ay ile 3 yaş arasındaki çocuklar, duygularını belirtmek için çeşitli yöntemler keşfetmektedirler. Bu yaş evresinde, çocuklar genellikle hoşnutsuzluk duygusunu

daha belirgin bir şekilde sergilemektedirler (Özgülük, 2006). Duygularını ifade ederken, çoğunlukla olumsuz duygu durumlarını kullanarak ebeveynlerinin tepkilerini gözlemleyip onların düşüncelerini anlamaya çalışırlar. Kendi duygularını doğru bir şekilde tanımlayabilen çocuklar, duygularını kabul etme ve yönetme sürecini etkili bir şekilde tamamlamaktadırlar. Argun'a (2007) göre bu süreç, duygusal dayanıklılık olarak adlandırılır ve çocukların başkalarının duygularına daha duyarlı hale gelmesini ve bu duyarlılığı davranışlarına aktarmasını sağlar.

2.2.4. Duygusal becerilerin gelişiminde ailenin rolü

Çocuğun sosyal gelişiminin ilk adımları aile içinde atılır, bu dönemde çocuk toplumun yapısını kavramaya başlamakta ve nasıl bir birey olacağına dair ilk denemelerini aile ortamında yapmaktadır. Aile üyelerinin çocuğa karşı olan tutumları ve iletişim şekilleri, çocuğun aileye olan bağlılığını pekiştirirken, ileri yaşamlarında toplumun bir parçası olduğu hissini de güçlendirmektedir (Kandır ve Alpan, 2008). Çocuklar, ailelerinin verdikleri çeşitli ipuçları sayesinde, ilk sosyal çevrelerinde, duygusal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde sürdürürler. Eryılmaz'a (2010) göre ebeveynler, çocukların duygusal ifadelerini şekillendirmede önemli bir rol oynarlar.

Bazı durumlarda, ebeveynler çocuklarının negatif duygularını ifade etme yoğunluğuna karşı nasıl bir reaksiyon göstermeleri gerektiğini bilemeyebilirler. Genellikle çocuğu hızla sakinleştirmeye veya dikkatini dağıtmaya çalışmaktadırlar. Ancak bu tür bir yaklaşım, çocuğun duygularının anlaşıldığı hissini vermemekte ve duygularını nasıl ifade edeceğini öğrenmesini engellemektedir (Eisenberg ve ark., 1998). Bu durum, bir sonraki deneyimde çocuğun duygularını bastırması gerektiği düşüncesine yol açmaktadır. Çocukların negatif duygu ifadelerine ceza veren veya bu duyguları yaşamalarını engellemeye çalışan ebeveynler, çocuğun kendi veya başkalarının duygularını tehdit olarak algılamasına sebep olabilir. Filliozat'a (2019) göre bu durum, çocuğun duygularının anlamını keşfetme sürecinden kaçınmasına neden olabilir.

Gottman ve Declaire (2019), çocuklarının duygularını önemseyen ebeveynler için duygu koçu ifadesini kullanmışlardır. Duygu koçu ebeveyn, olumsuz olarak nitelendirilen üzüntü, korku ve öfke gibi duygu ifadelerine karşı çıkmaz. Çocuğu bu duygu ifadelerini yaşarken görmezden gelmek yerine bu durumu çocuğuyla iletişim kurma fırsatı olarak değerlendirerek çocuğunun nasıl hissettiğini anlama yolu seçer.

Ve bu yolda çocuğuyla empati kurarak çocuğunun hissettiklerini anladığını ifade eder. Daha sonra çocuğuyla konuşmasında çocuğunun duygularından uzaklaşmaması için hissettiği duyguya doğru yaklaşması konusunda rehberlik eder.

Araştırmalarda ebeveyn-çocuk ilişkisinde duyguları birlikte düzenleme ya da düzenleyememe durumunun çocuğun duygu gelişiminde kritik rol oynadığı açığa çıkmıştır. Bu ilişkiyi etkileyen süreçlerde bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerekir. Her ebeveynin yaşadığı olaylar ve hayat deneyimleri farklı olduğu için bunu çocuğuyla olan iletişimine de yansıtacağı açıktır (Morris ve Keane, 2015). Bundan dolayı ebeveyn ile çocuk iletişimde bazı durumlar negatif geri beslemeye sebebiyet verir. Ebeveynler çocuklarına karşı tepkisel olduklarında çocuklarının olumsuz duygu durumlarına daha yüksek oranda olumsuz yanıt verir (Eisenberg ve ark., 1998).

2.3. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Görülen Davranış Bozuklukları

Okul öncesi dönemdeki çocuklarda görülebilen davranış bozuklukları belli başlı kategorileri ayrılmaktadır. Bunlar: hiperaktivite, duygusal semptomlar, genel davranış problemleri, akran problemler ve prososyal davranışlar şeklinde sıralanabilmektedir. Bu başlık kapsamında belirtilmekte olan durumlar alt başlıklar dahilinde ele alınacak ve bu davranış bozukluklarının nedenleri ile bu bozukluklarla başa çıkma yöntemleri yine alt başlıklar dahilinde incelenecektir.

2.3.1. Davranış problemleri

Bireylerin, kendi niteliklerini ve çevresini dikkate alarak, dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bunu sürdürebilmesi, genel anlamda uyum olarak kabul edilebilmektedir (Yavuzer, 2008). Bir çocuğun kendi gelişim aşamasındaki görevlere uygun şekilde yanıt verememesi durumunda, davranış ve uyum problemleri ortaya çıkmaktadır (Yavuzer, 2008). Davranış problemleri; çeşitli psikolojik ve fizyolojik nedenlerle, çocukların çevreyle gergin ve çatışmalı ilişkiler yaşamasına yol açan, göze çarpan, atipik, rahatsız edici ve özgül durumlarda ortaya çıkan reaksiyonları ifade etmektedir. Bunlar, düşük seviyede benlik algısı ve iç çatışmaların davranışlara dönüşmesi sonucu ortaya çıkmakta ve saldırganlık, öfke, asosyal davranışlar, kavgacılık, okuldan kaçma, hırsızlık, yangın çıkarma, sürekli baş kaldırma ve

kuralları ihlal etme gibi belirtileri içermektedir. Aynı zamanda, bu durum beklenen davranışın yokluğu ya da tutarsızlık göstermesi şeklinde de kendini göstermektedir.

Her insan, yaşamının başlangıcından itibaren ailesi ve sosyal çevresi ile sürekli bir etkileşim halindedir. Bu ilişkilerde, karşılıklı uyum kritik öneme sahiptir. Birey, beklenen davranışlarına göre bir uyum süreci yaşar ve bu süreç onun sosyal gelişimini derinden etkilemektedir (Yavuzer, 2008). Bireyin hisleri ve düşünceleri, psikolojik, fiziksel ve sosyal yaşam deneyimleri, onun gelecekteki kişilik özelliklerini şekillendirir. Bir çocuğun çocukluk dönemindeki davranışları, olumlu ya da olumsuz, büyük ölçüde ailesi ve sosyal çevresi tarafından belirlenmektedir. Eğer çocuk, çevresiyle sağlıklı ilişkiler kuramazsa, bir süre sonra uyum sorunları yaşamaya başlar ve bu sorunlar genellikle davranış problemleri olarak görülmektedir (Kwon, 2007).

Okul öncesi dönemdeki davranış problemleri genellikle içe dönük veya dışa dönük şekillerde belirmektedir. İçe dönük davranışlar, genellikle kaygı, endişe, korku ve dikkat eksikliği olarak tezahür ederken, dışa dönük davranışlar ise saldırganlık, direnç, aşırı hareketlilik, isyan, düşmanca ve agresif eylemler şeklinde görülmektedir (Campbell, 1995). Davranış sorunlarının üzerine gitmek için görmezden gelme, ödülün geri alınması, alternatifler sunma, sözlü uyarı verme ve tartışmayı engelleme gibi stratejiler kullanılmaktadır. Davranış sorunlarıyla başa çıkabilen çocuklar, daha fazla sosyal ilişki kurma, daha çok yetenek edinme ve olumlu davranışlarda bulunma fırsatı elde etmektedir (Birkan, 2002).

Çocuklarda gözlemlenen davranış sorunlarının en önemli kaynaklarından biri, aileleridir. Aile içi iletişim, çocuğun mevcut ve gelecekteki davranışlarını belirgin bir şekilde etkilemektedir (Efe, 2005). Bu etkinin olumlu olması, genellikle anne-baba tutumları, eşler arası ilişkiler ve ebeveyn-çocuk iletişiminin sağlıklı olmasına bağlıdır. Ebeveynlerin yanıltıcı uygulamaları, çocuğa yeterli denetim ve ilginin gösterilmemesi, eşler arasında yaşanan stres, çocuğa yeterli sevginin verilmemesi, yetersiz ekonomik durumlar ve bilinçsiz toplum, problemli davranışların nedenleri olarak belirtilmektedir (Öksüz, 2002). Gimpel ve Holland (2003) çocukların aile içinde boşanma veya ölüm gibi olaylarla karşılaşmaları veya toplumla etkileşime girebilecekleri ortamlardan mahrum bırakılmaları sonucunda içe kapanıklık, huzursuzluk, endişe, korku ve anksiyete gibi problemli davranışları sergilediğini belirtmiştir. Aynı zamanda, suç işleyen çocukların ebeveynlerinin genellikle düşük

eğitimli olduğu, alkol ve uyuşturucu bağımlısı olduğu, boşanmış olduğu ve parçalanmış ailelerde yaşadığı görülmüştür, bu da aile faktörlerinin önemini vurgulamaktadır (Terzi, 2007). Campbell (1995) problemli davranışların %10-15'inin okul öncesi çocuklarda görüldüğünü belirtmiştir. 2-5 yaş arası çocuklarla yapılan bir çalışmada, çocukların %16,8'inde karşıt olma-karşı gelme bozukluğu olduğu tespit edilmiştir. Araştırmalar, okul öncesi dönemde başlayan davranış problemlerinin ilkokul yaşında ve hatta ergenlikte de devam ettiğini göstermiştir (Lavigne ve ark., 1996). Yavuzer (2008) çocuk ve gençlerde görülen davranış problemlerinin belirlenmesinde yaşa uygunluk, problem davranışın yoğunluğu, süreklilik, cinsiyet rol beklentileri ve kültürel faktörlerin önemli olduğunu belirtmiştir. Yine aynı şekilde Yavuzer (2008), okul öncesi dönemde huysuzluk ve negativizmin yaygın olduğunu ve bu yaş grubundaki çocukların genellikle karşıt olduğunu ve sürekli yetişkin ilgisine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

2.3.2. Hiperaktivite bozukluğu

Çocukluk çağında en sık rastlanılan nörogelişimsel bir bozukluktur. Tanı kriterleri şu şekildedir: Yedi yaşından önce çocuğun sergilemiş olduğu davranışlar en az altı ay boyunca devam etmeli ve iki ya da daha fazla ortamlarda bu davranışları sergilemelidir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite, dikkat eksikliğinin baskın olduğu, dürtüselliğin, aşırı hareketliliğin baskın olduğu ve son olarak her ikisinin de baskın olduğu karışık tip olarak gözlemlenebilmektedir. Dikkat eksikliği; ayrıntılara önem vermeme, yoğunlaşılması gereken durumlarda dikkat hatalarının yapılması, uzun süren işleri tamamlayamama, gün içerisinde unutkan olma gibi davranışları içermektedir. Hiperaktivite olarak adlandırılan durumda çocuk sürekli hareket etmekte sanki motor takılmış gibi davranmakta ve elleri, ayakları ile oynamaktan keyif almaktadır. Son olarak dürtüsellikte ise genellikle çocuk sıra beklemekte zorlanmakta, sorulan soruların sonunu dinlemeden cevap vermekte ve izin almadan hareket etmektedir (Köroğlu, 2018).

Dikkat eksikliği ve hiperaktiviteye sebep olan durumlar ele alındığında karşımıza; çocuğun beyin yapısı, annenin gebelik ve doğum süreçlerinde yaşadığı sıkıntılı durumlar, çocuğun maruz kaldığı teratojenler ve psikososyal durumlar karşımıza çıkmaktadır (Austin ve Sciarra, 2015).

2.3.3. Duygusal semptomlar

Okul öncesi dönem, çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerinde önemli bir aşamadır. Bu dönemde çocuklar, duygusal ifadelerini kontrol etmeyi ve anlamayı öğrenmektedirler. Ancak, bazı çocuklar duygusal semptomlar adı verilen davranış bozuklukları sergilemektedirler. Bu duygusal semptomlar, çocuğun normal duygusal tepkilerinden farklı olarak aşırı, huzursuz veya içe dönük duygusal tepkileri içermektedir (Yaltır, 2022).

Duygusal semptomlar genellikle kaygı, depresyon veya huzursuzluk semptomları olarak kendini göstermektedir. Örneğin, okul öncesi çocuklarda duygusal semptomlar genellikle aşırı endişe veya korku, huzursuzluk, uyku problemleri, sosyal çekingenlik, çevresindeki olaylara karşı ilgisizlik veya sürekli negatif duygudurum gibi belirtilerle gözlemlenmektedir (Işık, 2022). Bu semptomlar, çocuğun sosyal ve akademik becerilerini etkileyebilir ve genellikle çocuğun genel yaşam kalitesini düşürmektedir (Alsoy, 2022).

Okul öncesi çocuklarda duygusal semptomlar, çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenler genellikle çocuğun çevresi, aile ilişkileri, sosyo-ekonomik durumu ve çocuğun kişisel özelliklerini içermektedir (Köseoğlu, 2022). Bu faktörler, çocuğun duygusal semptomlarını anlamak ve uygun bir tedavi planı oluşturmak için dikkate alınması gerekmektedir. Okul öncesi çocuklarda duygusal semptomların yönetimi, genellikle bir kombinasyonu gerektirmektedir. Bu, psiko-eğitim, aile terapisi, bilişsel-davranışçı terapi ve bazen ilaç tedavisini içerebilir. Ancak, her çocuk farklıdır ve bu nedenle her çocuğun tedavi planı, çocuğun bireysel ihtiyaçlarına göre uyarlanması gerekmektedir (Ergin, 2020).

2.3.4. Akran problemleri

Okul öncesi dönem, çocukların sosyal yeteneklerini ve davranışlarını geliştirdiği ve akranlarıyla karmaşık etkileşimler kurduğu kritik bir evredir (Schneider, 2016). Ancak, bu dönemde bazı çocuklar, akranlarıyla etkileşimde zorluklar yaşamaktadırlar. Bu zorluklar, genellikle "akran problemleri" olarak adlandırılan davranış bozuklukları biçiminde ortaya çıkmaktadır (Hartup ve Stevens, 1997).

Akran problemleri, çocuğun sosyal etkileşim yeteneklerindeki bozuklukları ifade etmektedir. Bu durum genellikle paylaşımlı oyunlarda zorluk, çatışmaları çözme becerisinin eksikliği, akranları tarafından dışlanma veya aşırı saldırganlık gibi

belirtilerle kendini göstermektedir (Bukowski ve ark., 2007). Bu problemler, çocuğun sosyal becerilerini ve duygusal sağılığını olumsuz yönde etkileyebilir. Akran problemlerinin oluşmasında birçok faktör rol oynamaktadır. Bu faktörler arasında çocuğun kişilik özellikleri, aile çevresi, sosyo-ekonomik durumu ve öğrenme yetenekleri yer almaktadır (Hay, Payne ve Chadwick, 2005: 92). Örneğin, saldırgan veya içe dönük çocuklar, akranları tarafından daha sık dışlanabilirler. Aynı şekilde, aile içinde yaşanan stres veya çatışma, çocuğun akranlarıyla ilişkilerini de olumsuz etkileyebilmektedir.

Okul öncesi çocuklarda akran problemlerinin yönetimi, genellikle bilişsel-davranışçı terapiler, sosyal beceri eğitimleri ve aile terapisi gibi psikolojik müdahalelerle gerçekleştirilmektedir (Bukowski, 2007). Ayrıca, eğitimcilerin ve ailelerin çocuğun sosyal etkileşimlerini düzenli olarak izlemesi ve olumlu etkileşimleri teşvik etmesi de önemlidir (Bierman, 2004).

Tüm bilgiler kapsamında yorum yapmak gerekirse, okul öncesi çocuklarda akran problemleri, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini etkileyen önemli bir sorundur denebilir. Bu sorunun erken tespiti ve uygun müdahaleler, çocuğun akranlarıyla daha sağlıklı ve olumlu ilişkiler kurmasını sağlayabilir. Bu durum, çocuğun genel sosyal becerilerini ve duygusal sağılığını geliştireceği belirtilmelidir.

2.3.5. Prososyal davranışlar

Prososyal davranışlar, bireyin başkalarının refahını düşünerek kendi isteğıyle hareket ettiği, yardımcı ve faydalı davranışları kapsamaktadır (Çelik ve Kahraman, 2019: 10). Bu tür davranışların gerçekleşmesi sırasında, bireyin bir ödöl beklentisi olmaz; bunun yerine, başkalarının iyi olması durumu dikkate alınmaktadır. Prososyal davranışlar, genellikle empati kurma, paylaşımda bulunma, iş birliğı yapma ve başkaları hakkında pozitif düşünceler geliştirme şeklinde belirmektedir. Bu tür davranışları belirleyen temel yetenekler arasında yardımseverlik, iş birliğı ve paylaşım bulunmaktadır (Karadağ ve Mutağçılar, 2009).

Prososyal davranışlar, genellikle özgecilik, itaatkarlık, duygusal ve kamusal kategorilerinde incelenmektedir. Ek olarak, Carlo ve Randall (2002) adlı araştırmacılar, prososyal davranışların acil (acil durumlarda yardım etme) ve gizli (başkalarının bilmediğı durumlarda yardımcı olma) olmak üzere iki ek boyutunu da

belirtmiştir. Bu iki ek boyut, prososyal davranışların daha kapsamlı bir anlayışını sağlar (Türkmen, 2018: 44; Bayraktar ve ark., 2010).

Özgeci prososyal davranışlar, kişinin bir ödül beklentisi olmadan veya karşılık beklemeeksizin yardımsever davranışları ifade etmektedir. Yardım eden birey, hiçbir maddi veya manevi getirisi olmadığını bile bile, yardım etme eğilimini sürdürmektedir (Altıntaş ve Bıçakçı, 2017).

Bireyin, başkalarının yardım taleplerine cevap vererek yardımcı olması durumu ise itaatkâr prososyal davranışlar olarak adlandırılmaktadır. "Birisi bana yardım talebinde bulunduğunda, ona yardım etmekten asla çekinmem." ifadesi, bu davranış türünü özetleyen net bir örnektir (Çekin, 2013). İtaatkâr prososyal davranışın altında yatan esas dinamik, kişinin sözlü veya sözsüz yardım taleplerine karşılık vererek yardımcı olmasıdır. Okul öncesi çocuklar, genellikle yardım talep eden akranlarına veya diğer kişilere pozitif yanıt vererek itaatkâr prososyal davranışları sergilemektedirler (Bayraktar ve ark., 2010). Empati ve sempati duygularının gelişimiyle birlikte, bir başkasının yardıma ihtiyacı olduğunu anlamak, bu dönemde yardım etmek için yeterli bir motivasyon kaynağı olmaktadır (Türkmen, 2018).

Kamusal prososyal davranışlar, diğer insanların huzurunda gerçekleştirilen ve başkalarının yararına olan gönüllü yardım faaliyetlerini içermektedir (Altıntaş ve Bıçakçı, 2017). Bu tür davranışlar genellikle saygınlık kazanma, kabul görmek ve değer hissiyatı gibi motivasyonlarla ortaya çıkmaktadır (Bayraktar ve ark., 2010). Kişinin, yardımlaşma eylemlerini herkesin gözü önünde yapması ve en etkili yardımlaşma davranışını bu şekilde sunması, kamusal prososyal davranışın bir örneği olmaktadır.

Duygusal prososyal davranışlar ise duygusal tetikleyicilere bağlı olarak gerçekleşen yardım davranışlarını tanımlamaktadır. Duygusal uyarıcılara tepki olarak yardımlaşma eylemlerinin gerçekleştirilmesini içermektedir (Çekin, 2013). Başka bir ifadeyle, bu tür davranışlar, duygusal uyaranlara karşılık olarak başkalarına fayda sağlama amacıyla yapılan eylemlerdir. Bu davranışlar, bireyin karşılaştığı kişinin bakış açısına odaklı yararları sunmaktadır. Eğer bir birey, belirli bir durum veya olay karşısında duygusal bir yanıt veriyorsa, bu yanıtın başkalarına yardımcı olma şeklinde tezahür etmesi, duygusal prososyal davranışa örnek gösterilebilir (Altıntaş ve Bıçakçı, 2017).

2.3.6. Davranış bozukluklarının nedenleri

Problemli davranışlar, kişinin yaşadığı toplumun isteklerine uymayan, çevresindeki diğerlerine zarar veren ve yaşadığı toplumdan dışlanmasına sebebiyet veren davranışları ifade etmektedir (Kanlıklıçer, 2005). Aksi bir biçimde, kişinin çevresi ile dengeli bir etkileşim oluşturabilmesi ve bunu sürdürebilmesi “uyum” olarak ifade edilmektedir (Yörükoğlu, 2016). Çocukluk döneminde birçok sebep ile uyum problemleri görülebilmektedir. Örneğin, gelişim dönemleri aralarında çocuklar yaşadıkları problemler karşısında ebeveynlerinden yeteri kadar destek göremediğinde veya çocukun yaşadığı problemlere yönelik yanlış ebeveyn tutumlarında problemli davranışlar kalıcı bir hal alabilmektedir. Çocukların eylemlerinin bir “problem” olarak görülebilmesi için bazı ölçütler vardır. Problemli davranışların nedenlerini incelemekten önce, bu ölçütlerin ele alınması önem arz etmektedir.

- **Yaşa Uygunluk:** Yaşam dönemlerinin her birinin kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Bu nedenle çocuğun içinde bulunduğu yaşam döneminin özelliklerine hâkim olmak gerekmektedir.
- **Süreklilik:** İstenmeyen davranışların problem davranış olarak görülebilmesi için süreklilik kayda değer bir ölçüttür.
- **Cinsel Rol Beklentileri:** Erkek çocuklar, kız çocuklarına nazaran daha saldırgan eylemlerde bulunmaktadır (Yumuş, 2013).

Yapılan araştırmalar, gözlemler ve değerlendirmeler neticesinde davranış problemlerine neden olan etmenler ve bu problemlerin derecesinin neler olduğu tespit edilebilmektedir. Bu anlamda, çocukların davranışlarının ortam ve kültürel özelliklere göre farklı olabileceği, bu nedenle her bir çocuğun ayrı şekilde değerlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Okul öncesi çocuklar temel alınarak incelendiğinde, genellikle ailelerin çocukların fiziksel gelişimine odaklandığı, ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik harekete geçtiği ve sosyal gelişimin görmezden gelindiği görülmektedir. Bu davranış sonucunda problemli davranışlar tespit edilemeden geçilebilmektedir. Yukarıda ayrıntılı biçimde ifade edildiği gibi, erken çocukluk dönemindeki davranışsal problemler aşılmadığında gelecek yaşama da sirayet edebilmekte ve hem kişinin kendi ile olan ilişkisini, hem de diğerleriyle kurduğu ilişkinin kalitesini etkilemektedir (Holland, Malmberg ve Peacock, 2017). Yanı sıra, okul öncesi dönemde çocukta görülen problem davranışlar yalnızca çocuk için değil çevresi için de bir problem oluşturmaktadır. Bu anlamda, bu davranış

problemlerinin aşılması, toplumsal ilerlemeyi de beraberinde getirmektedir. Çocuklar, dünyaya geldiğinde birçok açıdan ebeveynlerine bağımlıdır ve birçok beceriyi ebeveynleri vasıtasıyla öğrenmektedir. Bu anlamda, çocuğun gelişim gösterebilmesi için ebeveynlerin yeterliliklerinin olması önemlidir. Aksi bir durumda davranış problemlerinin görülmesi olasıdır (Yumuş, 2013).

Bununla birlikte okul öncesi dönemdeki problemleri davranışları etkileyen etmenler şöyle sıralamıştır (Saitoğlu, 2020):

- **Demografik Etmenler:** ailede işsizlik, göç etme, düşük gelir seviyesi, çok sayıda kardeşe sahip olma, geniş ailede yaşama, tek ebeveyn ile büyüme, yaş, cinsiyet, annede yoğun depresyon ve stres
- **Biyolojik Etmenler:** erken doğum, engellilik durumu, düşük kiloda doğmak, hastalıklar, aşırı hareketlilik
- **Psikososyal Etmenler:** ebeveyn-çocuk ilişkisinde yoksunluk, ebeveynin aşırı otoriter tavrı, ebeveynin aşırı hoşgörülü tavrı
- **Bilişsel Etmenler:** zekâ seviyesi, bilişsel kapasite

Okul öncesi dönem, çocuğun davranış problemlerini değerlendirmek için uygun bir yaş dönemidir. Bu yaş aralığı, davranış problemlerinin sebeplerini kavrayabilmek, sürekliliğini tespit edebilmek ve engelleyebilmek için uzunlamasına bir değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır (Ayanoğlu, 2022). Bu nedenle okul öncesi dönemde profesyonel kişiler tarafından çocuklar düzenli ve sistematik bir biçimde incelenmeli ve sosyal ortamlarda gözlemlenmelidir. Nitekim Kenneth ve Stensseg tarafından yapılan çalışmada, 30-60 aylık çocuklarda ölçek uygulamasının daha sağlıklı sonuçlar verdiği görülmüştür (akt., Bornstein, Hahn ve Haynes, 2010).

2.3.7. Davranış bozukluklarıyla başa çıkma

Erken çocukluk dönemi, çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri için önemli kazanımların sağlandığı ve kişilik gelişimlerinin büyük oranda tamamlandığı bir aşamadır. Bu durum, bu dönemde ortaya çıkan davranış sorunlarının belirlenmesi ve etkin erken müdahalelerin gerçekleştirilmesini, çocukların uzun vadeli mental sağlığı ve genel esenlikleri açısından hayati kılar (Yoldaş, 2020). Bu bağlamda, Kandır'ın gerçekleştirdiği, öğretmenlerin 5-6 yaşındaki çocuklarda rastlanan davranış sorunları hakkındaki bilgi ve tutumlarını değerlendiren bir çalışma önemli bulgular ortaya koymuştur. Bu çalışmada, okul öncesi dönemde en sık rastlanan davranış

probleminin %42,4 ile saldırganlık olduğu tespit edilmiştir. Saldırganlık, %21,1 ile içe dönüklük, %10,8 ile parmak emme, %8,4 ile enürezis ve mastürbasyon, %6,7 ile hiperaktivite gibi diğer davranışlar takip etmektedir. Çalışma, okul öncesi dönemde öğretmenler tarafından en az gözlemlenen davranış sorununun %2,1 ile tik bozukluğu olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, hangi davranışların ne zaman davranış sorununa işaret edebileceğini belirleme ve bu sorunların nasıl geliştiğini anlama konularında bilgi sahibi olmak, rehberlik sağlayıcı olabilir. Bu şekilde, metnin orijinal anlamı korunarak, değişik sözcükler ve cümle yapıları kullanılarak yeniden ifade edilmiştir (Kandır, 2000: 45-50).

Çocukların öğrenme deneyimlerinin düzenlenmesinde, ailelerin çeşitli pedagojik stratejiler ve teknikler kullanması büyük önem taşır. Sorunları çözmede becerili olan anne-babaların, çözüm sürecini daha verimli yönetebileceği ve bu durumun çocukların problem çözme yeteneklerine de etki edeceği göz önünde bulundurulmalıdır (Şirin, 2019). Davranışsal problemlerin ortaya çıkmasında bir dizi faktör rol oynar. Ancak bu tür davranışları önlemek veya minimuma indirmek için de bir dizi çözüm bulunmaktadır. Bu çözüm yolları arasında (Koyunoğlu, 2021);

- Çocuğun olumlu davranışlarını fark etme
- Ortam düzenlemesine dikkat etme
- Aşırı stimülasyonun sınırlandırılması ve çevrenin basitleştirilmesi
- Oyun alanının belirlenmesi ve kısıtlanması
- Güvenli bir çevre oluşturma
- Etkinliklerin revize edilmesi
- Çocuğu planlanan değişikliklere uygun şekilde hazırlama

2.4. Anne ve Çocuk İlişkisi

Anne ile çocuk arasındaki etkileşim, çocuğun gelişim sürecinde hayati bir role sahiptir ve uzun vadeli bir etkileşim modelini temsil eder. Annenin çocuğun kişilik gelişimi, akademik performansı, davranışları ve empati yeteneği üzerinde derin bir etkisi olduğu bilinir. Uzmanlar, çocukluk döneminin erken evrelerindeki olumlu etkileşim dinamiklerini belirlemek için annenin çocuğa olan etkisini uzun dönemli araştırmalarla analiz etmişlerdir. Bu çalışmalar, özellikle risk altındaki çocukların annelerine yönelik erken müdahale programlarının birçok olumlu etkisi olduğunu ve

bu tür programların etkili bir strateji olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, ebeveynlik etkilerini birlikte değerlendiren çalışmalar, annelerin ebeveynlik tarzlarının çocukları üzerindeki etkilerinin, babaların etkilerinden daha belirgin olduğunu göstermiştir (Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman, 2001). Çocuklar için anneler, ilk gözlerini açtıklarında karşılaştıkları sevgi ve güven kaynağıdır. Annenin varlığı, çocuğun sevgi ve bakım ihtiyaçlarını karşılar, güven oluşturur ve çocuğun sağlıklı bir kişilik gelişimi için bir model oluşturur. Sosyal varlıklar olan çocuklar hem fiziksel hem de duygusal etkilere yanıt verirler. Doğumdan sonraki ilk haftalarda direkt fiziksel temas, anne ve çocuk arasında güvenli bir bağ oluşmasını teşvik eder. Ebeveyn-çocuk ilişkisinde, dokunma güven oluşturma ve sağlıklı olmanın temelini oluşturur ve çocuğun motor, mental ve dil becerilerinin gelişimini destekler. Anne tarafından çocuğa sağlanamayan temel güven duygusu ve duygusal ihmal, çocukta kaygı, dikkat problemleri, hiperaktivite ve öğrenme güçlükleri gibi sonuçlara yol açabilir (Sunar, 2009). Bu ihmal, erken çocukluk döneminde ancak erken müdahale ve yoğun çaba ile telafi edilebilir. Bu nedenle, yaşamın ilk yıllarında anne ve çocuk arasında kurulan bağ, çocuğun gelecekteki sağlıklı yaşamı için atılan en önemli temel olarak kabul edilebilir.

Bir çocuğun hayatındaki ilk sevgi ve nezaket duyguları genellikle annesi ile olan ilişkisinden kaynaklanır. Çocuğun hayatta ilk deneyimlediği durumlar ailesi içinde gerçekleşir (Çiftçi, 1991). İlk annesi ile olan ilişkiler, çocuğun daha sonraki tüm etkinliklerini ve hayatı boyunca kuracağı insan ilişkilerinin temelini belirler. Anneliğin üzerine daha çok eğilimin olmasının iki nedeni vardır. Bunlardan biri biyolojik gerçeklik, diğeri ise çocuğun annenin kişiliği ve yapısının bir parçası olduğu psikolojik seviyedir (Cori, 2019). Biyolojik bir annenin ve çocuğun arasındaki anne bağı genellikle hamilelik döneminde oluşmaya başlar. Gelişmekte olan fetus, annenin kalp atışlarına ve sesine belirli bir farkındalık ile yanıt verme yeteneğine sahiptir (Winkler, 2000). Hamileliğin yedinci ayında, kadınların çoğunluğu henüz doğmamış çocuklarına güçlü bir bağ kurduklarını belirtir. Doğumdan sonra, anne ve bebek arasındaki biyolojik ve psikolojik ilişki farklı bir boyuta geçer. Bebek, annenin sıcaklığına, dokunuşuna, sevgisine, korumasına ve ihtiyaçlarının karşılanmasına ihtiyaç duyar (Zakirov, 2014). Annenin bu dönemde yokluğu çocukları farklı derecelerde etkiler. Ne kadar erken yaşta anneden ayrılırsa, olumsuz etkilenme riski o kadar artar. Bu bağlamda, erken yaşlarda yetimhaneye

yerleştirilen çocukların kişilik, kimlik ve entelektüel gelişimlerinde önemli sıkıntılar yaşadığı gözlemlenmiştir. Anne bakımının eksikliği, çocuğun fiziksel, entelektüel ve sosyal gelişiminde gecikmelere yol açabilir. Bu nedenle çocuğun sağlıklı gelişimi ve hayata güçlü bir başlangıç yapabilmesi, doğum anından itibaren anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı etkileşime bağlıdır. Bu yüzden, anneler çocuğun hayatındaki önemli rollerinin bilincinde olmalı, dikkatli olmalı ve iyi bir rol model olmalıdır. Etkin iletişim, olumlu ilişkilerin temelini oluşturur (Kazan ve Sarısoy, 2021: 449). Etkili iletişim becerileri ile yetiştirilen çocuklar, yetişkinlik dönemlerine geldiklerinde başarılı ve kendine güvenen bireyler olacaktır. Bu nedenle, erken çocukluk döneminde kurulan ilişkilerin etkili bir iletişim çerçevesinde geliştirilmesi, çocukların başarılı ve değerli toplum üyeleri olmalarına yardımcı olacaktır.

2.5. Ebeveyn Tutumları

Tutum, bir bireyin çevresindeki sembollere olumlu ya da olumsuz bir değer atfettiği değerlendirme sürecidir (Bıçkur, 2015: 34). Çocukları yetiştiren ailelerin eylemler ve davranışlarının belirli alt kategorilere bölünerek sınıflandırılması çocuk yetiştirme tutumları olarak tanımlanmaktadır (Gözübüyük, 2015: 27).

Çocukların davranışlarının, ailelerinin tutum, eylem ve inançlarından etkilendiğini belirten bazı araştırmaların ardından, Baumrind (1966) bir modelleme yapmıştır. Bu modelleme, ebeveynlerin tutumlarına yönelik kontrol, açık iletişim, olgunluk beklentisi ve bakım boyutlarını içermektedir (Bornstein ve Zlotnik, 2008; Nazlıoğlu, 2019: 7; Spera, 2005). Bu boyutların analizinin ardından Baumrind, aile tutumlarını otoriter, izin verici ve demokratik tutum başlıkları altında sınıflandırmıştır. Batı toplumlarında nadiren görülen ancak ülkemizde yaygın olan aşırı koruyucu tutum, ebeveyn tutumlarının bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Diğer tutumlar arasında tutarsız ve ihmalkâr tutumlar da bulunmaktadır, bunlar da ebeveynlerin sergileyebileceği tutum türleridir (Karabulut ve Şendil, 2008).

Anne babalar, çocuklarının hayatı ile ilgili her zaman belli düşüncelere sahiptir. Bu düşünceleri çocuklarına açıkça ya da gizli bir şekilde empoze eder ve bunu yaparken değişik yollara başvururlar. Kimi ebeveyn çocukları için ceza yöntemini uygun bulurken kimileri çocuğun kendini ifade etmesine olanak tanır. Böylece birbirinden farklı anne baba tutumları ortaya çıkar.

Çocuğun, çevresiyle etkileşim sürecinin başlangıcı ailesinin yönlendirmeleri ile şekillenir. Dolayısıyla anne babanın tutum ve davranışları, bu sürece ve çocuğun kişiliğine etki etmesi açısından önemlidir. Dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren çevrenin sağladığı olumlu getiriler ve ebeveynlerin sevgisi, ilgisi ve yakınlığı çocuğa temel güven duygusunu aşılar (Dursun, 2010: 29). Aksine gösterilen davranışsal eğilimlerde yakın, sıcak, sevgi dolu yaklaşımlar yerine kuralcı ve ceza içeren, yetişkin bireyin arzularına yönelik bir düzende olan durumlar görüldüğünde çocuklar olumsuz bir sosyal gelişim süreci geçirir (Gülay, 2011).

Ailelerin farkında olarak ya da olmayarak sergilediği tutumlar, her bir çocuğuna yönelik de farklılık gösterebilir. Ebeveynler, bazı çocuklarına karşı daha fazla sevgi sunarken bazılarına koruyucu davranabilir ya da baskıcı olabilir, kimisine hoşgörülü iken kimisine kardeşlerine oranla daha değişik ayrıcalıklar sunabilir. Bu durumlarda çocukların karakteristik özellikleri birbirinden farklı şekillenerek kendine has bir boyut kazanır (Çağdaş ve Şahin Seçer, 2011: 134).

Okul öncesi dönem çocukları, anne babalarının sergilemiş olduğu davranışları taklit yoluyla öğrenerek kendilerine onları rol model olarak görmektedir. Anne babaların çocuğa yönelik tutumları da davranışları kadar önem arz eder. Çocuk için bu tutum ve davranışlar, yaşamları boyunca faydalanacakları temel bilgilerinin oluşumunu sağlar (Uyanık ve Yılmaz, 2012: 17).

Ailenin çocuğun yetişmesinde bütün gelişim alanlarına etkisi büyüktür. Sadece çocuğa yönelik davranışları değil kendi içlerinde birbirleri ile olan iletişim biçimleri de çocuğun hayata dair bakış açısını ve davranışlarını etkilemektedir. Çocuğun, ebeveynlerinden görerek ya da duyarak aldığı yönlendirmelerin dışında, onların davranış bütünleri ve tutumları oldukça önemlidir.

2.5.1. Demokratik tutum

Demokratik tutumla yetişen çocuklar daha bağımsız, kendine güvenen, işbirlikçi, daha az kaygılıdır ve daha düşük seviyelerde içsel ve dışsal davranış problemleri gösterirler (McGillicuddy De Lisi ve De Lisi 2007: 426). Bibi, ve diğerleri (2013) Baumrind'in üç ebeveynlik tarzının çocukların eğitimi ve psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda demokratik ebeveynlik tarzının çocuğun eğitimi ve psikolojik iyi oluşu açısından olumlu sonuçları olduğu sonucuna varmışlardır.

Demokratik tutuma göre biraz kontrol ve özgürlük olduğunda çocuklar kendilerine saygı duyup daha işbirlikçi olurlar (Berg, 2011: 15). Demokratik anne-baba tutumunda çocuklar daha fazla yetkin, özerk, benlik saygısı gelişmiş, daha gelişmiş ahlaki gelişim, kötü madde kullanımına az katılım, daha az anti-sosyal davranışlar, daha az depresyon ve kaygı ile akranlarına daha uyumlu bir yönelim içindedirler (Rodrigo, Byrne ve Rodriguez, 2014: 2177).

Annelerin çocuklarına karşı sergilemiş olduğu davranış biçimleri çocuklar için örnek oluşturmaktadır. Ebeveynin olumlu sosyal ve empatik davranış biçimi, çocuğun bu davranışları öğrenmesini ve sergilemesini sağlayacak aynı zamanda empatik becerileri geliştireceği için sosyal anlamda kabul gören davranışlar ortaya koymasını sağlayacaktır (Atmaca ve ark., 2021). Demokratik anne-baba tutumuna sahip ebeveyni olan çocuklar neşeli, kendine güvenen, kendi kendini kontrol eden, yetişkinlerle işbirliği yapan, stresle başa çıkmada başarılı olan, akranlarıyla dostane ilişki içinde olan ve başarıya odaklanan bir eğilim içindedirler (Santrock, 2014: 401).

Yapılan çalışmalarda, ebeveynlerin çocuklarına demokratik bir tutumda olmalarının çocukların gelişim alanlarına olumlu katkıları olduğunu göstermektedir. Nitekim, Cantekin ve Gültekin Akduman (2020), okul öncesi dönemdeki çocukların duygularını yönetme becerileri ile annelerin çocuk yetiştirme stilleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, annelerin demokratik stilleri ile çocukların duygularını yönetme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve demokratik tutum sergilenmesindeki artışın çocukların duygularını yönetme becerilerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Berg (2011) ebeveynlik stillerinin okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal duygusal gelişimine etkisini incelediği çalışmasında, demokratik tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında sosyal duygusal gelişim açısından olumlu sonuçlara ulaşmıştır. Köksal (2016), okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, demokratik tutum arttıkça saldırganlık seviyesinin düşmekte olduğu sonucuna ulaşmıştır. Park (2012), erken çocukluk yıllarında ebeveyn davranışlarının çocukların bilişsel gelişimine etkisini incelediği çalışmasında, olumlu bir ebeveynlik tutumunun okul öncesi dönemde çocukların okuma yazmaya hazırlık ve matematik başarısıyla güçlü pozitif bir ilişkisi olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Sadı (2018), ebeveyn tutumlarının erken çocukluk dönemindeki çocukların sosyal uyum becerilerine olan etkisini incelemiştir. Çalışma

sonucunda demokratik anne-baba tutumu sergileyen ailelerin çocuklarının sosyal ilişkiler kurmada daha az zorlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Demokratik tutumla büyüyen çocukların ayrı bir birey olarak yetişmelerine, kendi fikir ve düşüncelerini ifade etmelerine imkan sağlanmış olur. Karşılaşılan bir problem için çocuğa ben diliyle ve çözüm önerileriyle yaklaşılacak bu tutumda, çocuk kendine güvenen, sorumluluk sahibi ve sosyal gelişim bakımında yeterlilik içindedir (Yavuzer, 2019: 121). Literatürden hareketle demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının, kritik bir dönem olan okul öncesi dönem yıllarında gelişim alanları bakımından iyi bir gelişim içerisinde, kendi yeterliliklerinin farkında, öz yeterlilikleri gelişmiş ve motivasyonlarının daha iyi olduğu söylenebilir.

2.5.2. Aşırı hoşgörülü tutum

Çocuklarının bütün davranışlarına karşılık olarak hoşgörü gösteren, özgürlük ve haklarının sonu olmayan, onları hiçbir konuda sınırlamayan anne babalar aşırı hoşgörülü tutumu sergiliyor demektir. Öyle ki çocukların bile isteye etrafa hasarı dokunsa bile karşılığı anne babaları tarafından hoşgörü gösterilmesi olur. Bu tutum ile kendini gösteren anne babaların eğitim görüşlerinde ceza yöntemi benimsenmez ve uygulanmaz (Çağdaş ve Şahin Seçer, 2011: 149). Ayrıca aşırı hoşgörülü tutumda denetim yok denecek kadar azdır. Çocukların bireysel seçimlerine müdahalede bulunulmayıp, uyku, yemek, çalışma gibi hallerinde net bir yol gözlenmez, kendi faaliyetlerinin oluşturmaya olabildiğince müsaade edilir. Anne babalarda çocukların gelişim düzeylerine ve yaşlarına uygun eylemlerde bulunması isteği yoktur, toplumun var saydığı ve dışarıda belirlenmiş kural ve değer yargıları önemsenmeyip çocuklara da aktarılmaz. Ebeveynler, çocuğun dürtülerine, isteklerine ve davranışlarına karşı kabul edici ve olumlu karşılıklarda bulunur (Baumrind, 1966; Dönmezer, 2009: 131; Özgüven, 2010: 216).

Çocuğun göstermiş olduğu her türlü davranışı onaylamak ve destek olmak bu tutumda oldukça normaldir. Bu davranışlara cinsel ve agresif dürtüler de dahildir. Anne babalar, çocukların disiplini konusunda oldukça pasif bir yol izler. Yalnızca akıl yürütme disiplin yönteminden yararlanırlar ve çocuğun düşünceleri alınacak olan kararlarda etkilidir (Bornstein ve Zlotnik, 2008).

İzin verici (aşırı hoşgörü ve şımartıcı) tutumu benimseyen anne babaların çocukları sokulgan, atılgan ancak çokça bağımlı davranış özellikleri göstermektedir (Gander ve

Gardiner, 2015: 299). Ayrıca bu çocuklar, paylaşma, yardım etme, iş birliğinde bulunma gibi sosyal davranışlardan uzak, kural bilmeyen ve doyumsuz tavırlara sahip olabilmektedir (Çağdaş ve Şahin Seçer, 2011: 149).

2.5.3. Otoriter tutum

Çocuklar, otoriter bir ebeveynlik tarzı ile yetiştirildiklerinde, genellikle akademik başarılarını sergilerken daha az problemli davranışlar gösterirler. Ancak bununla birlikte, sosyal becerileri zayıf, özsayıgıları düşük ve depresyon seviyeleri yüksek olabilir (Rodrigo, Byrne ve Rodriguez, 2014). Bu ebeveynlik yaklaşımı, çocukların ebeveyn değerlerini ve normlarını içselleştirmelerini zorlaştırabilir, çünkü otoriter anne-babalar, çocuklarının bağımsız olmalarını ve kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenmelerini engellerler. Otoriter ebeveynler, çocuklarının inisiyatif almasını kısıtlarlar. Bu tutum, çocukları hem duygusal hem de fiziksel olarak cezalandırdığında, çocuklar üzerinde geniş kapsamlı ve zararlı etkileri olabilir.

Gershoff'un (2002) gerçekleştirdiği bir araştırmada, ebeveynlerin fiziksel ceza kullanımının çocukların davranış ve deneyimleri üzerindeki etkisi, 62 yıllık bir meta-analitik ve teorik çalışmayla incelenmiştir. Bu çalışma, ebeveynlerin fiziksel cezalarının çeşitli istenmeyen davranışlar ve deneyimlerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bunlar arasında ahlaki içselleştirmenin azalması, çocukların saldırganlığının artması, çocukların suç işlemeye ve antisosyal davranışlar göstermeye daha yatkın olması, ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesinin düşmesi, çocukların ruh sağlığının bozulması, fiziksel istismara maruz kalma riskinin artması, saldırganlığın ve yetişkin suçluluğunun artması, yetişkin ruh sağlığının bozulması ve kendi çocuğuna veya eşine kötü davranma riskinin artması yer almaktadır. Arı ve Şahin Seçer'in (2003) yaptığı bir çalışmada ise, otoriter ve disiplinli ebeveynlik stili ile yetiştirilen çocukların, bu tür bir tutum sergilenmeyen ebeveynlerin çocuklarına kıyasla daha düşük psikososyal problem çözme yeteneklerine sahip olduğu bulunmuştur.

Otoriter ebeveyn tutumuna göre, çocuk ailesinin desteği olmadan bir beklentiyi yerine getirmeye çalıştığı için stresli, kaygılı ve bunalıma meyillidir. Çocuklar sürekli cezadan uzaklaşma kaygısından dolayı, çalışmalar bu çocuklarda ahlaki olarak bir gelişim geriliği olduğunu göstermektedir. Çocuklar yanlış bir davranıştan dolayı ceza almamak için doğru davranışı gösterme eğilimindedirler. İtaatkâr bir

biçimde yetiştirildiği için çocukların akran zorbalığından etkilenme oranı da yüksektir (Markham, 2012). Yine başka bir çalışmada, Ogelman ve arkadaşları (2013) anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarını yordayıcı etkisini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda otoriter tutum ile çocukların okula uyum ve sosyal becerileri arasında negatif bir ilişki görülmüştür. Ağır'ın (2018) yaptığı çalışmada da özdoyum alışkanlık problemi olan çocukların ailelerinin, özdoyum alışkanlık problemi olmayan çocukların ailelerine göre otoriter tutum puanları anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Fava'nın (2012) yaptığı çalışmada, anne öfkesi ve cezaları ile çocuğun duygu düzenlemesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yüksek anne öfke düzeyi ve cezalandırmasının, çocukta daha fazla duygu düzensizliği oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu tutumla büyüyen çocuklar içe kapanık, karar alma yeteneği gelişmemiş, baskıya itaat eden ve yanlışları affetmeyen bir kişilik geliştirebilirler (Pekşen, 2012: 4). Bu tutumla yetişen çocuklarda sosyal beceriler, karar verme, düzene koşulsuz itaat ya da düzene karşı koyma ve benlik saygısı gibi konularda yetersizlikler oluşabileceğinden dolayı çocukların motivasyonlarında da olumsuzluklar meydana gelebilir.

2.5.4. Tutarsız tutum

Tutarsız tutumun benimsendiği ailelerde net kurallar mevcut değildir. Bazen aşırı hoşgörü bazen otoriter tavırlar görülebilmektedir. Ebeveynlerin bir durum ya da olay karşısında çocuğa karşı gösterecekleri davranışları öngörmek olanaksızdır. Bazen aşırı tepkilerde bulunabilirler (Dursun, 2010: 36).

Anne babalar, çocukları ile ilgili konularda fikir ayrılığı yaşayabilir ya da çocuk yetiştirme konusunda farklı disiplin anlayışlarına sahip olabilir. Birbirleri ile uyumsuz düşünce ve davranışları da doğrudan çocuğa yansır. Bu durumlarda tutarsız aile tutumu görülmektedir. Bu tutum ile karşılaşan çocuk ise ne şekilde davranması gerektiğini bilemez, anlam kargaşası içinde kaybolur (Dursun, 2010: 36). Çocuğun davranışları da bu yönde dengesiz, tutarsız ve anlamsız olabilmektedir.

Tutarsız aile tutumunda anne babaların ortak bir tutumu olmamakla beraber değişken davranışlara da yönelimlidirler. Çocuğa dair belli kurallar olsa bile bunlara bazen uyulur bazen uyulmaz. Bu nedenle çocuk doğru ya da yanlış davranış hakkında fikir edinemez. Çünkü sergilediği davranışın sonucunda ödül ya da ceza alma durumu sürekli değişkenlik gösterir bu da çocuk için ciddi anlamsızlıklara yol açar (Yersel,

2019: 8). Çocuğa karşı anneler kızgın davranış sergilediği zaman babalar, babalar kızdığında anneler çocuklarının yanında olabilmektedir. Böyle durumlarda, çocuklarda problem davranışlar meydana gelmektedir. Ayrıca anne baba davranışlarında tutarsızlık söz konusu ise, çocuklar bu durumu kendine uygun hale getirebilmekte, bu durumdan faydalanabilmektedir. Ebeveynlerinden hangisi daha hoşgörölü ise arzuladıklarını yaptırmak konusunda onu kullanma eğiliminde olabilmektedirler (Cengin, 2014: 20).

2.5.5. Aşırı koruyucu tutum

İzin verici ebeveynlik tarzı, bir alt tür olarak ele alındığında, çocuklar genellikle yoğun bir ilgi eksikliği yaşarlar. Bu tarz ebeveynlikte hem ilgi hem de kontrol genellikle düşük seviyededir. İletişim genellikle tek yönlüdür. Disiplin uygulaması tutarsız ve karar verme süreci çoğunlukla kararsızdır. Çocukların istekleri sınırsızdır. Bu yaklaşım, en riskli ve zararlı ebeveynlik biçimi olarak kabul edilmektedir (Yıldız, 2004; Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010).

Çocukları aşırı korumaya eğilimli aileler, genellikle her şeyi çocuklarının yerine yapmak isterler. Bu, çocuğun deneyimlerden öğrenme fırsatını engeller ve sağlıklı gelişimini olumsuz yönde etkiler (Çağdaş, 2012; Yavuzer, 2008; Özgüven, 2010). Aşırı korumacı ebeveynlik stili ile büyütölen çocuklar genellikle bağımsız hareket edemez, başkalarının haklarına saygı göstermez, grupla etkileşime girmekte zorluk yaşar, bencil ve inatçı davranışlar sergiler ve sosyal ilişkilerde zayıflık gösterirler. Bilişsel esneklik geliştirmeleri genellikle daha uzun sürer. İsteklerini kabul ettirebilmek, kabul görebilmek ve başarı gösterebilmek konusunda zorluk çekerler. Başarısızlık ve mutsuzluk sıkça yaşanabilir deneyimlerdir (Çağdaş, 2012; Kulaksızoğlu, 2008). Toplumsal yaşamı, bir güç mücadelesi veya çatışma olarak algırlar ve genellikle bağımlı, düşük performanslı, duygusal olarak hassas ve özgüven eksikliği olan bireyler olabilirler (Yavuzer, 2008).

2.5.6. İlgisiz tutum

İhmal edici ebeveynlik tarzı altında büyüyen çocuklar, genellikle kendilerinden daha çok ailelerinin hayatındaki diğör faktörlerin önemli olduğu hissini geliştirirler. Bu tarz bir ebeveynlik altında büyümüş çocuklar, genellikle sosyal becerilerinde eksiklikler gösterir, öz-disiplinleri zayıftır, bağımsızlıklarını tam olarak

yönetemezler, çoğunlukla düşük özgüvene sahip olurlar ve genellikle tam anlamıyla olgunlaşamazlar. Ailelerine karşı yabancılaşabilirler (Santrock, 2014: 401).

İhmal edici bir ebeveynlik tarzında, çocuklar ve ebeveynler arasında etkili bir iletişim genellikle oluşmaz. Bu çocukların genellikle tek başına ve sevgisiz bir ortamda büyüdüklerini söyleyebiliriz. Bu durumda büyüyen çocuklar genellikle ilgi eksikliği, sevgi yoksunluğu, iletişim eksikliği ve ihmal hissiyle büyürler. Bu yanıltıcı ebeveynlik tarzı altında büyüyen çocuklar, genellikle "buradayım" demek için şiddet ve saldırganlık temelli davranışlar, konuşma ve dil bozuklukları, ihtiyaçlarını başkalarından karşılama eğilimi, ailelerinden kopukluk ve sosyal ve duygusal eksiklikler gibi olumsuz kişilik özellikleri geliştirirler (Avşaroğlu, 2018: 299).

İlgisiz ebeveynlerin çocukları, muhtemelen dürtüsel davranışlar ortaya koyar hem dışsallaştırma problemleri (örn., Saldırganlık) hem de içselleştirme problemleri (örn., Depresyon) konusunda yüksek seviyelerde olumsuzluklar gösterirler ve düşük benlik saygısına sahiptirler (Broderick ve Blewitt, 2015: 182). Bu ebeveyn tutumunda çocuğun isteğine sınır ve denetleme getirilmemiştir. Ebeveynler aşırı ihmalkâr davranırlar, çocuklarının ihtiyaç ve ilgilerine duyarsız kalırlar. Bu durum çocuğun saldırgan davranışlar sergilemesine yol açar. Sevginin olmadığı böyle bir ailede yetişen çocuğun etrafından tek beklentisi sevgi olacak ve varlığını gösterip dikkat çekme eğiliminde olacaktır. Sevgi ihtiyacını evde bulamayan çocuk, bu ihtiyacını dışarıda bulmaya çalışacak ve ebeveyninin ona ihtiyacı olduğunda artık çocuk onlara ilgisiz davranacaktır (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012: 210). Literatür bağlamında ebeveynlerin ilgisinin yetersiz olduğu, çocuğun başarılarının takdir edilmediği ve çocuklarının varlıklarının farkında olunmadığı bu tutuma göre çocuk, sevgi, iletişim ve birtakım sosyal-duygusal becerilerde yetersizlikler yaşayabilir. Bu durum sevgi, ilgi, başarı ve içsel-dışsal motivasyon gibi konularda çocukların olumsuz olarak etkilenmesine yol açabilir.

2.6. Ebeveyn Tutumunu Etkileyen Faktörler

Anne-baba tutumu kültür ve toplumlardan etkilenmekte ve farklılıklar barındırmaktadır. Japon ve Amerikalı anne babalar çocuklarını çeşitli davranış ve tutumlarla yetiştirmektedirler. Aynı kültürlerden olan anne babalar da birbirlerinden farklı davranış ve tutumlar ile çocuk yetiştirebilmektedir (Şendil, 2003). Çubukçu'ya (2019) göre anne-babaların çocuk yetiştirme davranış ve tutumları ailelerinin kültürel

ve ekonomik durumları, eğitim durumları, çocuğun doğum sırası, kardeş sayıları, çocuğun yaşı ve cinsiyeti vb. etkenlerden etkilenebilmektedir.

2.6.1. Ebeveynlerin eğitim durumu

Çeşitli çalışmalar, bir bireyin eğitim düzeyinin ebeveynlik tarzlarına etki ettiğini ortaya koymuştur. Eğitim, bireylerin istenen davranışları sergileme kapasitesini artırma özelliği taşıyan bir faktördür ve bu nedenle anne-çocuk ilişkisini de etkileyebilir. İlkokul mezunu olan ebeveynlerle yüksek eğitim seviyesine sahip olan ebeveynlerin farklı ebeveynlik yaklaşımlarını benimsedikleri görülür (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000).

Eğitim seviyesi ve ekonomik zorluklar, çocukların beslenme, bakım, ilgi ve sevgi alımlarını olumsuz şekilde etkiler. Eğitim düzeyi düşük olan anneler genellikle daha fazla çocuğa sahip oluyor ve çocuklarına yeterli zamanı ayıramıyorlar (Demirel, Üner ve Kırımı, 2001). Çocuk sayısı ve annenin eğitim düzeyi arasında negatif bir ilişki vardır. Düşük eğitim düzeyine sahip anneler, çocuk sahibi olma ve çocuklarının eğitimine dair kaderci bir yaklaşım benimser (Kitapçıoğlu ve Yanıkerem, 2008). Bir başka çalışmada, yüksek okul ve ortaokul mezunu ebeveynlerin raporlarına göre, eğitim seviyesi yükseldikçe demokratik ve korumacı ebeveynlik yaklaşımları da artar (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012).

2.6.2. Çocuğun yaşı ve doğum sırası

Doğum sırası, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzları üzerinde belirleyici bir rol oynar. İlk doğan çocuklar, ebeveynlerin çocuk bakımı konusunda ilk tecrübelerini kazandıkları bir dönemde yetişirler (Yörükoğlu, 2012). İlk çocukların daha fazla fiziksel şiddete maruz kaldığına dair belirtiler bulunurken, sonradan doğan çocuklar genellikle daha hoşgörülü ve tutarlı bir ebeveyn tutumuyla büyütülürler. Ailenin ortanca çocukları genellikle ailelerini daha ilgisiz ve otoriter olarak algırlar (Şanlı, 2007).

Ebeveynler genellikle ilk çocukları üzerinde çok yüksek beklentilere sahip olurlar ve bu, daha denetleyici bir ebeveynlik tarzına yol açar. En küçük çocuğa gelindiğinde ise beklentilerin azaldığı ve ebeveynlerin daha kabul edici ve hoşgörülü davrandığı görülür (Garip, 2010). En küçük çocuk, diğerlerine kıyasla daha fazla korunma ve sevgi ile yetiştirilir. Büyük çocuklar genellikle kardeşlerine bakma sorumluluğu

yüklenirken, küçük çocukların hataları çoğu zaman kazalar olarak kabul edilir (Yörükoğlu, 2012).

2.6.3. Sosyo-ekonomik durum

Bir ailenin sosyo-ekonomik konumu ve eğitim düzeyi, ebeveyn-çocuk ilişkisinde ve ebeveyn tutumunda belirleyici rol oynar. Sosyo-ekonomik durumun iyi olması ve eğitim durumunun yüksek olması, ebeveynlerin çocuk gelişimi hakkındaki bilgi ve eğitime erişimlerini artırır (Çağdaş ve Seçer, 2011). Ayrıca, maddi durumun iyi olması, ebeveynlerin gerektiğinde profesyonel yardım alabilmesini ve bu durumlarda daha bilinçli ve esnek davranabilmesini sağlar. Ebeveynlerin maddi refahı, çocuklarına karşı tutumlarını önemli ölçüde belirler (Adler, 2000). Ekonomik olarak zor durumda olan ailelerde, çocuk-ebeveyn ilişkisinde karşılıklı sorunlar ortaya çıkabilir. Bu durumda hem çocuklar hem de ebeveynler olumsuz tutumlar sergileyebilirler (Yılmaz, 2004).

Aynı zamanda, sosyo-ekonomik durum, ailelerin çocuklarından beklentilerini de etkiler. Orta gelirli aileler genellikle çocuklarını bağımsızlık ve kişisel gelişim konusunda desteklerken, düşük sosyo-ekonomik duruma sahip aileler daha itaatkâr, temiz, düzenli ve otoriteye saygılı olmalarını bekler (Altınay, 2012). Araştırmalar, ekonomik durumun ailenin değer yargılarını da etkilediğini göstermiştir. Ekonomik durumu iyi olan aileler genellikle çocukların doğuştan belirli özelliklere sahip olduğuna, her çocuğun kendi mizacı olduğuna inanır ve çocuklarıyla pozitif bir iletişim kurarlar. Bu aileler çocuklarını, otorite figüründen bağımsız, meraklı, yaratıcı ve problem çözebilen bireyler olmaları için desteklerler (Ayyıldız, 2005).

2.6.4. Çocuğun cinsiyeti

Çocuklar doğduktan sonra genellikle kız çocuklarına anneleri, erkek çocuklarına da ilk olarak babaları gülümsemişlerdir (Gander ve Gardiner, 2010). Anne ve babalar bekledikleri ve istedikleri cinsiyet ile doğmuş olan çocuklarına daha fazla pozitif davranışta bulunmaktadır (Hortaçsu, 2012). Çağdaş ve Seçer'e (2011) göre babaların erkek ve kız çocuklara olan davranışları çeşitlilik gösterebilmekte, cinsiyet rollerini annelerden daha fazla ön planda tutmaktadırlar. Kız çocuklarına daha şefkatli, erkek çocuklarına güç, dayanıklılık, atiklik ve hareketli oyunlar atfedilmekte ve bu davranış eğilimleri gösterilmektedir.

2.7. Ebeveyn Tutumunun Çocukların Duygusal ve Davranışsal Problemleri ile İlişkisi

Ebeveynlik stresi, çocuk yetiştirme sürecinde ebeveynlerin karşılaştığı psikolojik baskı ve zorlukları tanımlamaktadır. Ebeveynler üzerindeki bu yükün artması, olumlu ebeveynlik yaklaşımlarının zayıflamasına ve olumsuz tutumların güçlenmesine yol açmaktadır. Bu tür bir stres seviyesi, ebeveynlerin çocuğun psikolojik ve duygusal gelişimine dair rolleri hakkında kuşkuya düşmelerine neden olabilmektedir. Sonuç olarak, çocuklar bu tür durumlarda, ebeveynlerinin davranış modellerini yansıtarak geri çekilmiş veya aşırı tepkiler gösterebilmektedirler (Dursun, 2010). Bu, çocuklarda problem davranışlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Ebeveynlerin algıladığı iş birliği derecesi ve stresle başa çıkma stratejileri de çocuğun davranışlarını etkileyen önemli faktörler arasında düşünülmektedir (Qi ve ark., 2021: 415).

Ebeveynlik stresi ile ebeveynlik tutumları, anne ve baba arasındaki ilişkinin kalitesiyle etkileşim içindedir. Bu yüzden, ebeveynlik stresi ve tutumlarının, anne ve baba bazında ayrı değerlendirilmesi önerilmektedir. Aşırı sert ve otoriter ebeveynlik yaklaşımları, çocukta ebeveyn karşıtı problemleri yol açmakta ve bu, çocukla ebeveyn arasında, fiziksel şiddet gibi antisosyal davranışlara sürükleyen bir döngü oluşturabilmektedir (Belsky, 1984: 88). Belçika'daki çocuk popülasyonu üzerinde gerçekleştirilen bir çalışma, ebeveynlerin reddedici ve kontrol edici yaklaşımlarının, çocuklarda depresyon gibi içe yönelik ve saldırganlık gibi dışa yönelik problem davranışlarla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Arap ülkelerinde annelere odaklanan bir başka araştırma ise, kontrol odaklı ebeveynlik yaklaşımının, çocuklarda içe ve dışa dönük problem davranışlarının artışıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Çocuğa yönelik sürekli olumsuz eleştiriler ve taciz, çocuğun kendini reddedilmiş hissetmesine yol açmaktadır, bu yüzden ebeveynlik yaklaşımlarının, çocukların problem davranışlarına etkisi büyük olasılıkla belirgindir. Düşmanca ve irrasyonel ebeveynlik yaklaşımları, çocuğun ebeveyn algısını olumsuz etkileyerek, çocuğun pozitif gelişimini kısıtlamakta ve uzun vadeli olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (Vera ve ark., 2012: 379). Kesitsel çalışmaların sonuçları, ebeveynlik stresi ve tutumlarındaki değişimin, zamanla ve çocuğun yaşına bağlı olarak nasıl evrildiğini kavramanın karmaşık olduğunu göstermektedir. Bu kesitsel çalışmalar, davranışın ve bireysel farklılıkların zamanla nasıl değiştiğinin incelenmesinin

önemine dikkat çekmektedir. Ebeveyn-çocuk bağının yaşam boyu devam eden bir nitelikte olduğu ve bu ilişkinin kalitesinin uzun vadeli etkilere sahip olduğu düşünüldüğünde, ebeveynlik stresi ve yaklaşımlarının çocuklardaki problem davranışları üzerindeki etkisinin izlenmesi özellikle kritik bir öneme sahip olmaktadır (Kim ve Moon, 2005).

Anne-baba yaklaşımları, kavramsal olarak ele alındığında, ebeveynlerin çocuklarına yönelik gösterdiği davranışların toplamı olarak tanımlanmaktadır (Toksöz, 2010: 14). Çocuğun dünyaya gelmesiyle, ona sunulan anne ve baba yaklaşımları, çocuğun hayata dair perspektifini ve kişiliğini etkilemektedir. Çocuk, anne ve babasının perspektifinden dünyayı öğrenirken, diğer bireylerle olan ilişkisini de şekillendirmektedir. Ebeveynlerle kurulan bu ilişkinin, bireyin sosyal çevresi ve dünyaya dair inançları üzerinde derin bir etkisi bulunmaktadır (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011: 53).

Anne-baba ilişkisi, çocuğun temel ihtiyaçlarını giderirken oluşturduğu bağın yanı sıra, çocuğun genel gelişimine de etki etmektedir. Genetik faktörlerin yanı sıra, ebeveynlerin çocuğa yönelik sergilediği davranış biçimi, çocuğun yaşamındaki birçok alanı derinden etkilemektedir. Çünkü ebeveyn yaklaşımları, çocuğun gelişiminin çeşitli safhalarında belirleyici olmaktadır. Çocuğun yetişkinlik döneminde sergileyeceği dengeli, uyumlu ya da endişeli karakter yapısında da anne-baba yaklaşımlarının kritik bir rolü bulunmaktadır (Kuzgun, 1999: 70).

Anne ve babaların çocuklarıyla olan iletişimi ve ilişki kurma şekli, tartışmasız bir şekilde hayati önem taşımaktadır. Çocukların doğumlarından itibaren ailelerini gözlemlemesi ve onları örnek alması, evdeki ilk öğrenim süreçlerinin bir yansımasıdır. Aile içerisinde, yanlışla doğrunun ayrımının başladığı bu evrede, ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri yaklaşım, kritik bir öneme sahip olmaktadır (Durmuş, 2006: 29). Bu dönemde ebeveynlerin taşıdığı sorumluluklar, çocuğun bilişsel ve duygusal gelişimine katkı sağlamaktadır. Genel kanının aksine, küçük yaşlardaki çocuklar pasif değil, aktif bir şekilde çevreleriyle etkileşim içindedir. Yakın çevrelerinde meydana gelen olayları dikkatle izler ve bu olayları model alarak taklit ederler. Ebeveynlerin, bu süreçteki bilinç düzeyleri, çocukların gelişimine pozitif bir katkıda bulunacaktır (Yücel, 2013: 14).

Ebeveynlerin çocuklarına olan yaklaşımları, sosyo-kültürel çerçevede farklılık gösterebilmekte fakat çocuğun gelişimine olan etkisi inkar edilemez bir gerçeklik arz etmektedir. Bu konsept, çocuğun genel gelişimi üzerinde derin bir etkiye sahip olup, psikoloji biliminin de dikkatini çeken bir araştırma alanı haline gelmiştir. Özellikle çocuğun kişilik ve psiko-sosyal gelişimi üzerindeki bu etkiler, birçok teorik yaklaşım ve uzman tarafından detaylı bir şekilde incelenmektedir (Kuzgun, 1999: 72).

Psikanalitik teorisinin öncüsü Freud, kişilik gelişiminin özellikle çocukluğun ilk altı yılında şekillendiğini belirtmektedir. Annenin çocuğa olan tutumu ve ihtiyaçların karşılanması, Freud'a göre bu gelişimde kritik bir rol oynamaktadır. Freud, ihtiyaçların eksik ya da tam anlamıyla karşılanmamış olmasının, bireyin kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceğini savunmaktadır. Psikoseksüel teorisi kapsamında, çocukluk döneminde yaşanan eksikliklerin ve travmaların ilerleyen yaşlarda bireye sorunlar yaratacağına işaret etmektedir. Freud, kişiliğin oluşumunun beş temel evrede gerçekleştiğini ifade ederken, her bir evrede yaşanan aşırılıkların veya eksikliklerin bireyin o evreye takılı kalmasına yol açabileceğini vurgulamaktadır. Bu saplantılar, ilerleyen yaşantılarda bireyin psikolojik sorunlarına zemin hazırlamaktadır (Corey, 2015: 86).

Adler'in bireysel psikoloji yaklaşımında ise, ebeveynle kurulan ilişkinin kalitesinin, çocuğun kişilik gelişimi ve toplumsal adaptasyonunda kritik bir rol oynadığına dikkat çekilmektedir. Adler, bireyin aile içi ilişkilerin ve bu ilişkilerin algılanış şeklinin gelişimi üzerinde belirleyici olduğunu savunmaktadır. Özellikle doğum sırasının önemini vurgulayan Adler, çocuğun aile içindeki yerinin, bireyin gelişimi üzerinde belirleyici etkisi olduğunu dile getirmektedir. Çocuk, aile içerisindeki konumuna göre kendine özgü bir yaşam stili geliştirmekte ve bu stilini yetişkinliğe taşımaktadır (Corey, 2015: 130).

Erikson, psiko-sosyal gelişim teorisinde bireyin sosyal evrimine odaklanmaktadır. Yaşamın sekiz aşamasını tanımlayan Erikson, doğumdan ölüme kadar her evrede bireyin sahip olması gereken özellikleri ve becerileri ele almaktadır. Özellikle çocuğun ailesi dışındaki sosyal çevreyle geliştirdiği etkileşimin, sosyal gelişimde kritik bir rol oynadığını belirtmektedir. Erikson, bu sekiz evrede bireyin karşılaşacağı temel krizleri ve bu krizleri nasıl aşması gerektiğini tanımlamaktadır. Bu krizlerin başarılı bir şekilde aşılması, bireyin ileriki yaşamında karşılaşabileceği zorluklarla başa çıkabilmesi için gereken becerileri edinmesine katkıda bulunmaktadır (Öztürk,

2007: 20). Erikson'un vurguladığı gelişim aşamalarında, çocuğun aile bireyleriyle olan ilişkisinin ve bu ilişkide ailenin takındığı tutumun kritik bir önemi bulunmaktadır. Özellikle yaşamın ilk dört evresinde, çocuğun bağımsızlık kazanma, yeni deneyimlere açıklık ve belirli yetenekler edinme süreçlerinde ailesinin destekleyici tutumu kritik bir rol oynamaktadır (Geçtan, 2013: 95-97).

Bowlby'nin bağlanma teorisine göre, çocuk ile bakım vereni arasındaki sağlam ve olumlu duygusal bağın kurulması hayati öneme sahiptir. Bowlby'nin araştırmalarında, çocukla anne arasında oluşturulan güvenli bağın, çocuğun psikolojik sağlığını olumlu yönde etkilediği gözlemlenmektedir. Ancak Bowlby, ara sıra kesilen veya güvensiz bir şekilde kurulan bağın, bireyin kişilik ve bilişsel gelişiminde problemlere yol açabileceğini ifade etmektedir. Dahası, bir bireyin annesiyle oluşturduğu bağlanma şekli, ilerleyen dönemlerde diğer bireylerle kurduğu ilişkilere ve bu ilişkilerden beklentilere etki edilmektedir (Kesebir ve ark., 2011: 334).

Baskıcı bir yaklaşım benimseyen ebeveynler, çocuklarının davranışlarını kendi istekleri doğrultusunda yönlendirme eğilimindedirler. Kendi beklentilerinin gerçekleşmemesi durumunda cezalandırma yöntemlerine başvurma eğilimi göstermektedirler. Bu tür ebeveynler, çocuklarının tam bir itaat içerisinde olmalarını beklemekte ve her söylediklerini sorgusuz kabul etmelerini talep etmektedirler. Bu nedenle, genellikle sözlü iletişimi tercih etmezler. Bu tarz bir eğitim yaklaşımı, çocuklarda davranışsal problemlerin ortaya çıkma riskini artırmaktadır. Benlik algısını olumsuz etkileyen bu tutum, çocuklarda öfke ve kızgınlık gibi duygusal tepkilerin yansımaya neden olmaktadır (Seydooğulları, 2008: 30).

Müdahaleci ve koruyucu bir eğilim sergileyen ebeveynler ise, çocuklarına fazlasıyla müdahale ederek onların bağımsız hareket etmelerine fırsat tanımazlar. Çocuklarının yerine kararlar alır ve sürekli bir koruma içgüdüleriyle hareket etmektedirler. Sonuç olarak, bu tür bir yetiştirme yöntemi bağımsızlık kazanmada zorlanan çocuklar yetiştirmektedir. Ayrıca, deneyim kazanma fırsatı elde edemeyen bu çocuklar, özgüven gelişimlerinde sıkıntılarla karşılaşmaktadırlar. Bu yaklaşımla yetiştirilen çocuklar, yetişkin olduklarında toplumsal katılım ve özgür hareket etme konularında zorluklar yaşamaktadırlar. Sürekli olarak bir yardım eline muhtaç olarak büyütilen bu bireyler, hayatlarının ilerleyen dönemlerinde de destek arayışı içerisinde olmaktadır (Üredi ve Erden, 2009: 797).

Serdar'ın 2021 yılında gerçekleştirdiği bir çalışmada (2021: 34-45), özgüven ile algılanan anne-baba yaklaşımları arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın örneklemi, 25 ile 50 yaş aralığında olan 200 bireyden oluşmaktadır. Yapılan değerlendirmelere göre, demokratik yaklaşımların özgüvenle pozitif bir ilişki içinde olduğu tespit edilirken, otoriter ve koruyucu yaklaşımların özgüvenle negatif bir ilişki içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, çocukların doğum sırasına bağlı olarak özgüven düzeyleri üzerindeki etkiye bakıldığında, en küçük çocukların özgüven seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan, Demirsu'nun 2018'de yürüttüğü bir çalışmada (2018: 44-81) 385 üniversite öğrencisinin sürekli kaygı düzeyleri ile anne-baba yaklaşımları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişkide kaygı duyarlılığı ve psikolojik dayanıklılığın aracılık etkisi ele alınmıştır. Yapılan analizlerde, reddedici ve aşırı koruyucu yaklaşımların sürekli kaygı ve kaygı duyarlılığıyla pozitif yönlü anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu, psikolojik dayanıklılıkla ise negatif yönlü anlamlı bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda, ebeveynlerin sunduğu duygusal sıcaklığın sürekli kaygı ve kaygı duyarlılığıyla negatif, psikolojik dayanıklılıkla ise pozitif bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Psikolojik dayanıklılığın, duygusal sıcaklık sunan anne-baba yaklaşımları ile sürekli kaygı düzeyi arasında tam bir aracılık etkisi gösterdiği, aşırı koruyucu yaklaşımın ise sürekli kaygı düzeyi üzerinde kısmi aracı rolü olduğu tespit edilmektedir. Algılanan aşırı koruyucu ebeveyn yaklaşımları ve duygusal sıcaklık arasında sürekli kaygı düzeyi ile olan ilişkide kaygı duyarlılığının kısmi aracı etkisi olduğu gözlemlenmiştir.

Yalçın ile Türnüklü'nün 2011'deki çalışmasında (2011: 724-726) çocuk yetiştirme tutumları ile algılanan anne-baba yaklaşımları arasındaki ilişkinin niteliği değerlendirilmiştir. Bu araştırmanın örneklemi, 460 anne ve baba üzerinden oluşturulmuştur. Araştırma sonuçları incelendiğinde, aşırı kontrolcü annelik yaklaşımının çocuk bakımı, tutarlı disiplin, standart belirleme ve başarı odaklı baskı gibi alt boyutlarla negatif yönde zayıf bir bağlantısı olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra, demokratik yaklaşımın çocuk bakımı, amaçlara yönlendirme, tutarlı disiplin, standart belirleme, koruyuculuk ve başarı odaklı baskı alt boyutlarıyla negatif yönde ilişkilendiği tespit edilmektedir. Ev kadınlığı role karşıtlık gösteren yaklaşımın koruyuculuk, başarı odaklı baskı, ayrıcalıktan mahrum bırakma ve duygusal yaptırım gibi alt boyutlarla negatif yönde zayıf bir ilişkisi olduğu

saptanırken, eşler arası uyumsuzluk yaklaşımının koruyuculuk, duygusal yaptırım ve ayrıcalıktan mahrum bırakma alt boyutlarıyla negatif yönde zayıf bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Nihayetinde, sıkı disiplin yaklaşımı ile başarı odaklı baskı alt boyutu arasında negatif yönde zayıf bir ilişkinin var olduğu sonucuna varılmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin algıladığı anne tutumu ve kendi sergilediği ebeveyn tutumunun, çocuklarının yaşadığı duygusal ve davranışsal problemlere olan yordayıcı etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemini, 446 anne oluşturmaktadır. Katılımcıların %7,4'ü 20-30 yaş arasında, %62,3'ü 31-40 yaş arasında, %28,7'si 41-50 yaş arasında, %1,6'sı 51 ve üzerindedir. Katılımcılara İstanbul Kadıköy ilçesine bağlı üç özel anaokulu aracılığıyla ulaşılmıştır. Kartopu yöntemi kullanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada; Sosyodemografik Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları – Çocuk Formu, ve Güçler ve Güçlükler Anketi kullanılmıştır.

3.3.1. SosyoDemografik Bilgi Formu

Bu formda araştırmaya katılan katılımcılar ile ilgili, araştırma amacına hizmet eden maddeler yer almaktadır. Katılımcıların yaşı, eğitim durumu, gelir düzeyi, toplam çocuk sayısı, annesinin hayatta olup olmadığı ve annesi ile ilişkisi ile ilgili maddeler yer almaktadır.

3.3.2. Güçler ve Güçlükler Ölçeği

Güçler ve Güçlükler Ölçeği, Goodman tarafından 1997 yılında çocukların duygusal ve davranışsal problemlerini saptamak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek içerisinde toplamda 25 madde ve 5 adet alt boyut mevcuttur. Bu alt boyutlar: “Dikkat Eksikliği

ve Aşırı Hareketlilik, Davranış Sorunları, Duygusal Sorunlar, Akran Sorunları ve Sosyal Davranışlar”dır. Her bir alt boyuta ait beş adet soru mevcuttur. Ölçek üçlü likert tip ile uygulanmaktadır. Güçler ve Güçlükler Ölçeğinin Türkiye’ye uyarlanması Güvenir ve diğerleri (2008)’nin yapmış olduğu katkılar ile olmuştur. Ölçek iki türlü doldurulabilir; Bunlardan biri 4-16 yaşlar için anne-babanın veya okuldaki eğitimcilerin doldurabileceği form ile 11-16 yaşlar için ergenin kendisinin doldurduğu formlardır. Güvenir ve arkadaşlarının yapmış olduğu Türkçeye uyarlama çalışmasında, ölçek maddelerinin iç tutarlılığını ölçmek için Cronbach alfa katsayısına bakılmıştır. Buna göre katsayı değerleri 0.84 ve 0.62 arasında değişmektedir (Güvenir ve diğerleri, 2008).

Araştırmada yer alan Güçler ve Güçlükler Anketi Ölçeği’nde toplamda 25 madde vardır (GG1 ve GG25). Güçler ve Güçlükler Anketi Ölçeği’ne dair yapılan güvenirlik analizinde Cronbach’s Alpha değerinin 0,76 olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ölçeğin güvenilir olduğuna karar verilmiştir ve açıklayıcı faktör analizine geçilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda KMO değeri 0,795 olarak bulunmuştur ve yeterli olduğu görülmüştür. Bartlett küresellik testinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (ki-kare test istatistiği=2532,794; serbestlik derecesi=300; p-değeri<0,001). 25 maddeden oluşan ölçeğinin 5 faktörü (boyutu) olduğu tespit edilmiştir. Beş faktör tarafından açıklanan toplam varyans %51,44’tür. Her bir faktör altında yer alan maddeler için hesaplanan Cronbach’s alpha değerlerine ,68 ile ,79 arasında değiştiği ve her bir faktörün güvenilir olduğu görülmektedir. Araştırmada “çocuğun yaşadığı duygusal sorunlar ve davranışsal sorunlar” incelenmek istendiği için ölçeğin yalnızca “Duygusal Sorunlar” ve “Davranışsal Sorunlar” alt boyutları analizlerde kullanılmıştır.

3.3.3.Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği

Öncelikle Perris ve arkadaşları (1980) tarafından geliştirilen, 81 maddeden oluşan Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği-Çocuk Formu zaman tasarrufu ve bilimsel araştırmalara kolaylık sağlaması amacıyla Arrindell ve arkadaşları tarafından 1999 yılında yetişkinlere, çocukluk döneminde ebeveynlerinin kendilerine yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yeniden geliştirilmiştir. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumu ismi ile literatürde yerini almıştır. Ölçek içerisinde toplamda 23 madde ve 3 adet alt boyut mevcuttur. Bu alt boyutlar duygusal sıcaklık, aşırı

koruyuculuk ve reddediciliktir. Ölçek dörtlü likert tip ile uygulanmaktadır. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin Türkiye’ye uyarlanması Dirik, Yorulmaz ve Karancı tarafından 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu uyarlama çalışmasında ölçek maddelerinin iç tutarlılığını ölçmek için Cronbach alfa katsayısına bakılmıştır. Buna göre katsayı değerleri 0.79 ve 0.64 arasında değişmektedir (Dirik ve diğerleri, 2014).

Araştırmada yer alan Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği ‘nde toplamda 23 madde vardır (AET1 ve AET23). Ölçeğe dair yapılan güvenirlik analizinde Cronbach’s Alpha değerinin 0,79 olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ölçeğin güvenilir olduğuna karar verilmiştir ve açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda KMO değeri 0,727 olarak bulunmuştur ve yeterli olduğu görülmüştür. Bartlett küresellik testinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (ki-kare test istatistiği=6145,712; serbestlik derecesi=253; p-değeri<0,001). 23 maddeden oluşan ölçeğinin 3 faktörü (boyutu) olduğu tespit edilmiştir. Üç faktör tarafından açıklanan toplam varyans %50,47’dir. Her bir faktör altında yer alan maddeler için hesaplanan Cronbach’s alpha değerlerine ,72 ile ,84 arasında değiştiği ve her bir faktörün güvenilir olduğu görülmektedir. Araştırmada “anneden algılanan ebeveyn tutumu” incelenmek istendiği için ölçeğin yalnızca anne boyutu için “Duygusal Sıcaklık (a), Reddedicilik (a) ve Aşırı Koruyuculuk (a)” boyutları analizlerde kullanılmıştır.

3.3.4.Ebeveyn Tutumu Ölçeği

Ebeveyn Tutumu Ölçeği, Karabulut E. tarafından 2007 yılında, ebeveynlerin 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri ebeveynlik davranışlarının belirlenmesini sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek içerisinde toplamda 46 madde yer almaktadır. Ölçekte beşli likert tip uygulanmaktadır. Ölçeğin 4 adet alt boyutu mevcuttur. Bunlar: Demokratiklik, Otoriterlik, Aşırı Koruyuculuk ve İzin Vericiliktir. Güvenirlik analizi için Cronbach alfa katsayısı incelendiğinde 0.83 ile 0.74 arasında değişmiş olduğu görülmektedir. Yapılan güvenirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri Demokratik boyut için .83, Otoriter boyut için .76, Aşırı Koruyucu boyut için .75 ve İzin Verici boyut için ise .74 olarak hesaplanmıştır (Karabulut Demir, 2007).

Araştırmada yer alan Ebeveyn Tutumu Ölçeği 'nde toplamda 46 madde vardır (ET1 ve ET46). Ölçeğe dair yapılan güvenirlik analizinde Cronbach's Alpha değerinin 0,75 olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ölçeğin güvenilir olduğuna karar verilmiştir ve açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda KMO değeri 0,833 olarak bulunmuştur ve yeterli olduğu görülmüştür. Bartlett küresellik testinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (ki-kare test istatistiği=7185,303; serbestlik derecesi=1035; p-değeri<0,001). 46 maddeden oluşan ölçeğin dört faktörü (boyutu) olduğu tespit edilmiştir. Dört faktör tarafından açıklanan toplam varyans %41,45'tir. Her bir faktör altında yer alan maddeler için hesaplanan Cronbach's alpha değerlerine ,64 ile ,78 arasında değiştiği ve her bir faktörün güvenilir olduğu görülmektedir.

3.4. Veri Toplama İşlemi

Katılımcılara uygulamadan önce Aydınlatılmış Onam Formu sunulmuştur. Katılımcılara araştırma amacı, araştırmanın gönüllülük esasına dayandığı, gizlilik ilkesi gereği elde edilen verilerin araştırma kapsamında saklı tutulacağı bilgisi verilmiştir. Sonrasında katılımcıların yaşı, eğitim durumu, gelir düzeyi, toplam çocuk sayısı, annesinin hayatta olup olmadığı ve annesi ile ilişkisi ile ilgili bilgilerinin istendiği bir "Sosyo-Demografik Bilgi Formu" sunulmuştur. Ardından sırasıyla araştırmaya dahil edilen çocukların ebeveynlerine Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen "Ebeveyn Tutum Ölçeği", Dirik, Yorulmaz ve Karancı (2015) tarafından geliştirilen "Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları – Çocuk Formu", Güvenir ve diğerleri (2008) tarafından geliştirilen "Güçler ve Güçlükler Anketi" uygulanmıştır. Katılımcıların bu ölçekleri doldurma süresi yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Veriler Google Forms aracılığıyla online olarak toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. İlk olarak verilerin normallik dağılımına Kolmogorov-Smirnov testi ile bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 aralığında (Jondeau ve Rockinger, 2003) olduğu görüldüğünden verilerin normal dağılım sergilediği varsayılmıştır ve parametrik yöntemler kullanılmıştır. İki'den fazla grup olan yaş, gelir düzeyi ve eğitim düzeyi karşılaştırmalarda ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Araştırmanın temel değişkenlerinin birbiriyle ilişkisi incelenirken Pearson korelasyon analizi ile yapılmıştır. Ardından regresyon analizi yapılmıştır. Baron ve Kenny (1986)'nin önerdiği dört aşamalı aracılık analizi kullanılarak aracı rolü incelenmiştir. Aracı etki analizi çoklu regresyon analizleri ile yapılmıştır. Beta değerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyini tespit etmek amacıyla yapılan Sobel Testi yapılmıştır. Analizlerde güven aralığı %95 olarak belirlenmiştir ($p<.05$).

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümde verilere ilişkin analizler yer almaktadır.

4.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların kişisel bilgi formunda yer alan çeşitli değişkenlere ilişkin bilgileri sunulmuştur.

Çizelge 4.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	n	%
1. Yaş	20-30 yaş arası	33
	31-40 yaş arası	278
	41 yaş ve üzeri	135
2. Eğitim Durumu	İlköğretim ve Lise	118
	Üniversite	229
	Üniversite Üstü	99
3. Gelir Düzeyi	Düşük	21
	Orta	361
	Yüksek	64
4. Çocuk Sayısı	1 Çocuk	224
	2 Çocuk	180
	3 Çocuk ve Üzeri	42
5. Anne Hayatta	Evet	404
	Hayır	42
6. Anne ile İlişki	Çok Kötü	7
	Kötü	24
	Kararsızım	51
	İyi	220
	Çok iyi	144

Çizelge 4.1 incelendiğinde; katılımcıların çoğunlukla 31-40 yaş (%62,3), üniversite mezunu (%51,3), gelir düzeyinin orta (%80,9), bir çocuk sahibi (%80,9), annesinin hayatta (%90,6) ve annesiyle iyi ilişkisi (%49,3) olduğu belirlenmiştir.

4.2. Ölçeklerin Normallik Testi

Araştırmada ölçeklerin puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğine yönelik Kolmogorov Smirnov Testi uygulanmış ve sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

Çizelge 4.2: Ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları

	Ölçekler	Kolmogorov-Smirnov			Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)	Cronbach's Alfa
		Statistic	df	p			
Güçler ve Güçlükler Anketi	Duygusal Sorunlar	0,888	446	0,000	0,979	0,546	,68
	Davranış Sorunları	0,847	446	0,000	1,199	1,820	,77
Algılanan Ebeveyn Tutumu (Anne)	Duygusal Sıcaklık	0,127	446	0,000	0,230	-0,291	,72
	Aşırı Koruyuculuk	0,115	446	0,000	0,267	-0,532	,76
	Reddedicilik	0,145	446	0,000	0,786	0,123	,84
Ebeveyn Tutumları	Demokratik	0,149	446	0,000	-1,328	2,125	,64
	Otoriter	0,093	446	0,000	1,044	1,770	,70
	Aşırı Koruyuculuk	0,043	446	0,015	-0,079	-0,404	,78
	İzin Verici	0,093	446	0,000	0,248	-0,369	,69

Araştırmada kullanılan ölçeklerin puanlarına yönelik normallik dağılımı değerlendirildiğinde; normal dağılımın varsayımlarından biri olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin -3 ile +3 arasında olması (Jondeau ve Rockinger, 2003) ölçeklerin puanlarına ait verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

4.3. Ölçeklerinin Betimleyici İstatistikleri

Araştırma değişkenlerinin minimum ve maksimum değerleri ile değişkenlerinin ortalama ve standart sapma puanlarına yönelik bilgiler Çizelge 4.3'te yer almaktadır.

Çizelge 4.3: Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri

Ölçekler		Ort.	SS	Min	Max
Güçler ve Güçlükler Anketi	Duygusal Sorunlar	2,27	2,09	0	10
	Davranış Sorunları	2,01	1,13	0	7
Algılanan Ebeveyn Tutumu Ölçeği (Anne)	Duygusal Sıcaklık	7,04	1,75	3	12
	Aşırı Koruyuculuk	9,38	2,49	4	16
	Reddedicilik	9,78	3,24	5	19
Ebeveyn Tutumları	Demokratik	75,01	6,88	46	84
	Otoriter	20,74	6,02	11	47
	Aşırı Koruyucu	30,86	6,11	15	45
	İzin Verici	21,48	4,60	10	34

Çizelge 4.3'e göre; araştırma değişkenlerinden Duygusal Sorunlar 0 ile 10 puan arasında değişmekte olup ortalama puan $2,27 \pm 2,09$ 'dur. Davranış Sorunları 0 ile 7 puan arasında değişmekte olup ortalama puan $2,01 \pm 1,13$ 'dir.

Duygusal Sıcaklık 3 ile 12 puan arasında değişmekte olup ortalama puan $7,04 \pm 1,75$ 'tür. Aşırı Koruyuculuk 4 ile 16 puan arasında değişmekte olup ortalama puan $9,38 \pm 2,49$ 'dir. Reddedicilik 5 ile 19 puan arasında değişmekte olup ortalama puan $9,78 \pm 3,24$ 'dir.

Demokratik Tutum 46 ile 84 puan arasında değişmekte olup ortalama puan $75,01 \pm 6,88$ 'dir. Otoriter Tutum 11 ile 47 puan arasında değişmekte olup ortalama puan $20,74 \pm 6,02$ 'tür. Aşırı Koruyucu Tutum 15 ile 45 puan arasında değişmekte olup ortalama puan $30,86 \pm 6,11$ 'dir. İzin Verici Tutum 10 ile 34 puan arasında değişmekte olup ortalama puan $21,48 \pm 4,60$ 'dir.

4.4. Demografik Değişkenlere Bağlı Analizler

4.4.1. Eğitim Durumuna Göre Araştırma Değişkenlerinin Farklılaşması

“Çocuğun sergilediği duygusal ve davranışsal problemler annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” araştırma sorusunun test edilmesi için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Çizelge 4.4: Eğitim Durumuna Göre Ölçek Puanların Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuçlar

	Boyutlar	Eğitim Durumu	n	Ort.	SS	F	p	Anlamlı Fark
Güçler ve Güçlükler Anketi	Duygusal Sorunlar	İlköğretim ve Lise	118	3,28	2,33	21,908	,000	1>2
		Üniversite	229	2,03	1,88			1>3
		Üniversite Üstü	99	1,62	1,84			
	Davranış Sorunları	İlköğretim ve Lise	118	2,50	1,27	16,610	,000	1>2
		Üniversite	229	1,89	1,09			1>3
		Üniversite Üstü	99	1,71	,83			
Kısıtlanmış Algılanan Ebeveyn Tutumu Ölçeği (Anna)	Duygusal Sıcaklık	İlköğretim ve Lise	118	7,38	1,83	3,172	,06	-
		Üniversite	229	6,95	1,71			
		Üniversite Üstü	99	6,83	1,71			
	Aşırı Koruyuculuk	İlköğretim ve Lise	118	9,37	2,83	,981	,37	-
		Üniversite	229	9,51	2,30			
		Üniversite Üstü	99	9,09	2,49			
	Reddedicilik	İlköğretim ve Lise	118	10,48	3,67	3,950	,02	1>2
		Üniversite	229	9,62	3,15			1>3
		Üniversite Üstü	99	9,35	2,78			
Ebeveyn Tutumları Ölçeği	Demokratik Tutum	İlköğretim ve Lise	118	74,72	7,62	,158	,85	-
		Üniversite	229	75,07	7,02			
		Üniversite Üstü	99	75,21	5,54			
	Otoriter Tutum	İlköğretim ve Lise	118	20,51	7,15	1,575	,20	-
		Üniversite	229	21,20	5,92			
		Üniversite Üstü	99	19,96	4,57			
	Aşırı Koruyucu Tutumu	İlköğretim ve Lise	118	32,72	6,20	17,925	,000	1>2
		Üniversite	229	31,15	5,77			1>3
		Üniversite Üstü	99	27,98	5,78			
	İzin Verici Tutum	İlköğretim ve Lise	118	21,54	4,77	,184	,83	-
		Üniversite	229	21,55	4,51			
		Üniversite Üstü	99	21,23	4,62			

Duygusal Sorunlar boyutu puanlarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir [$F(3,422)= 21,908$ $p<05$]. Yapılan Post-Hoc analizi sonrasında ise ilköğretim ve lise mezun olan katılımcıların puanlarının ($X=3,28$), üniversite ($X=2,03$) ve üniversite üstü ($X=1,62$) mezunu olan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Davranış Sorunları boyutu puanlarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir [$F(3,422)= 16,610$, $p<05$]. Yapılan Post-Hoc analizi sonrasında ise ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcıların puanlarının ($X=2,50$), üniversite ($X=1,89$) ve üniversite üstü ($X=1,71$) mezunu olan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Reddedicilik anne boyutu puanlarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir [$F(3,422)= 3,950$, $p<05$]. Yapılan Post-Hoc analizi sonrasında

ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcıların puanlarının ($X=10,48$), üniversite ($X=9,62$) ve üniversite üstü ($X=9,35$) mezunu olan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Aşırı Koruyucu Tutumu puanlarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir [$F(3,422)= 17,925, p<05$]. Yapılan Post-Hoc analizi sonrasında ise ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcıların puanlarının ($X=32,72$), üniversite ($X=31,15$) ve üniversite üstü ($X=27,98$) mezunu olan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Diğer karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>.05$).

4.5. Araştırma Değişkenlerinin Birbiriyle İlişkisinin İncelenmesi

Araştırma değişkenleri olan çocukların yaşadığı duygusal sorunlar, davranış sorunları, annelerin algıladığı ebeveyn tutumları ve sergiledikleri ebeveyn tutumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Çizelge 4.5: Araştırma Değişkenlerinin Birbiriyle İlişkisinin İncelenmesi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Duygusal Sorunlar	-										
2.Davranış Sorunları	,353**	-									
3.Duygusal Sıcaklık (A)	,049	-,106*	-								
4.Aşırı Koruyuculuk (A)	,024	-,042	,271**	-							
5.Reddedicilik (A)	,153**	,102*	,442**	,037	-						
6.Demokratik Tutum	-,202**	-,146**	,124**	,184**	-,089	-					
7.Otoriter Tutum	,314**	,295**	,042	-,123**	,206**	-,439**	-				
8.Aşırı Koruyucu Tutum	,109*	,155**	,014	,213**	-,033	,019	,161**	-			
9.İzin Verici Tutum	,178**	-,017	,054	,022	-,127**	,033	,130**	,230**	-		
10. Anneden Algılanan E.T.	,052	,065	,733*	,586*	,780*	,073	,082	,085	,107*	-	
11. Annenin Sergilediği E.T.	,167*	,098	,121*	,162*	,086	,379*	,386*	,696*	,590**	,169**	-

Not: **: $p<.01$; *: $p<.05$

Yapılan korelasyon analizi sonucunda; Duygusal Sorunlar ile Duygusal Sıcaklık ve Aşırı Koruyuculuk arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$). Duygusal Sorunlar ile Reddedicilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır

($r=,153$, $p<.05$). Davranışsal Sorunlar ile Duygusal Sıcaklık arasında negatif anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-,106$, $p<.05$). Davranışsal Sorunlar ile Aşırı Koruyuculuk arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$). Davranışsal Sorunlar ile Reddedicilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,102$, $p<.05$).

Duygusal Sorunlar ile Demokratik Tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-,202$, $p<.05$). Duygusal Sorunlar ile Otoriter Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,314$, $p<.05$). Duygusal Sorunlar ile Aşırı Koruyucu Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,109$, $p<.05$). Duygusal Sorunlar ile İzin Verici Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,178$, $p<.05$). Davranışsal Sorunlar ile Demokratik Tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-,146$, $p<.05$). Davranışsal Sorunlar ile Otoriter Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,295$, $p<.05$). Davranışsal Sorunlar ile Aşırı Koruyucu Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,155$, $p<.05$). Davranışsal Sorunlar ile İzin Verici Tutum arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$).

Duygusal Sıcaklık ile Demokratik Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,124$, $p<.05$). Duygusal Sıcaklık ile Otoriter Tutum, Aşırı Koruyucu Tutum ve İzin Verici Tutum arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$). Aşırı Koruyuculuk ile Demokratik Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,184$, $p<.05$). Aşırı Koruyuculuk ile Otoriter Tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-,123$, $p<.05$). Aşırı Koruyuculuk ile Aşırı Koruyucu Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,213$, $p<.05$). Aşırı Koruyuculuk ile İzin Verici Tutum arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$). Reddedicilik ile Demokratik Tutum ve Aşırı Koruyucu Tutum arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$). Reddedicilik ile Otoriter Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,206$, $p<.05$). Reddedicilik ile İzin Verici Tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-,127$, $p<.05$).

Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumları Toplam Puan ile Duygusal Sorunlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<.05$). Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumları Toplam Puan ile Davranışsal Sorunlar arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$). Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumları Toplam Puan ile Duygusal Sıcaklık ve Aşırı Koruyuculuk pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumları Toplam Puan ile Reddedicilik arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$). Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumları Toplam Puan ile Demokratik Tutum, Aşırı Koruyucu Tutum ve İzin Verici Tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<.05$).

Anneden Algılanan Ebeveyn Tutumları Toplam Puan ile Duygusal Sorunlar ve Davranışsal Sorunlar arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$). Anneden Algılanan Ebeveyn Tutumları Toplam Puan ile Duygusal Sıcaklık, Aşırı Koruyuculuk ve Reddedicilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<.05$). Anneden Algılanan Ebeveyn Tutumları Toplam Puan ile Demokratik Tutum, Aşırı Koruyucu Tutum ve İzin Verici Tutum arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$). Anneden Algılanan Ebeveyn Tutumları Toplam Puan ile Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumları Toplam Puan arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p>.05$).

4.6. Hipotez Analizleri

Aşağıda başlıklar halinde sırasıyla hipotez analizleri yer almaktadır.

“H1: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” yapılan korelasyon analizinde anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

H1 hipotezlerinin alt hipotezleri için aşağıda sırasıyla regresyon analizlerine yer verilmiştir.

“H1 (a): Annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.6: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklık Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemler	Sabit	1,864	,411		4,533	,000
	Duygusal Sıcaklık	,058	,057	,049	1,026	,305
$R = .049$ $R^2 = .002$ $R^2_{adj} = .001$, $F(1,444) = 1,054$, $p > .05$						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklık puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordamadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = 8,637, p > .05$).

“H1 (b): Annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.7: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemler	Sabit	1,303	,313		4,167	,000
	Reddedicilik	,099	,030	,153	3,268	,001
$R = .153 \quad R^2 = .023 \quad R^2_{adj} = .021, F(1,444) = 10,683, p < .05$						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = 10,683, p < .05$). Çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %2’si açıklanmaktadır ($R^2 = .023$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik puanlarının, çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta = .153, p < .05$) saptanmıştır.

“H1 (c): Annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk tutumu ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.8: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuk Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemler	Sabit	3,252	,385		8,451	,000
	Aşırı Koruyuculuk	,104	,040	,024	1,630	,120
$R = .024 \quad R^2 = .015 \quad R^2_{adj} = .013, F(1,444) = 2,918, p > .05$						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuk puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordamadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = 2,918, p > .05$).

“H2: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Çizelge 4.6).

H2 hipotezlerinin alt hipotezleri için aşağıda sırasıyla regresyon analizlerine yer verilmiştir.

“H2 (a): Annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.9: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklık Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemler	Sabit	1,535	,221		6,947	,000
	Duygusal Sıcaklık	-,068	,030	-,106	-2,243	,02
R= .106 R ² = .011 R ² _{adj} = .009, F (1,444)= 5,033, p<.05						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklık puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir (F (1,444)= 5,033, p<.05). Çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %1'i açıklanmaktadır (R²=.011). Regresyon katsayılarına bakıldığında; Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklık puanlarının, çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını negatif yönde yordadığı (β = -,106 p<.05) saptanmıştır.

“H2 (b): Annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.10: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemler	Sabit	1,668	,170		9,819	,000
	Reddedicilik	,036	,016	,102	2,155	,03
R= .102 R ² = .010 R ² _{adj} = .008, F (1,444)= 4,646, p<.05						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = 4,646$, $p < .05$). Çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %1'i açıklanmaktadır ($R^2 = .010$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik puanlarının, çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta = .102$, $p < .05$) saptanmıştır.

“H2 (c): Annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk tutumu ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.11: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuk Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemler	Sabit	2,194	,209		10,497	,000
	Aşırı Koruyuculuk	-,019	,022	-,042	-,884	,37
$R = .042$ $R^2 = .002$ $R^2_{adj} = .001$, $F(1,444) = ,781$, $p < .05$						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuk puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordamadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = ,781$, $p > .05$).

“H3: Annenin sergilediği ebeveynlik tutumu ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi için basit regresyon analizi yapılmıştır.

Çizelge 4.12: Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumlarının Çocuğun Yaşadığı Duygusal ve Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemler	Sabit	-2,091	1,227		1,704	,000
	Annenin Sergilediği Tutum (T)	,029	,008	,167	3,569	,000
$R = .167$ $R^2 = .028$ $R^2_{adj} = .026$, $F(1,444) = 12,738$, $p < .05$						

Annenin Sergilediği Tutum Toplam puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir (F

(1,444)= 12,738, $p<.05$). Çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %2'si açıklanmaktadır ($R^2=.028$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; annenin sergilediği tutum toplam puanlarının, çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta= .167$ $p< .05$) saptanmıştır.

Bu doğrultuda H3 hipotezlerinin alt hipotezleri için aşağıda sırasıyla regresyon analizlerine yer verilmiştir.

“H3 (a): Annenin sergilediği demokratik tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.13: Annenin Sergilediği Demokratik Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemler	Sabit	6,896	1,068		6,457	,000
	Demokratik Tutum	-,062	,014	-,202	-4,346	,000
$R= .202$ $R^2= .041$ $R^2_{adj}= .039$, $F(1,444)= 18,892$, $p<.05$						

Annenin Sergilediği Demokratik Tutum puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444)= 18,892$, $p<.05$). Çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %4'ü açıklanmaktadır ($R^2=.041$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; annenin sergilediği demokratik tutum toplam puanlarının, çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını negatif yönde yordadığı ($\beta= -,202$ $p< .05$) saptanmıştır.

“H3 (b): Annenin sergilediği otoriter tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.14: Annenin Sergilediği Otoriter Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	B	t	p
Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemler	Sabit	,006	,339		5,423	,000
	Otoriter Tutum	,109	,016	,314	6,967	,000
$R= .314$ $R^2= .099$ $R^2_{adj}= .097$, $F(1,444)= 48,537$, $p<.05$						

Annenin Sergilediği Otoriter Tutum puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444)= 48,537, p<.05$). Çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %9'u açıklanmaktadır ($R^2=.099$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; annenin sergilediği otoriter tutum toplam puanlarının, çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta= ,314 p< .05$) saptanmıştır.

“H3 (c): Annenin sergilediği aşırı koruyuculuk tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.15: Annenin Sergilediği Aşırı Koruyuculuk Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemler	Sabit	1,120	,510		2,196	,000
	Aşırı Koruyuculuk Tutum	,037	,016	,109	2,307	,02
$R= .109 R^2= .012 R^2_{adj}= .010, F(1,444)= 5,321, p<.05$						

Annenin Sergilediği Aşırı Koruyuculuk Tutum puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444)= 5,321, p<.05$). Çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %1'i açıklanmaktadır ($R^2=.012$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; annenin sergilediği aşırı koruyuculuk tutum toplam puanlarının, çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta= ,109 p< .05$) saptanmıştır.

“H3 (d): Annenin sergilediği izin verici tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.16: Annenin Sergilediği İzin Verici Tutumun Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Duygusal Problemler	Sabit	,529	,468		2,132	,000
	İzin Verici Tutum	,081	,021	,178	3,813	,000
$R= .178 R^2= .032 R^2_{adj}= .030, F(1,444)= 14,536, p<.05$						

Annenin Sergilediği İzin Verici Tutum puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444)= 14,536, p<.05$). Çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %3'ü açıklanmaktadır ($R^2=.032$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; annenin sergilediği aşırı koruyuculuk tutum toplam puanlarının, çocuğun yaşadığı duygusal problemler puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta= .178, p<.05$) saptanmıştır.

“H4: Annenin sergilediği ebeveynlik tutumu ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi için basit regresyon analizi yapılmıştır.

Çizelge 4.17: Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutumlarının Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemler	Sabit	,068	,665		,102	,919
	Annenin Sergilediği Tutum (T)	,013	,004	,138	2,939	,301
$R= .138, R^2= .019, R^2_{adj}= .017, F(1,444)= 8,637, p>.05$						

Annenin Sergilediği Tutum Toplam puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordamadığı belirlenmiştir ($F(1,444)= 8,637, p>.05$).

H4 hipotezlerinin alt hipotezleri için aşağıda sırasıyla regresyon analizlerine yer verilmiştir.

“H4 (a): Annenin sergilediği demokratik tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.18: Annenin Sergilediği Demokratik Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemler	Sabit	3,817	,582		6,558	,000
	Demokratik Tutum	-,024	,008	-,146	-3,108	,002
$R= .146, R^2= .021, R^2_{adj}= .019, F(1,444)= 9,657, p<.05$						

Annenin Sergilediği Demokratik Tutum puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = 9,657, p < .05$). Çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %2'si açıklanmaktadır ($R^2 = .02$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; annenin sergilediği demokratik tutum toplam puanlarının, çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarının negatif yönde yordadığı ($\beta = -.146, p < .05$) saptanmıştır.

“H4 (b): Annenin sergilediği otoriter tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.19: Annenin Sergilediği Otoriter Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	B	t	p
Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemler	Sabit	,865	,184		4,700	,000
	Otoriter Tutum	,055	,009	,295	6,509	,000
$R = .295, R^2 = .087, R^2_{adj} = .085, F(1,444) = 42,364, p < .05$						

Annenin Sergilediği Otoriter Tutum puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = 42,367, p < .05$). Çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %8'i açıklanmaktadır ($R^2 = .087$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; annenin sergilediği otoriter tutum toplam puanlarının, çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta = .295, p < .05$) saptanmıştır.

“H4 (c): Annenin sergilediği aşırıcı koruyuculuk tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.20: Annenin Sergilediği Aşırı Koruyuculuk Tutumun Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemleri Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğun Yaşadığı Davranışsal Problemler	Sabit	1,132	,273		4,138	,000
	Aşırı Koruyuculuk Tutum	,029	,009	,155	3,296	,001
$R = .155, R^2 = .024, R^2_{adj} = .022, F(1,444) = 10,860, p < .05$						

Annenin Sergilediği Aşırı Koruyuculuk Tutum puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = 10,860$, $p < .05$). Çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarındaki varyansın yaklaşık %2'si açıklanmaktadır ($R^2 = .024$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; annenin sergilediği aşırı koruyuculuk tutum toplam puanlarının, çocuğun yaşadığı davranışsal problemler puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta = ,155$ $p < .05$) saptanmıştır.

“H4 (d): Annenin sergilediği izin verici tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığından (Çizelge 4.6) bu hipotez için analizlere devam edilmemiştir.

“H5: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumları ile çocuğuna sergilediği ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Hipotezi için basit regresyon analizine yer verilmiştir.

Çizelge 4.21: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Tutumun Çocuğuna Sergilediği Ebeveyn Tutumunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuğuna Sergilediği Ebeveyn Tutumu	Sabit	138,114	2,819		48,995	,000
	Kendi Annesinden Algıladığı Ebeveyn Tutumu (T)	,381	,105	,169	3,617	,000
$R = .138$ $R^2 = .029$ $R^2_{adj} = .026$, $F(1,444) = 13,083$, $p < .05$						

Annenin Sergilediği Ebeveyn Tutum toplam puanlarıyla oluşturulan modelde; kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumu puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = 13,083$, $p < .05$). Çocuğuna sergilediği ebeveyn tutumu puanlarındaki varyansın yaklaşık %2'si açıklanmaktadır ($R^2 = .029$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumu toplam puanlarının, çocuğuna sergilediği ebeveyn tutumu puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta = ,169$ $p < .05$) saptanmıştır.

H5 hipotezine uygun olarak kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumu alt boyutları ile çocuğuna sergilediği ebeveyn tutum alt boyutları arasında anlamlı ilişki çıkan boyutlara ilişkin regresyon analizleri aşağıda yer almıştır.

Çizelge 4.22: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın Çocuğuna Sergilediği Demokratik Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Demokratik Tutum	Sabit	71,591	1,339		53,448	,000
	Duygusal Sıcaklık	,486	,185	,124	2,633	,009
R= .124 R ² = .015 R ² _{adj} = .013, F (1,444)= 6,932, p<.05						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklık toplam puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğuna sergilediği demokratik tutum puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F (1,444)= 6,932, p<.05$). Çocuğuna sergilediği demokratik tutum puanlarındaki varyansın yaklaşık %1'i açıklanmaktadır ($R^2=.015$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık puanlarının, çocuğuna sergilediği demokratik tutum puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta= ,124 p< .05$) saptanmıştır.

Çizelge 4.23: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Çocuğuna Sergilediği Demokratik Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Demokratik Tutum	Sabit	70,251	1,250		56,221	,000
	Aşırı Koruyuculuk	,508	,129	,184	3,943	,000
R= .184 R ² = .034 R ² _{adj} = .032, F (1,444)= 15,484, p<.05						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuk toplam puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğuna sergilediği demokratik tutum puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F (1,444)= 15,484, p<.05$). Çocuğuna sergilediği demokratik ebeveyn tutumu puanlarındaki varyansın yaklaşık %3'ü açıklanmaktadır ($R^2=.034$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk puanlarının, çocuğuna sergilediği demokratik tutum puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta= ,184 p< .05$) saptanmıştır.

Çizelge 4.24: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Çocuğuna Sergilediği Otoriter Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Otoriter Tutum	Sabit	23,547	1,105		21,308	,000
	Aşırı Koruyuculuk	-,298	,114	-,123	-2,620	,009
R= .123 R ² = .015 R ² _{adj} = .013, F (1,444)= 6,832, p<.05						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuk toplam puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğuna sergilediği otoriter tutum puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444)=6,832, p<.05$). Çocuğuna sergilediği demokratik ebeveyn tutumu puanlarındaki varyansın yaklaşık %1'i açıklanmaktadır ($R^2=.015$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk puanlarının, çocuğuna sergilediği otoriter tutum puanlarını negatif yönde yordadığı ($\beta=-,123, p<.05$) saptanmıştır.

Çizelge 4.25: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Çocuğuna Sergilediği Otoriter Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Otoriter Tutum	Sabit	16,998	,889		19,112	,000
	Reddedicilik	,383	,086	,206	4,443	,000
R= .206 R ² = .043 R ² _{adj} = .040, F (1,444)= 19,738, p<.05						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik toplam puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğuna sergilediği otoriter tutum puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444)=19,738, p<.05$). Çocuğuna sergilediği otoriter ebeveyn tutumu puanlarındaki varyansın yaklaşık %4'ü açıklanmaktadır ($R^2=.043$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; kendi annesinden algıladığı reddedicilik puanlarının, çocuğuna sergilediği otoriter tutum puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta=,206, p<.05$) saptanmıştır.

Çizelge 4.26: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Çocuğuna Sergilediği Aşırı Koruyucu Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Aşırı Koruyucu Tutum	Sabit	25,981	1,103		23,555	,000
	Aşırı Koruyuculuk	,521	,114	,213	4,584	,000
R= .213 R ² = .045 R ² _{adj} = .042, F (1,444)= 21,013, p<.05						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuk toplam puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğuna sergilediği aşırı koruyucu tutum puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444)=21,013, p<.05$). Çocuğuna sergilediği koruyucu ebeveyn tutumu puanlarındaki varyansın yaklaşık %4'ü açıklanmaktadır ($R^2=.045$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; kendi annesinden algıladığı aşırı

koruyuculuk puanlarının, çocuğuna sergilediği aşırı koruyucu tutum puanlarını pozitif yönde yordadığı ($\beta = ,213$ $p < .05$) saptanmıştır.

Çizelge 4.27: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Çocuğuna Sergilediği İzin Verici Tutumu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
İzin Verici Tutum	Sabit	19,715	,688		28,641	,000
	Reddedicilik	-,180	,067	-,127	-2,700	,007
$R = ,127$ $R^2 = ,016$ $R^2_{adj} = ,014$, $F(1,444) = 7,293$, $p < .05$						

Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddedicilik toplam puanlarıyla oluşturulan modelde; çocuğuna sergilediği izin verici tutum puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,444) = 7,293$, $p < .05$). Çocuğuna sergilediği izin verici ebeveyn tutumu puanlarındaki varyansın yaklaşık %1'i açıklanmaktadır ($R^2 = ,016$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; kendi annesinden algıladığı reddedicilik puanlarının, çocuğuna sergilediği verici tutum puanlarını negatif yönde yordadığı ($\beta = -,127$ $p < .05$) saptanmıştır.

“H6: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal problemler arasında annenin sergilediği ebeveyn tutumunun aracı rolü vardır.” hipotezi bazı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu (Çizelge 4.6) için kısmen doğrulanmıştır. Bu bölümde, Baron ve Kenny (1986)'nin önerdiği aşamalı aracılık analizi kullanılarak annenin algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun duygusal ve davranışsal sorunları arasındaki ilişkide annenin sergilediği tutumlarının aracı rolünü incelenmiştir. Aracı model analizleri yapılırken bağımlı ile bağımsız değişken, bağımsız ile aracı değişken ve aracı ile bağımlı değişken arasında ilişki olması şartı vardır ve korelasyon analizi sonuçlarına bakılarak ilişki olmadığı saptanan değişkenlere Baron ve Kenny (1986)'nin önerdiği aşamaları sağlamadığı için aracı model olarak analizi yapılmamıştır.

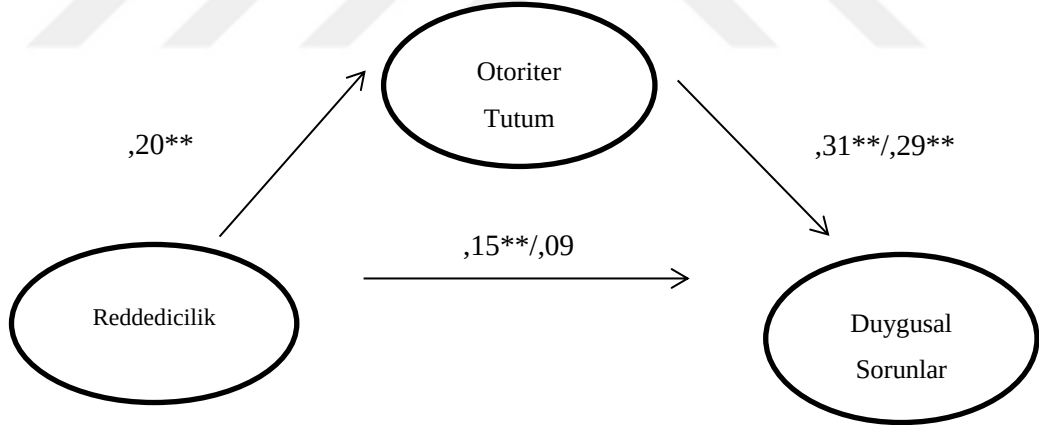
İlk bağımsız değişken anneden algılanan reddedicilik, bağımlı değişken çocuğun yaşadığı duygusal sorunlar ve aracı değişken otoriter tutum olarak ele alındığında; tüm değişkenlerin birbiriyle aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.28: Duygusal Sorunlar ile Reddedicilik Arasındaki İlişkide Otoriter Tutumun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi

	B	S.H.	β	t	p
Adım 1 $X \rightarrow Y$	,099	,030	,153	3,268	,001
Adım 2 $X \rightarrow M$	,383	,086	,206	4,443	,000
Adım 3 $M \rightarrow Y$	,109	,016	,314	6,967	,000
Adım 4 $X_{(1)}+M_{(2)} \rightarrow Y$	,060	,030	,092	2,015	,06
	,103	,016	,295	6,425	,000

(Bağımsız değişken: Reddedicilik =X, Aracı Değişken: Otoriter Tutum = M, Bağımlı Değişken: Duygusal Sorunlar=Y ile gösterilmiştir)

Dördüncü adımda otoriter tutum aracı değişken olarak analize eklendiğinde; duygusal sorunlar regresyon katsayısında azalma olduğu ve anlamlılık düzeyini korumadığı, yani reddedicilik ile duygusal sorunlar arasındaki ilişkiye tam aracılık ettiği saptanmıştır. Beta değerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyini tespit etmek amacıyla yapılan Sobel Testi sonucunda; aracılık etkisinin anlamlı ($z=2.223$, $p < .05$) olduğu bulunmuştur. Aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 4.1: H6 Hipotezine Uygulanan Aracılık Analizine İlişkin Beta Katsayıları

Bağımsız değişken anneden algılanan reddedicilik, bağımlı değişken çocuğun yaşadığı duygusal sorunlar ve aracı değişken izin verici tutum olarak ele alındığında; tüm değişkenlerin birbiriyle aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.

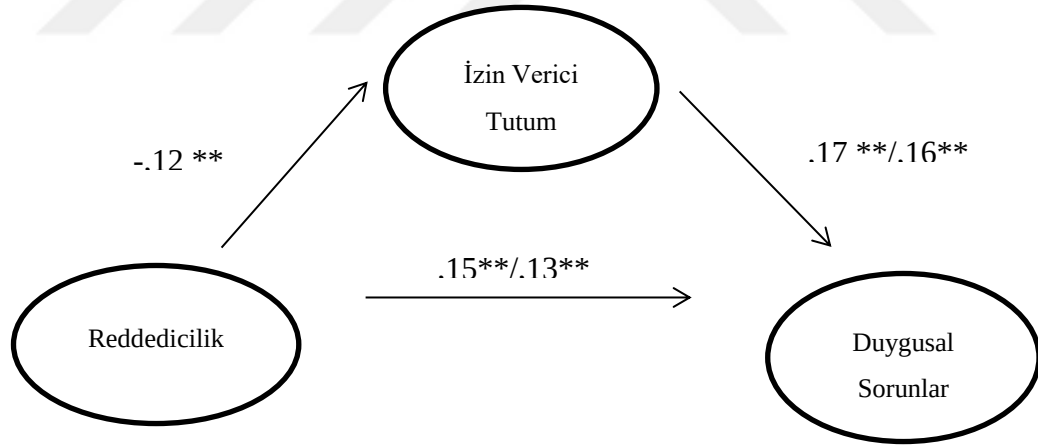
Çizelge 4.29: Duygusal Sorunlar ile Reddedicilik Arasındaki İlişkide İzin Verici Tutumun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi

	B	S.H.	β	t	p
Adım 1 $X \rightarrow Y$	,099	,030	,153	3,268	,001
Adım 2 $X \rightarrow M$	-,180	,067	-,127	-2,700	,007
Adım 3 $M \rightarrow Y$	,081	,021	,178	3,813	,000
Adım 4 $X_{(1)}+M_{(2)} \rightarrow Y$	,086	,030	,133	2,843	,005
	,073	,021	,161	3,450	,001

(Bağımsız değişken: Reddedicilik =X, Aracı Değişken: İzin Verici Tutum = M, Bağımlı Değişken: Duygusal Sorunlar=Y ile gösterilmiştir)

Dördüncü adımda izin verici tutum aracı değişken olarak analize eklendiğinde; duygusal sorunlar regresyon katsayısında azalma olduğu ve anlamlılık düzeyini koruduğu, yani reddedicilik ile duygusal sorunlar arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ettiği saptanmıştır. Beta değerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyini tespit etmek amacıyla yapılan Sobel Testi sonucunda; aracılık etkisinin anlamlı ($z=2.4369$, $p < .05$) olduğu bulunmuştur.

Aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 4.2’de gösterilmiştir.

Şekil 4.2: H6 Hipotezine Uygulanan Aracılık Analizine İlişkin Beta Katsayıları

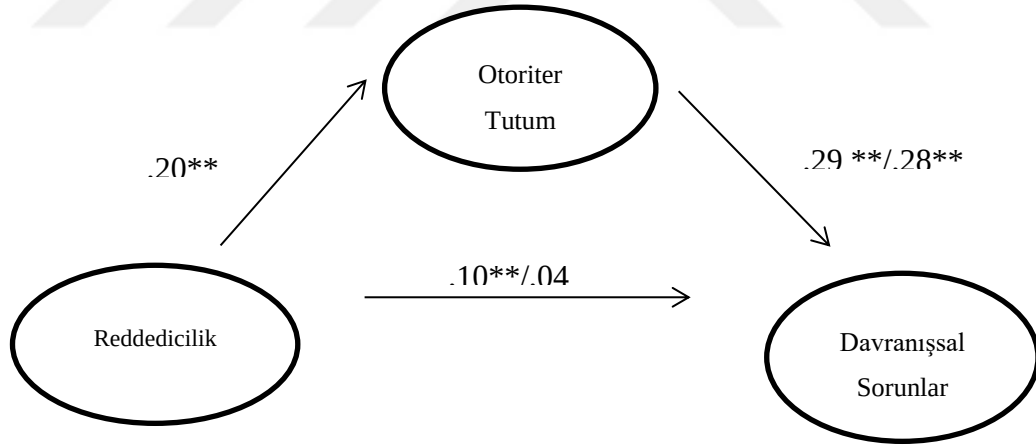
Bağımsız değişken anneden algılanan reddedicilik, bağımlı değişken çocuğun yaşadığı davranışsal sorunlar ve aracı değişken otoriter tutum olarak ele alındığında; tüm değişkenlerin birbiriyle aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.30: Davranışsal Sorunlar ile Reddedicilik Arasındaki İlişkide Otoriter Tutumun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi

	B	S.H.	β	t	p
Adım 1 X→Y	,036	,016	,102	2,155	,032
Adım 2 X→M	,383	,086	,206	4,443	,000
Adım 3 M→Y	,055	,009	,295	6,509	,000
Adım 4 X₍₁₎+M₍₂₎→Y	,015	,016	,043	,921	,358
	,054	,009	,286	6,178	,000

(Bağımsız değişken: Reddedicilik =X, Aracı Değişken: Otoriter Tutum = M, Bağımlı Değişken: Davranışsal Sorunlar=Y ile gösterilmiştir)

Dördüncü adımda otoriter tutum aracı değişken olarak analize eklendiğinde; davranışsal sorunlar regresyon katsayısında azalma olduğu ve anlamlılık düzeyini korumadığı, yani reddedicilik ile davranışsal sorunlar arasındaki ilişkiye tam aracılık ettiği saptanmıştır. Beta değerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyini tespit etmek amacıyla yapılan Sobel Testi sonucunda; aracılık etkisinin anlamlı ($z=6.2577$, $p < .05$) olduğu bulunmuştur. Aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 4.3: H6 Hipotezine Uygulanan Aracılık Analizine İlişkin Beta Katsayıları

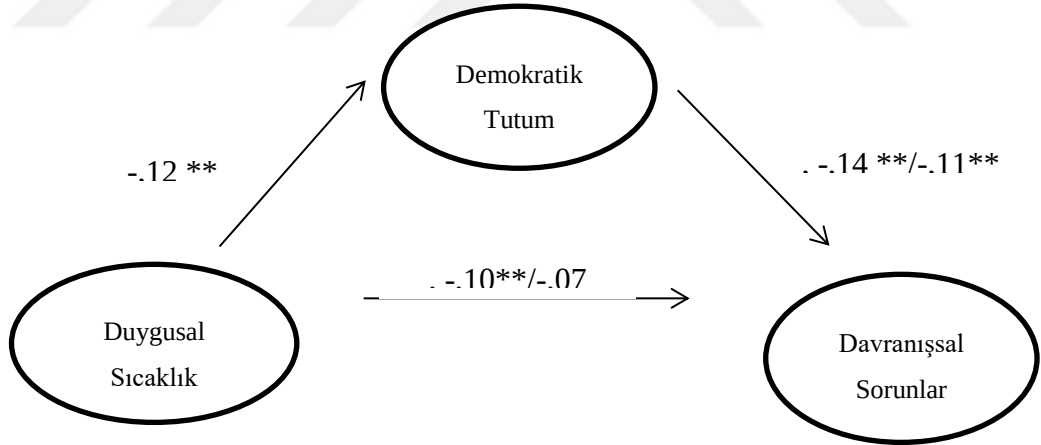
Çizelge 4.31: Davranışsal Sorunlar ile Duygusal Sıcaklık Arasındaki İlişkide Demokratik Tutumun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi

	B	S.H.	β	t	p
Adım 1 $X \rightarrow Y$	-,068	,030	-,106	-2,243	,02
Adım 2 $X \rightarrow M$	,486	,185	,124	2,633	,009
Adım 3 $M \rightarrow Y$	-,024	,008	-,146	-3,108	,002
Adım 4 $X_{(1)}+M_{(2)} \rightarrow Y$	-,054	,028	-,078	-1,679	,12
	-,027	,008	-,112	-3,437	,001

(Bağımsız değişken: Duygusal Sıcaklık =X, Aracı Değişken: Demokratik Tutum = M, Bağımlı Değişken: Davranışsal Sorunlar=Y ile gösterilmiştir)

Dördüncü adımda demokratik tutum aracı değişken olarak analize eklendiğinde; davranışsal sorunlar regresyon katsayısında azalma olduğu ve anlamlılık düzeyini korumadığı, yani duygusal sıcaklık ile davranışsal sorunlar arasındaki ilişkiye tam aracılık ettiği saptanmıştır. Beta değerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyini tespit etmek amacıyla yapılan Sobel Testi sonucunda; aracılık etkisinin anlamlı ($z=2.4619$, $p < .05$) olduğu bulunmuştur.

Aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4.4: H6 Hipotezine Uygulanan Aracılık Analizine İlişkin Beta Katsayıları

Bulgular bölümünde yapılan tüm analizlere bağlı olarak hipotezler şu şekilde doğrulanmış veya reddedilmiştir:

H1: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.	RED
H1 (a): Annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.	RED

<i>H1 (b): Annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
<i>H1 (c): Annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk tutumu ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	RED
H2: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.	RED
<i>H2 (a): Annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
<i>H2 (b): Annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
<i>H2 (c): Annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk tutumu ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	RED
H3: Annenin sergilediği ebeveynlik tutumu ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
<i>H3 (a): Annenin sergilediği demokratik tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
<i>H3 (b): Annenin sergilediği otoriter tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
<i>H3 (c): Annenin sergilediği aşırı koruyucu tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
<i>H3 (d): Annenin sergilediği izin verici tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
H4: Annenin sergilediği ebeveynlik tutumu ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.	RED
<i>H4 (a): Annenin sergilediği demokratik tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
<i>H4 (b): Annenin sergilediği otoriter tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
<i>H4 (c): Annenin sergilediği aşırı koruyucu tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	KABUL
<i>H4 (d): Annenin sergilediği izin verici tutum ile çocuğun yaşadığı davranışsal problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır.</i>	RED
H5: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile kendi sergilediği ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H6: Annenin kendi annesinden algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşadığı duygusal problemler arasında annenin sergilediği ebeveyn tutumunun aracı rolü vardır.	KISMEN KABUL

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile sergiledikleri ebeveyn tutumlarının, çocuklarının yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlara etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda demografik bilgilerin annelerin algıladıkları ebeveyn tutumuna, sergiledikleri ebeveyn tutumlarına ve çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunlarına farklılaştırıcı bir etkisi olup olmadığı sorgulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler bu amaçlar çerçevesinde analiz edilmiş ve ulaşılan sonuçlar ilgili literatür bağlamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler aşağıda başlıklar halinde ele alınmıştır.

5.1. Annelerin Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Sergiledikleri Ebeveyn Tutumları ile Çocuğun Yaşadığı Duygusal ve Davranışsal Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çalışmada hipotezlere ait alt hipotezleri test etmek; değişkenlerin birbirileri arasındaki ilişkileri anlamak amacıyla istatistiksel analiz yapılmıştır.

H1 ve H2 hipotezlerinin alt hipotezlerini kapsayan; annenin algıladığı ebeveyn tutumu ile çocuğunun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucunda annenin algıladığı reddedici ebeveyn tutumunun çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal problemleri pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle annenin algıladığı ebeveyn tutumu reddediciyse, çocuklarında duygusal ve davranışsal sorunlar artmaktadır. Dolayısıyla H1(b) ve H2 (b) doğrulanmıştır. Reddedilme; sıcaklığın, duygusal bağlılığın, ilginin, desteğin ve sevginin eksik olmasına işaret etmektedir (Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2005). Literatürde yer alan bir başka çalışmada ise psikiyatrik tanı geçmişi olan bireylerin algılanan reddedici anne düzeyi anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (Karakoç, 2022). Ebeveynlerle yaşanan deneyimler, çocuğun zihninde annelik, babalık ve çocukluk rollerine ilişkin belli standartlar oluşturur ve bunlar ileri taşınır (Yavuzer, 2003). Scher ve Stein (2003)'a göre kişilerin anksiyete duyarlılığı seviyelerinin, çocukluk

döneminde ebeveynlerinin reddedici, tehdit edici ve düşmanca davranışlarına maruz kalma öyküsü ile genç yetişkin olarak duygusal sıkıntı çekme arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Bu çalışmanın bulgusu, anne reddediciliğinin çocukların duygusal sorunlarını artırabileceğini ve sosyal ilişkilerinde güçlükler yaşamalarına neden olabileceğini öne süren (Rohner, 2004; Rohner & Khaleque, 2005) çıktılarıyla da uyumludur. Ebeveynlerin, çocuklarının duygusal ve davranışsal ihtiyaçlarına duyarlılık göstermesinde ve rehberlik etmesinde algıladıkları ebeveyn tutumunun önemli bir faktör olabileceği görülmüştür.

H1 (c) ve H2 (c)'nin test edilmesi amacıyla yapılan analiz sonucunda annenin algıladığı aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun çocuğun yaşadığı duygusal problemleri negatif yönde yordarken davranışsal problemleri yordamadığı görülmüştür. Buradan hareketle H1 (c) ve H2 (c) reddedilmiştir. Alanyazında, ebeveynlerin aile içerisindeki etkileşimi ve iletişimi temelde kendi çocukluk dönemlerinde baskıcı ya da gevşek bir tutuma ne kadar maruz kaldığıyla ilişkili olduğuna (Sargın, 2012) dair bulgular vardır. Ayrıca, aşırı koruyucu tutum ile yetiştirilen kişiler anne ya da baba olduğunda çocuğunun davranışlarında kendi çocukluklarından izler gördüğünde ebeveynlerinden öğrendikleri saklı ifadeleri çocuğa yansıttığına (Leo,2015) yer verilir. Dokuyan (2016) tarafından yapılan bir çalışmada aşırı koruyucu tutum ile yetişen kişilerin benlik saygısının düşük olduğu bulgulanmıştır. 2007 yılında Tabak tarafından yürütülen çalışmada ise çocuklarda görülen saldırganlık, içe kapanıklık, kekemelik ve DEHB problemleri, ebeveynlerinin aşırı koruyucu tutum sergilemesiyle ilişkili olduğu görülmüştür. Bir başka araştırmada aşırı koruyucu tutumla yetiştirilen annelerin çocuklarının yaşadığı problem durumlarına karşın sağlıklı yollar bulmakta zorlandığı görülmüştür (Demirsu, 2018). Literatürde yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, aşırı koruyucu tutumun hakim olduğu ortamda büyüyen; duygusal ve davranışsal zorlanmalar yaşayan bir annenin, çocuğunda ortaya çıkabilecek ruhsal problemleri besleyerek devam etmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada elde edilen çocuğun yaşadığı davranışsal problemlerle ilgili olan bulgu literatürdeki diğer çalışmalarla örtüşmemektedir. Çalışmanın örneklemi göz önünde bulundurulduğunda; katılımcıların %51,3'nün üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Literatürdeki tartışmalarda düşük eğitim düzeyine sahip ailelerin çocuklarında davranış sorunlarının daha fazla görülebileceğini belirtilmektedir (Dursun, 2009; Işık, 2021). Örneğin düşük eğitim

düzeyine sahip ebeveynlerin çocuklarında hareketliliğin daha fazla olduğu görülmektedir (Perren ve diğerleri, 2007). Tartışmalarda ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olmasıyla çocuklarına yönelik olumsuz tutum sergilemeleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığına değinilmektedir (Ayhan, 2021). Buradan hareketle katılımcıların çoğunun eğitim seviyesinin üniversite ve üniversite üstü olmasına bağlı olarak annenin farkındalığının daha fazla olmasının çocuğunun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlar kapsamında önleyici bir faktör olabileceği düşünülmektedir.

H3 ve H4 hipotezlerinin alt hipotezlerini kapsayan; annenin sergilediği ebeveyn tutumları ile çocuğunun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlar arasındaki ilişkiyi test amacıyla yapılan analiz sonuçlarında; annenin sergilediği demokratik tutumun çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunları negatif yönde; otoriter ve aşırı koruyucu tutumu ise pozitif yönde yordadığı saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle annenin sergilediği demokratik tutum arttıkça çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunları azalmakta; annenin sergilediği otoriter, aşırı koruyucu tutum arttıkça da çocuğun duygusal ve davranışsal sorunları artmaktadır. Buradan hareketle H3 (a), H3 (b), H3 (c) ve H4 (a), H4 (b), H4 (c) kabul edilmiştir. Literatür incelendiğinde; demokratik tutumun çocuk üzerinde olumlu etki oluşturduğuna dair bilgiler yer almaktadır (Sümer ve diğerleri, 2010). Köksal (2016) çalışmasında; demokratik tutum arttıkça çocukların saldırganlık seviyesinin düşmekte olduğu sonucuna ulaşmıştır. Otoriter tutumun ise çocuklarda davranışsal sorunlar yarattığı belirtilmektedir (Lee ve diğerleri, 2014). Dursun (2010) çalışmasında; otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarında daha fazla davranışsal sorunların görüldüğünü belirlemiştir. Otoriter ebeveynler, çocuklarının inisiyatif almasını engeller ve kurallara uyulmadığı durumlarda çocuklarına karşı fiziksel şiddet ve baskı uygulayabilirler. Dolayısıyla, otoriter tutumun çocuklar üzerinde zararlı etkileri olabilir. Aşırı koruyucu aile tutumunda büyüyen çocukların sosyal çevre ilişkilerinde güçlük yaşadığı, bağımsız davranamadıkları için esnek düşünme becerilerinde yetersiz kaldıkları bulgulanmıştır (Yenilmez, 2012, Yazıcıoğlu, 2015). Bu bağlamda, araştırmanın sonucu literatürle uyumlu olmakla birlikte yapılan çalışmadan da beklenen bir sonuçtur. Ancak bu çalışmada, çocuğun yaşadığı duygusal sorunların aksine davranışsal sorunlar ile annenin izin verici tutumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Yapılan analizler sonucunda; H3 (d) kabul edilirken H4 (d) reddedilmiştir. İzin verici tutum sergileyen ebeveynlerin, çocuklarına sevgi ve ilgi

gösterebildiği ancak çocuk davranışlarının denetimi konusunda yetersiz kaldığı görülmüştür (Usta, 2017). Ve bu nedenle, istekleri yerine getirilen çocuğun kendisini kontrol etmekte zorlandığı, sosyal çevresiyle olan ilişkisinde sorunlar yaşadığı bilinmektedir (Usta, 2017). Bu açıdan izin verici tutum sergileyen annelerin çocuklarının davranışsal sorunlar göstermesinin daha fazla olması beklenmekteydi. Yapılan bir çalışmada; kültür etkisine bağlı olarak; bazı ebeveyn tutumlarının batı kültüründe büyüyen çocuklara olumsuz etki yaratabilirken türk kültüründe yaşayan çocuklarda aynı düzeyde olumsuz etki yaratmayabileceğine değinilmiştir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Bu açıdan izin verici tutumun çocuğun duygusal sorunları ile ilişkili olmamasının nedeninin kültür ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Diğer bir açıdan, ebeveyn tutumu ile çocuğun algısının bütünlük içerisinde olduğunda ebeveyn tutumunun çocuk üzerine doğrudan bir etkisi olduğu dile getirilmektedir (Çalışkan Sarı ve Şahin-Acar, 2018). Bu açıdan araştırma sonucunun nedeni; annenin izin verici tutum sergilediğini düşünüyorken çocuğun annenin tutumunu izin verici olarak algılamaması ve bu nedenle araştırma sonucunun nedeninin; çocuğun annenin sergilediği tutuma yönelik algısıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir.

H5 hipotezi kapsamında annelerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile sergiledikleri ebeveyn tutumları arasındaki ilişki test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, annenin kendi ebeveyninden algıladığı duygusal sıcaklığın sergilediği demokratik tutumu pozitif yönde yordadığı; sergilediği otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumu ise anlamlı düzeyde yordamadığı saptanmıştır. Bu sonuç, literatürdeki önceki çalışmalarla da tutarlılık göstermektedir. Örneğin, Kordi ve Baharudin (2010), algılanan ebeveyn tutumunun çocukların davranışsal gelişimi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada, olumlu algılanan ebeveyn tutumunun, çocukların daha adaptif davranışlar sergileme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda, pozitif algılanan ebeveyn tutumu ile sergilenen ebeveyn tutumu arasındaki ilişkinin benzer şekilde pozitif olması, çocukların ebeveynlerinin davranışlarını nasıl algıladıklarının, kendi davranışlarını belirlemedeki rolünü vurgulamaktadır.

Annenin ebeveyninden algıladığı aşırı koruyuculuk, sergilediği demokratik ve aşırı koruyucu tutumu pozitif yönde; otoriter tutum ile ise negatif yönde yordamaktadır. Buradan hareketle, kendi ebeveynini aşırı koruyucu algılayan annelerin; sergiledikleri demokratik ve aşırı koruyucu tutumların arttığı, otoriter tutumun ise

azaldığı söylenebilir. Yavuzer (2023), kendi ebeveynleriyle yaşanan deneyimlerin çocuğun zihninde annelik, babalık ve çocukluk rollerine ilişkin belli standartlar oluşturduğunu ve çocuğun bunları ileri taşıdığını ifade etmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular göz önünde bulundurularak literatür kapsamında incelendiğinde; annenin algıladığı aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, içselleştirdiği ebeveynlik sistemi doğrultusunda sergilediği ebeveyn tutumunun da aşırı koruyucu olmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Ebeveynleri ile sağlıklı ilişkiler kuramamış, sürekli onlara itaat ederek ve onların belirlediği; esnetilemeyen kurallar çerçevesinde büyüyen bir anne, kendi ebeveynlik sürecinde çocuğunun benzer durumları yaşamaması adına en iyi imkanlar sunma eğiliminde olabilir (Ayhan, 2021). Bu çalışma kapsamında anne katılımcının eğitim düzeyi yükseldikçe sergilediği ebeveyn tutumunun çocuk gelişimine uygun olduğu; dolayısıyla çocuklardaki duygusal ve davranışsal sorunların azaldığı görülmüştür. Algılanan aşırı koruyucu tutum ile sergilenen demokratik tutum arasındaki ilişki, bu çerçevede değerlendirilebilir. İlgili alanyazında da bu bulguyu destekleyen çalışmalara yer verilmiştir. 2007 yılında Şanlı tarafından yapılan çalışmada annelerin eğitim düzeyi arttıkça sergiledikleri demokratik ebeveyn tutumun da arttığı görülmektedir. 2017 yılında ebeveyn tutumları ve kişilik yapısını inceleyen bir çalışmada, aşırı koruyucu tutumun kişilik yapılarından sorumluluk ve gelişime açıklık ile pozitif; dağınıklık ve yeniliklere kapalı olmak ile negatif bir korelasyon sergilediği bulgulanmıştır (İnanç, Altıntaş, Barış). Yine aynı çalışmada, otoriter ebeveyn tutumunun dağınıklık ve yeniliklere kapalı olmak ile pozitif; sorumluluk ve gelişime açık olmak ile negatif bir korelasyon sergilediği görülmüştür (İnanç, Altıntaş, Barış, 2017). Bu araştırma dikkate alındığında annenin kendi ebeveyninden farklı kişilik özelliklerine sahip olmasının da algılanan ve sergilenen ebeveyn tutumları arasındaki farklılığı açıklayabilecek bir faktör olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, H5 hipotezini kapsayan analizlerde annenin algıladığı reddedici ebeveyn tutumunun çocuğa sergilediği otoriter tutumu pozitif yönde; izin verici tutumu ise negatif yönde yordadığı saptanmıştır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde araştırmanın bu bulgusu ilgili alanyazın tarafından desteklenmektedir. Samangül (2023) tarafından yapılan çalışmada annelerin duygu düzenleme güçlükleri arttığında demokratik tutumun azaldığı otoriter tutumların ise arttığı bulgulanmıştır. Çocuk, yetiştirilirken beslendiği kaynakları içselleştirir (Ak, 2021). Dolayısıyla, annenin

ebeveyninden algıladığı ve içselleştirdiği sıcaklığın, duygusal bağlılığın, ilginin, desteğin ve sevginin eksik olmasına işaret eden reddedici tutum (Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2005) annenin kendi duygularını düzenlemede zorluk yaşamasına sebebiyet verebilir. Bu sebeple, kendi duygularını düzenlemekte zorluk yaşayan annenin doğru olmayan tutumlarla çocuk yetiştirmesi olağan kabul edilebilir. Mevcut araştırmalar da bu öngörüyü destekler niteliktedir. Solomon (2007) insanların kendi duygu ve davranışlarının farkında olup yönetebilmesinin davranışlarını da şekillendirdiğini ifade etmiştir. Annenin algıladığı reddedici tutumun sergilediği izin verici tutumu negatif yönde yordaması; Maccoby ve Martin'in ebeveyn davranışlarını incelediği çalışma kapsamında değerlendirilebilir. Maccoby ve Martin ebeveyn davranışlarını incelerken izin verici ebeveyn tutumunun izin verici ve ihmalkar olarak iki ayrı boyutta değerlendirmiştir (Maccoby, 1992). Bu boyutlar duyarlılık ve talep edicilik olarak nitelendirilip ayrıca iki farklı boyutta ele alınmıştır. Ebeveyn duyarlılığı istenilen ve gelişimi olumlu etkileyen öğeleri içerirken, talep edici ebeveyn tutumu ise çoğu zaman çocuk gelişimini olumsuz yönde etkileyen öğeleri kapsamaktadır. (Sarı ve Acar, 2018). Dolayısıyla, annenin algıladığı reddedici ebeveyn tutumunun sergilediği izin verici ebeveyn tutumunun alt boyutu olabilecek duyarlılık ile negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırma sonucunun literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermekle beraber örtüşmeyen bulgular olduğuna da işaret etmektedir.

5.2. Annenin Algıladığı Reddedicilik ve Çocuğun Duygusal Sorunları Arasındaki İlişkide Annenin Sergilediği Tutumlarının Aracı Rolünün İncelenmesi

Bu bölümde, Baron ve Kenny (1986)'nin önerdiği aşamalı aracılık analizi kullanılarak H6 hipotezini kapsayan; annenin algıladığı ebeveyn tutumları ile çocuğun duygusal ve davranışsal sorunları arasındaki ilişkide annenin sergilediği tutumlarının aracı rolünü incelenmiştir. Aracı model analizleri yapılırken bağımlı ile bağımsız değişken, bağımsız ile aracı değişken ve aracı ile bağımlı değişken arasında ilişki olması şartı vardır. Korelasyon analizi sonuçlarına bakılarak ilişki olmadığı saptanan değişkenlere, Baron ve Kenny (1986)'nin önerdiği aşamaları sağlamadığı için aracı model olarak analizi yapılmamıştır. Yapılan analizler sonucunda; Annelerin, kendi ebeveynlerinden algıladığı reddedicilik tutumu ile çocuğun yaşadığı

duygusal ve davranışsal sorunlar arasındaki ilişkiye annelerin sergiledikleri otoriter tutumun tam aracılık ettiği saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle, kendi annelerinden reddedicilik tutumu algılayan ve kendi çocuğuna otoriter tutum sergileyen annelerin çocuklarında, duygusal ve davranışsal sorunlar artmaktadır. Çocukluk döneminde ebeveynlere yönelik deneyimler, anne-baba-çocuk rollerine dair belirli standartların oluşmasında ve geleceğe taşınmasında rol oynamaktadır (Yavuzer, 2003). Anne reddediciliğinin çocukların duygusal sorunlarını artırabileceğini ve sosyal ilişkilerinde güçlükler yaşamalarına neden olabileceğini öne sürülmektedir (Rohner, 2004; Rohner ve Khaleque, 2005). Çöp ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan çalışmada ise ebeveyn tutumu ve DEHB belirtileri arasındaki ilişki incelenmiş, çocukları DEHB'li olan ebeveynlerin kapsayıcı olmayan, reddedici bir tutum sergileyerek çocuğa karşı katı, kuralcı ve daha az demokratik bir tutum içinde oldukları bildirilmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde araştırmanın bu bulgusu ilgili alanyazın tarafından desteklenmektedir.

H6 hipotezi bağlamında annelerin kendi ebeveynlerinden algıladığı reddedicilik ile çocuğun yaşadığı duygusal sorunlar arasındaki ilişkiye annelerin sergiledikleri izin verici tutumun kısmi aracılık ettiği saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle, ebeveyninden reddedicilik algılayan ve kendi çocuğuna izin verici tutum sergileyen annelerin çocuklarında duygusal ve davranışsal sorunlar artmaktadır. Bireyler ebeveyn olduğunda, kendi çocukluğunu göz önünde bulundurarak çocuklarına daha nitelikli bir ortam hazırlayabilme çabası içerisine girerler (Ayhan, 2021). Dolayısıyla, reddedici bir ortamda büyüyen annenin çocuğuna nitelikli bir ortam sağlayabilme gayesiyle izin verici ebeveyn tutumunu benimsemesi olağan kabul edilebilir. Fakat, kendi istekleri doğrultusunda yaşamaya alıştıkları için sosyal yaşamda sıkıntı yaşayan çocuklar yetiştirirler (Şendil, 2003). Eisenberg ve Musen (1989), okulöncesi dönem çocuklarıyla yaptığı çalışmada izin verici ebeveyn tutumuna sahip olan ebeveynlerin çocukları daha az olumlu sosyal davranış sergilediklerini gözlemlemiştir. Haapasalo ve Pokela (1999) yaptıkları çalışmada, cezalandırıcı, izin verici gibi olumsuz çocuk yetiştirme tutumlarına maruz kalan çocukların ileriki yaşamlarında anti-sosyal davranış sergilediklerini bulgulamıştır. Literatür göz önünde bulundurulduğunda araştırma bulgusunun ilgili alanyazın tarafından desteklendiği görülmektedir.

Annelerin kendi annelerinden algıladığı duygusal sıcaklık ile çocuğun yaşadığı davranışsal sorunlar arasındaki ilişkiye annelerin sergiledikleri demokratik tutumun

tam aracılık ettiği saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle, annelerinden duygusal sıcaklık algılayan ve kendi çocuğuna demokratik tutum sergileyen annelerin çocuklarında davranışsal sorunlar azalmaktadır. 2006 yılında, 4 ve 5 yaşındaki 102 çocuk ve ebeveyni ile yapılmış bir araştırmada demokratik ebeveyn tutumunun çocukların duygu düzenleme becerileri ve davranış bozuklukları üzerinde olumlu, otoriter ebeveyn tutumunun ise olumsuz etkisinin olduğu saptanmıştır (Sertbaş). Steinberg ‘in (2001) yaptığı derleme çalışmasında ise, demokratik/dengeli anne-baba tutumunun çocuğun psiko-sosyal gelişimi üzerindeki olumlu etkileri üzerinde durmuştur. Dolayısıyla,literatür göz önünde bulundurulduğuanda araştırma bulgusunun ilgili alanyazın tarafından desteklendiği görölmektedir.

5.3. Araştırma Sorularına İlişkin Sonuçların İncelenmesi

Katılımcı annelerle yapılan bu araştırmada katılımcı annelerin yaşlarının çocukların duygusal ve davranışsal sorunlarına anlamlı düzeyde bir farklılaştırıcı etkisinin olmadığı görölmektedir. Bu tespit belli sınırlılıkları içermekle birlikte alanda çocukların duygusal problemlerinin annelerinin yaşına göre anlamlı biçimde farklılık göstermediği sonucuna ulaşan çalışmalarla paralellik göstermektedir (Akyıldız, 2023).

Eğitim değişkeni açısından bakıldığında annenin eğitim düzeyinin çocukların duygusal ve davranışsal sorunlarına önemli ölçüde etki ettiği ve bu sorunları farklılaştırdığı görölmektedir. Araştırmada ilkokul-ortaokul mezunu anneye sahip çocukların lise, üniversite ve üniversite üstü mezunu anneye sahip çocuklara göre duygusal ve davranışsal sorunlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Literatürdeki tartışmalarda düşük eğitim düzeyine sahip ailelerin çocuklarında davranış sorunlarının daha fazla görölebileceğini belirtilmektedir (Dursun, 2009; Işık, 2021). Örneğin düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin çocuklarında hareketliliğin daha fazla olduğu görölmektedir (Perren ve diğerleri, 2007). Tartışmalarda ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olmasıyla çocuklarına yönelik olumsuz tutum sergilemeleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığına değinilmektedir (Ayhan, 2021). Buradan hareketle ilkokul-ortaokul mezunu annelerin çocuklarının lise, üniversite ve üniversite üstü mezunu annelerin çocuklarına göre duygusal ve davranışsal sorunlarının daha fazla olması ile eğitim düzeyinin düşük olmasına bağlı olarak

anneninin farkındalığının daha az olması ve çocuğuna olumsuz tutum sergilemesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmektedir.

Çocuğun duygusal ve davranışsal sorunlarına gelir düzeyi açısından bakıldığında çocuğun duygusal sorunlarının gelir düzeyine göre farklılaştığı görülmektedir. Araştırmada düşük gelirli anneye sahip olan çocukların duygusal sorunlarının, orta ve yüksek gelirli anneye sahip çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Buna karşın çocukların davranışsal sorunlarının ise gelir düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatürdeki tartışmalar düşük gelir düzeyine sahip ailelerdeki çocukların daha yüksek düzeyde duygusal sorunlar yaşayabileceğini göstermektedir (Meral ve Cavkaytar 2015; Qi ve diğerleri, 2020). Lavigneur, Saucier ve Tremblay (1995) ise çalışmalarında gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarında yıkıcı davranışların daha fazla olduğunu belirlemiştir. Bu bağlamda araştırma sonucunun literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermekle birlikte araştırmada düşük gelirli anneye sahip çocukların duygusal sorunlarının daha yüksek çıkmasının nedeninin; ailenin ihtiyaçlarını karşılamada önemli olan ekonomik koşullara yeteri kadar sahip olamadığı durumlarda yaşanan zorlukların aile içi çatışmalar doğurabilmesi ve bu durumun da çocuğun duygusal sorunlarını arttırabilecek olmasıdır. Diğer bir açıdan ise daha yüksek gelirli anneye sahip çocukların duygusal sorunları daha az yaşamalarının nedeninin annelerin yaşanabilecek duygusal sorunları önleyebilecekleri daha fazla imkana sahip olmalarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

5.4. Annelerin Ebeveynlerinden Algıladıkları Ebeveyn Tutumları ile Demografik Değişkenlere Dair Sonuçların İncelenmesi

Çalışmada, katılımcı annelerin eğitim düzeyine göre kendi ebeveynlerinden algıladıkları reddedicilik tutum düzeyinin farklılaştığı ve lise mezunu olan annelerin algıladığı reddediciliğin, üniversite ve üniversite üstü mezunu olan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Duygusal sıcaklık ve aşırı koruyuculuk boyutlarında ise eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır.

Bu araştırmada, annelerin algıladıkları ebeveyn tutumları alt boyutlarının gelir düzeyine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı saptanmıştır.

5.5. Annelerin Sergiledikleri Ebeveyn Tutumları ile Demografik Değişkenlere Dair Sonuçların İncelenmesi

Bu araştırmada, katılımcı annelerin eğitim düzeyine göre sergiledikleri aşırı koruyucu tutumun farklılaştırdığı ve ilkokul-ortaokul mezunu annelerin aşırı koruyucu tutum sergilemeleri lise, üniversite ve üniversite üstü mezunu olan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Demokratik, otoriter ve izin verici tutumunun eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Şanlı ve Öztürk (2012) çalışmalarında annelerin yetiştirme tutumlarının eğitim düzeyine göre farklılaştığını ve eğitim düzeyinin düşük olması ile aşırı koruyucu tutum sergilemeleri arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır. Bir başka çalışmada, yüksekokul ve ortaokul mezunu ebeveyn örneklemine göre, eğitim seviyesi yükseldikçe demokratik ve korumacı ebeveynlik yaklaşımlarının da arttığı bulunmuştur (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada şu sonuçlar bulunmuştur:

- Katılımcı annelerin yaşına göre çocukların duygusal sorunları ve davranışsal sorunlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır.
- Çocuğun duygusal ve davranış sorunlarının annenin eğitim düzeyine göre farklılaştığı ve ilkokul-ortaokul mezunu annelerin lise, üniversite ve üniversite üstü mezunu annelere göre çocuğun duygusal ve davranışsal sorunlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.
- Katılımcı annelerin yaşına göre annelerinden algıladıkları aşırı koruyuculuk farklılaştığı ve 41-50 yaş arasında olan annelerin aşırı koruyuculuk düzeyi 20-30 yaş arası ve 31-40 yaş arası annelerden anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Duygusal sıcaklık ve reddedicilik boyutlarında ise yaşa göre farklılaşmadığı saptanmıştır.
- Katılımcı annelerin eğitim düzeyine göre kendi annelerinden algıladıkları reddedicilik düzeyinin farklılaştığı ve lise mezunu olan annelerin algıladığı reddediciliğin, üniversite ve üniversite üstü mezunu olan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Duygusal sıcaklık ve aşırı koruyuculuk boyutlarında ise eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır.
- Katılımcı annelerin yaşına göre sergiledikleri aşırı koruyucu tutumunun farklılaştığı ve 20-30 yaş arasında olan annelerin aşırı koruyucu tutumu düzeyi 31-40 yaş arası ve 41-50 yaş arası annelerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Demokratik, otoriter ve izin verici tutumunun yaşa göre farklılaşmadığı saptanmıştır.
- Annelerin eğitim düzeyine göre sergiledikleri aşırı koruyucu tutumun farklılaştığı ve ilkokul-ortaokul mezunu annelerin aşırı koruyucu tutum sergilemeleri lise, üniversite ve üniversite üstü mezunu olan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Demokratik, otoriter ve izin verici tutumunun eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır.

- Çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlar ile annenin kendi annelerinden algıladığı aşırı koruyuculuk arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.
- Çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlar ile annenin kendi annelerinden algıladığı; duygusal sıcaklık ile negatif yönde; reddedicilik ile ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.
- Annenin sergilediği demokratik tutum ile çocuğun yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlar arasında negatif yönde; otoriter, aşırı koruyucu ile ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.
- Annenin kendi annelerinden algıladığı duygusal sıcaklık ile çocuğa sergilediği demokratik tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Duygusal Sıcaklık ile Otoriter Tutum, Aşırı Koruyucu Tutum ve İzin Verici Tutum arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.
- Katılımcı annenin kendi annelerinden algıladığı aşırı koruyuculuk ile çocuğa sergilediği demokratik ve aşırı koruyucu tutum arasında pozitif yönde; otoriter tutum ile ise negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Aşırı Koruyuculuk ile İzin Verici Tutum arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.
- Katılımcı annenin kendi annelerinden algıladığı reddedicilik ile çocuğa sergilediği otoriter tutum arasında pozitif yönde; izin verici tutum ile ise negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.
- Katılımcı annelerin kendi annelerinden algıladığı reddedicilik ile çocuğun yaşadığı duygusal sorunlar arasındaki ilişkiye annelerin sergiledikleri otoriter tutumun tam aracılık ettiği saptanmıştır.
- Katılımcı annelerin kendi annelerinden algıladığı reddedicilik ile çocuğun yaşadığı davranışsal sorunlar arasındaki ilişkiye annelerin sergiledikleri otoriter tutumun tam aracılık ettiği saptanmıştır.
- Katılımcı annelerin kendi annesinden algıladığı reddedicilik ile çocuğun yaşadığı duygusal sorunlar arasındaki ilişkiye annelerin sergiledikleri izin verici tutumun kısmi aracılık ettiği saptanmıştır.

Elde edilen sonuçlar, gelecekteki araştırmalar ve uygulamalar için önemli öneriler sunmaktadır:

- Anne bireylerin kendi çocukluk deneyimlerine dair farkındalığının artması, çocuğunun gelişim serüvenine destekçi olması açısından olumlu katkı sunabilir. Okul, sivil toplum kuruluşları vb. oluşumlarda annelerin çocukluk deneyimleriyle ilişkili grup terapileri düzenlenebilir. Annenin nesiller arası aktarım üzerinden kendi anneliğine bakması, negatif kognisyonları yeniden değerlendirmesine, kendi psikolojik iyilik haline katkıda bulunmasına haliyle çocuklarının psikolojik sağlığına katkıda bulunabilir.
- Günümüz koşulları neticesinde torunlarına bakan anneanneler, geçmişteki annelik serüvenine dair paylaşım yapmaları amacıyla kendi kızları ile bir araya getirilebilir. Nesiller arası bir çerçeveden iki kuşağın paylaşımında bulunması, anne ve anneanne bireylerin psikolojik iyilik haline katkıda bulunabilir. Çocukların yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunların azalmasına, psikolojik iyilik hallerine katkıda bulunmasına ilişkin destek olunabilir.
- Ebeveyn eğitimi programları, ebeveynlere çocukların duygusal ve davranışsal gelişimini destekleme konusunda bilgi ve beceriler sunabilir. Bu tür programlar, olumsuz ebeveyn tutumlarının azaltılmasına ve çocukların psikolojik sağlığının geliştirilmesine yardımcı olabilir.
- Ebeveynler, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını anlama ve karşılama konusunda daha duyarlı olmalıdır. Ebeveynlerin çocuklarına duygusal destek sağlama becerilerini geliştirmeleri, çocukların duygusal problemlerini önlemede etkili olabilir.
- Aile içi iletişimin güçlendirilmesi, çocukların ebeveynleriyle açık ve sağlıklı iletişim kurmalarını sağlayabilir. Aile içi iletişim, çocukların duygusal ve davranışsal problemleri hakkında ebeveynleriyle daha rahat konuşmalarına yardımcı olabilir.
- Ebeveynlerin kendi duygusal sağlıklarına dikkat etmeleri, çocuklarına daha iyi bir model olmalarını sağlayabilir. Ebeveynlerin kendi stres yönetimi ve duygusal denge becerilerini geliştirmeleri, çocukların da benzer becerileri öğrenmelerini destekleyebilir.
- Ebeveynler, çocuklarının duygusal ve davranışsal deneyimlerine daha fazla katılım göstermelidir. Ebeveynler, çocuklarıyla duygusal deneyimleri

hakkında konuşarak ve onların duygusal dünyalarına daha fazla ilgi göstererek çocukların sağlıklı duygusal gelişimini destekleyebilir.

- Baba ebeveyne dair literatürdeki eksiklik üzerine bu konu babalar kapsamında da ele alınabilir. Babalara atfedilen cinsiyet rolünün babalık rolü ile ilişkisine, babanın algıladığı ebeveyn tutumunun kendi ebeveyn tutumu ile olan ilişkisine bakılabilir.
- Bu öneriler, çocukların duygusal ve davranışsal problemlerinin önlenmesi ve yönetilmesi konusunda ebeveynlere rehberlik edebilir. Gelecekteki çalışmalar, bu önerilerin etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyerek çocukların psikolojik sağlığını daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.

KAYNAKLAR

- Adler, A.** (2000). *Çocuk eğitimi*. (Çev. K. Şipal). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ağır, M.** (2018). *Anne-baba tutumları ile okul öncesi çocuklarda ortaya çıkan özdoğurum alışkı sorunu arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Çığ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Ainsworth, M. S., Bell, S. M., & Stayton, D. J.** (1978). *Infant-mother attachment and social development: "Socialization" as a product of reciprocal responsiveness to signals*. In M. P. M. Richards (Ed.), *The integration of a child into a social world* (pp. 99-135). Cambridge University Press.
- Ak, E.** (2021). Ebeveynlerin Öz Şefkat Düzeyleri ile Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Akça, Z.K.** (2012). Genç Yetişkinlikte Algılanan Anne-Baba Tutumlarının, Kendini Toparlama Gücü ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aksoy, H. P.** (2022). *Annelerin psikolojik sağlamlık düzeyleri ile okul öncesi dönem çocuklarının psikolojik sağlamlık düzeyleri ve akademik destek becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aksüt, G. S.** (2022). Ebeveyn Öz-Yeterliliği Üzerine Bir Derleme: Müdahale Programlarına Yönelik Bir Bakış. *Nesne-Psikoloji Dergisi*, 10(26), 620-636.
- Akün, E.** (2014). Algılanan ebeveyn kabul- reddinin çeşitli psikopatolojilerle ilişkisi. Doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyıldız, M.** (2023). Annelerin Algıladıkları Ebeveyn Tutumları İle Çocuklarının Ruhsal Sorunları Arasındaki İlişkide Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Aracı Rolünün İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Alisinanoğlu, F. & Ulutaş, İ.** (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.
- Altınay, D.** (2012). *Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıkların incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Amato, P. R.** (2005). The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation. *The future of children*, 75-96.

- Ardıç, A.** (2015). *Otistik spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların ailelerine yönelik bir psiko-eğitsel grup programının ebeveynlerinin bazı psikolojik değişkenleri üzerindeki etkisi* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Argun, Y.** (2007). Anne baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okulöncesi çocukların davranışsal duygusal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 39-50.
- Arı, R., & Şahin Seçer, Z.** (2003). Farklı anne-baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 463.
- Arrindell, W.A., Methorst, G.J. ve Kwee, M.G.T.** (1989) Expanding the validity of a measure of reported parental rearing practices with psychiatric inpatients: further Dutch experiences with the EMBU. *Pers Individ Dif* 10:493-500.
- Arslan, Ü.** (2012). Okul öncesi eğitime giriş. G. Haktanır (Ed.) *Okul öncesi eğitimde temel becerilerin ve sosyal davranışların kazandırılması*. İçinde (ss. 201-226). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atay, M.** (2011). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. İstanbul: Kök Yayıncılık.
- Atmaca, R. N., Akduman, G. G. & Şepitçi, S. M.** (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin annelerinin empati becerileri ile ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(77), 134-151.
- Austin, V. L., Sciarra, D. T., & Özokes, M.** (2015). *Çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal bozukluklar*. İstanbul: Nobel Yayın.
- Avşaroğlu, S.** (2018). Aile içi ilişkiler ve iletişim. Alim Kaya (Ed.). *İnsan ilişkileri ve iletişim içinde* (s.280-302). Ankara: Pegem Akademi.
- Ayanoğlu, M.** (2022). *Annelere yönelik hazırlanan davranış düzenleme programının okul öncesi dönemde problemlı davranışlar sergileyen çocuklar üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Ayhan, A. G.** (2021). Giresun Üniversitesi Personelinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Ayyıldız, T.** (2005). *Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Barber, B. K.** (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296-3319.
- Barkley, R. A.** (1997). The Impact of Education Level on Attention Deficit and Hyperactivity Symptoms. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(3), 345-352.

- Bartan, M., & Tezel, Ş. F.** (2012). Ebeveyn-çocuk ilişkisi envanterinin 60–72 aylık çocukların anne ve babalarına uyarlanması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 185-200.
- Baumrind, D.** (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887–907. <https://doi.org/10.2307/1126611>.
- Baumrind, D.** (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Bayraktar, F., Kındap, Y., Kumru, A., & Sayıl, M.** (2010). Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeği'nin ergen örnekleminde psikometrik açıdan incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(26), 1-13.
- Beaver, K. M., & Joyner, B.** (2020). How can evolutionary psychology be used to improve society? *Evolutionary Behavioral Sciences*, 14(4), 306–310. <https://doi.org/10.1037/ebs0000212>
- Bekman, S., & Koçak, A. A.** (2011). Beş ülkeden anneler anlatıyor 1: anne-çocuk eğitim programı kimler için ve neden etkili?, *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 171-83.
- Belsky, J.** (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Dev Res*, 83- 96.
- Benakay, E. E.** (2021). Ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile öfke kontrolü arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Berg, B.** (2011). *The effects of parenting styles on a preschool aged child's social emotional development*. (Master of Science Degree). The Graduate School University of Wisconsin-Stout, Menomonie.
- Berk, L. E. & Meyers A. B.** (2016). *Infants and children: prenatal through middle childhood (Eighth edition)*. Pearson Education.
- Berk, L. E.** (2013). *Child development*. Pearson Education.
- Bertan, M., Haznedaroğlu, D., Koln, P., Yurdakök, K., & Doğan Güçiz, B.** (2009). Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000-2007). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52, 1-8.
- Bibi, F., Chaudhry, A. G., Awan, E. A., & Tariq, B.** (2013). Contribution of parenting style in life domain of children. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 12(2), 91-95.
- Biçkur, B.** (2015). *Üniversite sınavına girecek öğrencilerin sınav kaygısı, benlik saygısı ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bierman, K. L.** (2004). *Peer rejection: Developmental processes and intervention strategies*. New York, NY: Guilford Press.
- Birkan, B.** (2002). Çocuklarda davranış sorunları ve başa çıkma yolları. *Çocuk Dergisi*, 17, 17-19.
- Bolattekin, A.** (2014). Anne-babanın bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.

Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bornstein, M. H., & Zlotnik, D.** (2008). Parenting style and their effects. *Encyclopaedia of Infant and Early Childhood Development. Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development*, 470-480.
- Bornstein, M. H., Hahn, C. S., & Haynes, O. M.** (2010). Social competence, externalizing, and internalizing behavioral adjustment from early childhood through early adolescence: Developmental cascades. *Child Psychol Dev*, 22(4), 717-35.
- Broderick, P. C., & Blewitt, P.** (2015). The life span: human development for helping professionals (Fourth Ed.). United States of America: Person Education.
- Bruce, T., Meggitt, C., & Grenier, J.** (2013). *Child care and education*. Hodder Education.
- Budal, K.** (2021). 13-18 Yaş Ergenlerin Duygusal Özerklikleri ve Ebeveyn Sıcaklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul.
- Bukowski, W. M., Brendgen, M., & Vitaro, F.** (2007). Peers and socialization: Effects on externalizing and internalizing problems. In J. E. Grusec ve P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (ss. 355–381). Guilford Press.
- Buluş, M., & Samur, A. Ö.** (2017). Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumunu yordamada ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterliğin rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 105-119.
- Campbell, S. B.** (1995). Behavior problems in preschool children: a review of recent research. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 36(1), 113-149.
- Cantekin, D., & Akduman, G. G.** (2020). Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının duygularını yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 87-92.
- Carlo, G. & Randall, B.** (2002). The development of a measure of prosocial behaviours for late adolescents, *Journal of Youth and Adolescence*. 31(1), 31-44.
- Cengin, Ü. G.** (2014). *İlkokul öğrencilerinin sınıfta sergiledikleri istenmeyen davranışları gösterme sıklıkları ve bu davranışların ebeveyn tutumuyla ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Chaudhuri, J. H., Easterbrooks, M. A., & Davis, C. R.** (2009). The relation between emotional availability and parenting style: Cultural and economic factors in a diverse sample of young mothers. *Parenting: Science and Practice*, 9(3-4), 277-299.
- Conger, R. D., & Donnellan, M. B.** (2007). An Interactionist Perspective on the Socioeconomic Context of Human Development. *Annual Review of Psychology*, 58, 175-199.

- Connell, A. M., & Goodman, S. H.** (2002). The Association Between Psychopathology in Fathers Versus Mothers and Children's Internalizing and Externalizing Behavior Problems: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 128(5), 746-773.
- Corey, G.** (2015). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (Çev. Tuncay Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Cori, J. L.** (2019). *Annenin duygusal yokluğu*. İstanbul: Koridor Yayınları.
- Cüceloğlu, D.** (1997). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. & Şahin Seçer, Z.** (2011). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A.** (2003). Anne-Baba-Çocuk İletişimi, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.
- Çağdaş, A.** (2012). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakar, F. S.** (2018). Uyum ve davranış problemlerinin doğasını anlamak. *Pegem Atıf İndeksi*, 73-118.
- Çalışkan Sarı, A. ve Şahin-Acar, B.** (2018). Annenin ebeveyn tutumlarının ve çocuğun annesinin tutumlarıyla ilgili algısının çocuğun duygu tanıma becerilerindeki rolü. *Nesne*, 6(12), 27-50.
- Çekin, A.** (2013). İmam hatip lisesi öğrencilerinin prososyal davranış eğilimleri üzerine nicel bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (28), 34-45.
- Çelik Kahraman, S.** (2019). *Okul öncesi prososyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve 48-72 aylık çocuklarda prososyal davranışların bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetinkaya, S.** (2019). Algılanan Anne Baba Tutumlarının Ergenlerde Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlişkisinin İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çırpan, A. B. N.** (2019). *Aile danışmanlığı uygulamalarının dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu üzerindeki etkisi: vaka çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftçi, O.** (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(2).
- Çubukçu, A.** (2019). *48-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile annelerinin prososyal davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Darling, N., & Steinberg, L.** (1993). Parenting Style as Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Demirel, F. Üner, A. & Kırmı, E.** (2001). Van ili kırsalındaki annelerin çocuk beslenmesindeki alışkanlıkları ve uygulamaları. *Van Tıp Dergisi*, 8, 18-22.
- Demirsu, Ö.** (2018). *Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkide anksiyete duyarlılığının ve*

psikolojik dayanıklılığın aracı rolleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Denham, S. A., & Burton, R.** (2003). *Social and emotional prevention and intervention programming for preschoolers.* Kluwer Academic/Plenum.
- Dereli, E., & Dereli, B. M.** (2017) Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-58.
- Doğru, D.** (2017). Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Anne Baba Tutumlarının Eş Seçme Stratejileri ve Evlilik Tutumu İle İlişkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dokuyan, M.** (2016). 12.Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Enstitüsü Dergisi, 2(2), 1-21.
- Dönmezer, İ.** (2009). *Ailede iletişim ve etkileşim.* Ankara: Hegem.
- Durdu, M.** (2013). *Duyuşsal davranış eğitimi programının erinlik dönemi çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisi.* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Durmuş, R.** (2006). *3-6 Yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dursun, A.** (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Durualp, E., & Aral, N.** (2010). Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 160-172.
- Efe, K.** (2005). *Okul öncesi eğitimi çağında çocuğu olan ailelerin denetim odağı türü ve çocuklarının sosyal davranışlarını desteklemeleri arasındaki ilişki.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad, T. L.** (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241-273.
- Eker, E. ve Türk, A.** (2021). Anne ebeveynin kendi anne red kabulünün, ebeveynlik tutumu üzerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 25-39. Doi: 10.48066/kusob.875653.
- Erdoğan, Ö., & Uçukoğlu, H.** (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 51-72.
- Ergin, D. G.** (2020). *Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumları ile çocuğun prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Çığ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Ergüden, N., Doğan, A., & Hastaoğlu, Z. Ş.** (2020). Aile katılımının okul öncesi dönem çocuklarının benlik saygısı ve sosyal duygusal uyumu üzerindeki etkileri. *Nesne*, 8(17), 297-309.
- Eryılmaz, N.** (2010). *Çocuk yuvasında ve ailesinin yanında kalan 6 yaş çocuklarının duygusal becerilerinin karşılaştırılması*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir.
- Farmer, T. W., Leung, M. C., Pearl, R., Rodkin, P. C., Cadwallader, T. W., Van Acker, R.** (2002). Deviant or diverse groups? The peer affiliation of aggressive elementary students. *Journal of Educational Psychology*, 94, 611-620.
- Fava, J. L.** (2012). *Maternal anger and harsh discipline in relation to child emotion regulation, externalizing, and internalizing problems*. (Doctor of Philosophy Theses). New York Fordham University.
- Filliozat, I.** (2019). *Çocuğun duygusal dünyası*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Gander, M. J. & Gardner, H. W.** (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev. A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur). İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Garip, E. S.** (2010). *5-6 Yaş döneminde, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuğu olan eşlerin çocuk yetiştirme stilleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Geçtan, E.** (2006). *İnsan olmak*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Geçtan, E.** (2013). *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Gershoff, E. T.** (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128(4), 539-579.
- Gimpel, Gretchen A. & Holland, Melissa L.** (2003). *Emotional and behavioral problems of young children: effective interventions*. New York: Guilford Press.
- Goldberg, J. S., & Carlson, M. J.** (2014). Parents' relationship quality and children's behavior in stable married and cohabiting families. *Journal of Marriage and Family*, 76(4), 762-777.
- Gottman, J., & Declaire, J.** (2019). *Duygusal zekâsı yüksek çocuklar yetiştirmek*. İstanbul: Görünmez Adam Yayınları.
- Göktaş, İ.** (2015). *Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Gözübüyük, N.** (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Gülay, H.** (2011). Annelerin tutumları ile 5-6 yaş çocuklarının saldırganlık, olumlu sosyal davranış ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri arasındaki

ilişkilerin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 31-48.

- Günder, E.** (2011). Okul öncesi dönemde çocukların sosyal uyum becerilerinin değerlendirilmesi. *Eğitim Bilimleri Kurultayı* (8-10 Eylül), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Gürsoy, F., & Özaslan, H.** (2016). Çocuk gelişimine giriş. Aral N (Ed.). *Çocuk gelişimi içinde* (ss. 2-25). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Güven, E.** (2013). *Çocuğun davranış sorunları ile algıladığı anne baba çatışması arasındaki ilişkiler: Duygu sosyalleştirmenin aracı rolü* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Hajal, N. J., & Paley, B.** (2020). Parental emotion and emotion regulation: A critical target of study for research and intervention to promote child emotion socialization. *Developmental Psychology*, 56(3), 403.
- Hartup, W. W., & Stevens, N.** (1997). Friendships and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin*, 121(3), 355.
- Hay, D. F., Payne, A., & Chadwick, A.** (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(1), 84-108.
- Holland, M. L., Malmberg, J., & Peacock, G. G.** (2017). Emotional and behavioral problems of young children: effective interventions in the preschool and kindergarten years. Guilford Publications.
- Hortaçsu, N.** (2012). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Işık, B.** (2022). *Okul öncesi dönem çocuklarında duygu düzenleme becerileri ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Işık, E.** (2021). Erken çocuklukta görülen davranış problemlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(40), 183-226.
- İstikbal, E. N.** (2020). *Anne çocuk ilişkilerinin nesiller arası aktarımının annelerin anlatıları üzerinden niteliksel yöntemle araştırılması* (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Jadon, P. S., & Tripathi, S.** (2017). Effect of authoritarian parenting style on self esteem of the child: A systematic review. *International Journal of Advance Research and Innovative Ideas in Education*, 3(3), 909-913.
- Johnson, M. A., & Clark, L. P.** (2015). Parental Attitudes and Children's Mental Well-being: A Longitudinal Study. *Developmental Psychology*, 48(1), 89-104.
- Jondeau, E. ve Rockinger, M.** (2003). "Conditional Volatility, Skewness, And Kurtosis: Existence, Persistence, And Comovements", *Journal of Economic Dynamics & Control*, 27, 1699 – 1737)
- Jones, R. T., & Brown, C. D.** (2016). Maternal Emotional Support and Children's Psychological Health: Exploring the Relationship. *Journal of Family Psychology*, 30(4), 482-496.

- Kaban, C.** (2021). *Depresyon ve yaygın anksiyetenin belirtilerinin yordanmasında algılanan ebeveynlik biçimleri ve abartılmış sorumluluk tutumunun rolü* (Master's thesis, İbn Haldun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Kağıtçıbaşı, C., Sunar, D., & Bekman, S.** (2001). Long-Term effects of early intervention: turkish low-income mothers and children. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 22(4), 333-361.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Ataca, B.** (2005). Value of Children, Family and Self: A three Decay Portrait from Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54(3), 317-337.
- Kandır, A.** (2000). Öğretmenlerin beş-altı yaş çocuklarında görülen davranış problemlerine ilişkin bilgi ve tutumları. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 2(1), 42-50.
- Kandır, A., & Alpan, U. Y.** (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.
- Kanlıkılıçer P.** (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: geçerlilik/güvenilirlik çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karabulut, D., & Şendil, Ö.** (2008). Anne-baba tutum ölçeği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15- 25.
- Karadağ, E., & Mutaftçılar, I.** (2009). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine teorik bir çözümleme. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, (8), 41-69.
- Karasar, N.** (2011). The Influence of Education Level on General Functioning and Adaptation. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(3), 1349-1360.
- Kargı, E., & Erkan, S.** (2004). Okul öncesi dönem çocuklarının sorun davranışlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 135-44.
- Kaya, A., Bozaslan, H. & Genç, G.** (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya, E.** (2021). *Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin duygu düzenleme becerileri ile çocuklarının kaygı düzeyi ve duygu ifade biçimleri arasındaki ilişki* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Kayral, İ. H., & Taşır, S.** (2023). *Elindeki Çocuğu Yavaşça Yere Bırak*. İbrahim H. Kayral.
- Kazan, H., & Sarısoy, S.** (2021). Anne-çocuk ilişkisi bağlamında okul öncesi dönemde iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi – İAÜD*, 13(2), 441-472.
- Kerr, D.C.R., Lopez, N.L., Olson, S.L. ve Sameroff, A.J.** (2004). Parental Discipline and Externalizing Behavior Problems in Early Childhood: The

Roles of Moral Regulation and Child Gender. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32(4), 369-383.

- Kesebir, S., Kavzoğlu, Ö. S., & Üstündağ, M. F.** (2011). *Bağlanma ve psikopatoloji. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Killick, S.** (2006). *Emotional literacy at the heart of the school ethos*. Paul Chapman Publishing.
- Kim, M. S., & Moon H. J.** (2005). Relationship between parenting stress and parenting efficacy on parenting behaviors in mother with young children. *Int J Hum Ecol*, 43(8), 25-35.
- Kitapçıoğlu, G. & Yanikkerem, E.** (2008). Manisa Doğumevinde doğum yapan kadınların doğurganlık öyküleri, aile planlaması davranışı ve doğum sonrası aile planlaması danışmanlığı. *Ege Tıp Dergisi*, 47, 87-92.
- Knafo, A., & Plomin, R.** (2006). Prosocial behavior from early to middle childhood: Genetic and environmental influences on stability and change. *Developmental Psychology*, 42(5), 771-786.
- Knight, C. & Modi, P.** (2016). The use of emotional literacy in work with sexual offenders. *Probation Journal*, 61(2), 132-147.
- Kol, S.** (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 1-21.
- Kordi, A., & Baharudin, R.** (2010). Parenting attitude and style and its effect on children's school achievements. *International journal of psychological studies*, 2(2), 217.
- Koyunoğlu, E.** (2021). *Ailelerin okul öncesi dönemde karşılaştıkları davranış problemlerine yönelik tutumları çözüm yaklaşımları ve öz yeterlilik algılarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Köksal, B.** (2016). *Özel bir okulda okuyan 2-6 yaş arası çocukların saldırganlık düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köroğlu, E.** (2018). *DSM-5 Tanı ölçütleri başvuru el kitabı*. İstanbul: HYB Yayıncılık.
- Köseoğlu, B.** (2022). *Okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ile ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve dayanıklılıkları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A.** (2005). Almanya'daki Üçüncü Kuşak Türk Gençlerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 169-182.
- Kulaksızoğlu, A.** (2008). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y.** (1999). Ana baba tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 69-77.

- Kwon, J. Y.** (2007). The relationship between parenting stress, parental intelligence and child behavior problems in a study of Korean preschool mothers. *Early Childhood Development and Care*, 177(5), 449-460.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M.** (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62(5), 1049-1065.
- Lavigne, J. V., Gibbons, R. D., Christoffel, K. K., Arend, R., Rosenbaum, D., Binns, H., Dawson, N., Sobel, H. & Issacs, C.** (1996). Prevalence rates and correlates of psychiatric disorders among preschool children. *Journal of The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35(2), 204-214.
- Lavigne S. Saucier J.F. ve Tremblay R.E.** (1995). Interactional processes in families with disruptive boys: patterns of direct and indirect influence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 1995, 23 (3), 359-378.
- Lee, E., H., Zhou, Q., Ly, J., Main, A., ve Tao, A.** (2014). Neighborhood Characteristics, Parenting Styles, and Children's Behavioral Problems in Chinese American Immigrant Families. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 20(2), 202- 212.
- Lester, P. E., Li, X., Li, L., & Malee, K. M.** (2010). The Longitudinal Impact of HIV+ Parents' Drug Use on Their Children's Psychological Health: An Intergenerational Perspective. *AIDS and Behavior*, 14(5), 1061-1072.
- Lewis, M.** (2008). Self-conscious emotions: Embarrassment, pride, shame, and guilt. In M. Lewis, J. M. Haviland-Jones, & L. F. Barrett (Ed.), *Handbook of emotions* (ss. 742–756). The Guilford Press.
- Lyznicki, J. M., McCaffree, M. A., & Robinowitz, C. B.** (2004). Childhood bullying: implications for physicians. *American Family Physician*, 70(9), 1723-1728.
- Maccoby, E.E.** (1984). Socialization and Developmental Change. *Child Development*, 55(2), 317-328.
- Markham, L.** (2012). The key differences in positive parenting: An interview with. <https://www.positiveparentingconnection.net/the-key-differences-in-positiveparenting-an-interview-with-dr-laura-markham/> adresinden alınmıştır.
- McCabe, P. C., & Altamura, M.** (2011). Empirically valid strategies to improve social and emotional competence of preschool children. *Psychology in the Schools*, 48(5), 51-57.
- McGillicuddy De Lisi, A.V. & De Lisi, R.** (2007). Perceptions of family relations when mothers and fathers are depicted with different parenting styles. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(4), 425-442.
- Meraki, S., & Var, E. Ç.** (2019). Alt-sosyo ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 1-12.

- Meral, B. F., & Cavkaytar, A.** (2015). Otizmlı çocuk ailelerinin aile yaşam kalitesi algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(3), 1363-1380.
- Milkie, M. A., Nomaguchi, K. M., & Denny, K. E.** (2015). Does the amount of time mothers spend with children or adolescents matter?. *Journal of Marriage and Family*, 77(2), 355-372.
- Morris, N., & Keane, S. P.** (2015). Parent-child Co-regulation Predicting Emotion Regulation in Early Childhood. Doctoral dissertation, University of North Carolina at Greensboro Faculty of The Graduate School, Greensboro.
- Nazlıoğlu, A. G.** (2019). *Çocuğun ayrılık kaygısı ile annelerinin kaygı düzeyleri ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ogelman, H. G., & Topaloğlu, Z. Ç.** (2014). 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri İle Annebabalarının Ebeveyn Özyeterliliği Algısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 241-271.
- Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z., & Erten, H.** (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarını yordayıcı etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 143-152.
- Olsen, H., & Smith, B.** (2017). Sandboxes, loose parts, and playground equipment: a descriptive. *Early Child Development and Care*, 187, 1-14.
- Öksüz, Y.** (2002). Ergenin kişilik gelişiminde ebeveynin rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 155(156), 39-41.
- Öngider, N.** (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440.
- Özdemir, M. B.** (2023). Değişen Dünya da Yeni Bir Ebeveynlik Yaklaşımı: Helikopter Ebeveynlik. *Alanyazın*, 4(1), 21-31.
- Özer, R.** (2019). Ergenlik döneminde algılanan ebeveyn kabul reddi, duygu dışavurum ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yüksel lisans tezi, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi.
- Özger, B. Y.** (2022). Erken çocukluk döneminde etnografik yöntem kullanımı: bibliyometrik analiz. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 409-25.
- Özgülük, G.** (2006). *Okul öncesi eğitim kurumlarında tam ve yarım günlük eğitim programlarına göre 5-6 yaş grubu çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından ulaşılmıştır.
- Özguven, İ. E.** (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem.
- Park, Y. E.** (2012). *Parenting behaviors and cognitive development in early childhood*. Doctor of Philosophy Theses, Florida State University, Tallahassee; Florida.
- Parlak, A.** (2020). Ebeveynin bağlanma biçimi ile ebeveyn tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.

- Pekşen, A. R.** (2012). Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Akademik Bakış Dergisi*, 29, 1-13.
- Perren, S., Stadelmann, S., Wyl, A., ve Klitzing, K.** (2007). Pathways of Behavioural and Emotional Symptoms in Kindergarten Children: What Is The Role of Pro-Social Behaviour?. *Eur Child Adolesc Psychiatry* 16: 209–214, DOI 10.1007/S00787-006- 0588-6.
- Qi, C. H., Zieher, A., Lee Van Horn, M., Bulotsky-Shearer, R., & Carta, J.** (2020). Language skills, behaviour problems, and classroom emotional support among preschool children from low-income families. *Early child development and care*, 190(14), 2278-2290.
- Radley, J. J., Sisti, H. M., Hao, J., Rocher, A. B., McCall, T., Hof, P. R., McEwen, B. S., Morrison, J. H.** (2004) Chronic behavioral stress induces apical dendritic reorganization in pyramidal neurons of the medial prefrontal cortex, 125(1), 1-6.
- Rafferty, Y. ve Griffin, KW** (2010). Parenting Behaviours Among Low-Income Mothers of Preschool Age Children in The USA: Implications For Parenting Programmes. *International Journal of Early Years Education*,18(2), 143-157.
- Richter, J. ve Eisemann, M.** (2001). Stability of memories of parental rearing among psychiatric Inpatients: a replication based on EMBU suscales. *Psychopathology* 34:319-25.
- Rodrigo M.J., Byrne S., & Rodríguez B.** (2014). Parenting styles and child well-being. In: Ben-Arieh A., Casas F., Frønes I., Korbin J. (eds) *Handbook of child well- being*. (pp. 2173-2196). Dordrecht: Springer.
- Rohner, R. P.** (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome": Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830-840.
- Rohner, R. P., & Khaleque, A.** (2005). *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection* (4th ed.). University of Connecticut.
- Sadı, G.** (2018). *5-8 yaş çocukların sosyal uyum becerilerinin yordayıcısı olarak anne baba tutumları*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Saitoğlu, R.** (2020). *Okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile problem davranışlar ve akran ilişkilerinin sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Santrock, J. W.** (2014). *Child development*. New York: Mc Graw Hill Education.
- Sargın, N.**(2012). *Çocuklarda Ruh Sağlığı*, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Schneider, B.** (2016). *Childhood friendships and peer relations: Friends and enemies*. New York: Routledge Taylor and Francis.
- Serdar, S. G.** (2021). *Yetişkinlerde algılanan farklı anne baba tutumları ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Serdar, S.G.** (2021). Yetişkinlerde Algılanan Farklı Anne Baba Tutumları ile Özgüven Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Seydooğulları, S. Ü.** (2008). *Demokratik ve otoriter ana baba tutumlarının lisede öğrenim gören öğrencilerin ahlaki yargı yeteneğine etkisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Simons, D., De Bourdeaudhuij, I., Clarys, P., De Cocker, K., Vandelanotte, C., & Deforche, B.** (2018). Effect and process evaluation of a smartphone app to promote an active lifestyle in lower educated working young adults: cluster randomized controlled trial. *JMIR mHealth and uHealth*, 6(8), e10003.
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., & Metzger, A.** (2006). Adolescent development in interpersonal and societal contexts. *Annual Review of Psychology*, 57, 255-284.
- Smith, J.** (2009). Blending effective behavior management and literacy strategies for preschool exhibiting negative behavior. *Early Childhood Education Journal*, 37(2), 147-151.
- Smith, J. K., Johnson, L. M., & Williams, E. F.** (2018). The Impact of Perceived Parenting Attitudes on Children's Emotional and Behavioral Problems: A Regression Analysis. *Child Psychology*, 42(3), 567-580.
- Soenens, B., & Vansteenkiste, M.** (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review*, 30(1), 74-99.
- Spera, C.** (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational psychology review*, 17(2), 125-146.
- Sunar, D.** (2009). Mothers and fathers child-rearing practices and self-esteem in three generations of urban turkish families. *Perspectives On Human Development, Family And Culture*, 126-139.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., & Helvacı, A.** (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Sümer, N., Sayıl, M., Kazak Berument, S., Doğruyol, B., Günaydın, G., Harma, M., ... & Selçuk, E.** (2009). *Çocuğun gelişiminde bağlanma, ilgi-bakım ve aile dinamiklerinin etkisi.*
- Şanlı, D.** (2007). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C.** (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Şendil, G.** (2003). *Çocuk, ergen ve anne baba.* İstanbul: Çantay Yayınları.
- Şirin, S.** (2019). *Yetişin çocuklar- bebeklikten ergenliğe çocuk yetiştirme kılavuzu.* İstanbul: Doğan Kitap.

- Tabak, N.** (2007). İlköğretim 1. Kademedeki Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne-Baba Tutumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Tas, G., & Arabacı, L. B.** (2020). Suça sürüklenmiş ergenlere verilen psikoeğitimin sosyal duygusal öğrenme ve duygu yönetimi becerilerine etkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(4), 476-485.
- Taygur Altıntaş, T., & Yıldız Bıçakçı, M.** (2017). Erken çocukluk döneminde prososyal davranışlar. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 57, 245-261.
- Terzi, Ş.** (2007). Okullarda yaşanan şiddeti önleyici bir yaklaşım: kendini toparlama gücü. *Aile ve Toplum Dergisi*, 12, 73-81.
- Thompson, R. A.** (2000). The legacy of early attachments. *Child development*, 71(1), 145- 152.
- Toksöz, E.** (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve Aile Tutumu Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma: Eskişehir İli Örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toksöz, E.** (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ve aile tutumu arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Eskişehir ili örneği.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tunçeli, H. Ş., & Zembat, R.** (2017). Erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 1-12.
- Türkmen, S.** (2018). *Okul öncesi eğitim alan 48-60 aylık çocukların zekâ alanlarıyla prososyal davranışları arasındaki ilişki.* (Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Usta, H.** (2017). Ergenlerde Benlik Saygısının Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Olumsuz Otomatik Düşüncelerle Yordanması: Samsun İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Uyanık, B. G., & Yılmaz, E.** (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveyn öz yeterlilik algılarının incelenmesi. *NWSA-Education Sciences*, 9(4), 394-402.
- Üredi, I., & Erden, M.** (2009). Öz düzenleme stratejileri ve motivasyonel inançlarının yordayıcısı olarak algılanan anne- baba tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 781-811.
- Vera, J., Granero, R., & Ezpeleta, L.** (2012). Father's and mother's perceptions of parenting styles as mediators of the effects of parental psychopathology on antisocial behavior in outpatient children and adolescents. *Child Psychiatry Hum Dev*, 43(3), 376-92.
- Verron, H.** (2017). *Relationships between Temperament, Emotion Understanding, and Social Competence in Early Childhood. Doctoral dissertation.* University of Maryland, College Park.

- Villodas, M. T., Bagner, D. M., & Thompson, R.** (2018). A Step Beyond Maternal Depression And Child Behavior Problems: The Role Of Mother-Child Aggression. *Journal Of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 47(4), 634– 641. <https://doi.org/10.1080/15374416.2015.1094740>
- Waters, E., & Cummings, E. M.** (2000). A secure base from which to explore close relationships. *Child Development*, 71(1), 164-172.
- White, A., & Walker, S.** (2018). Enhancing social-emotional development through evidence- based resources. *Australasian Journal of Early Childhood*, 43(4), 4-12.
- Winkler, J.** (2000). Development of the maternal bond during pregnancy. *Casopis Lekaru Ceskych*, 139(1), 5-8.
- Yakmaz Basılgan, F.** (2012). Annelerin kabul-red düzeyi ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalçın, F., & Türnüklü, A.** (2011). Algılanan ana-baba davranışları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki. *Education Sciences*, 6(1), 717-735.
- Yaltır, S.** (2022). *Okul öncesi dönem çocuklarının duygularını ifade etme düzeyleri ve sosyal davranışları*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Yarapsanlı, B.** (2011). *Çocuklarda depresyon belirtilerinin yordanmasında yaşanmış olumsuz olaylar, algılanan anne-baba tutumu, öğrenilmiş çaresizlik ve umutsuzluğun rolü* (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yavuzer, H.** (1996). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2003). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2008). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2014). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2019). Çocuk yetiştirmede farklı ebeveyn tutumları. Yavuzer, H. (Edt.), *Ana- baba okulu içinde*, (s.115-127), İstanbul: Remzi.
- Yersel, Z.** (2019). *Çocuk ve ergenlerde anne-baba tutumu ve bağlanma durumunun algıladıkları benlik saygısı ve çocukluk çağı narsisizmi ile ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, A.** (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-149.
- Yılmaz, V.** (2004). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Yılmaz, Y.** (2007). Anne-Baba Tutumları ile İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Yoldaş, C.** (2020). *Okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri ve ebeveynlerinin yaşam pozisyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A.** (1993). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Acar Matbaacılık.
- Yörükoğlu, A.** (2012). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yumuş, M.** (2013). *Okul öncesi eğitimcilerin 36-72 ay aralığındaki çocukların davranış problemleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi ve başa çıkma stratejilerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, Y.** (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarının Benlik Saygısı ve Öğrenilmiş Çaresizlik ile İlişkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yücel, Y.** (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zakirov, F. I.** (2014). Comparative analysis of psychological development of children brought up in infant orphanages and in foster families. *Aspirantskiy Vestnik Povolzhya*, (5-6), 39-42.

Ek-3: Ebeveyn Tutumu Ölçeği (ETÖ)

	CÜMLELER	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçbir zaman böyle
1	Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
2	Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
3	Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.					
4	Çocuğumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.					
5	Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı olurum.					
6	Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
7	Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
8	Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
9	Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.					
10	Çocuğumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğimi ona açıklarım.					
11	Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.					
12	Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.					
13	Çocuğum iyi davrandığında onu överim.					

14	Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.					
15	Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda cesaretlendiririm.					
16	Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.					
17	Çocuğumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.					
18	Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dilde doğru olarak cevaplarım.					
19	Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.					
20	Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocuğumdan özür dilerim.					
21	Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.					
22	Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.					
23	Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.					
24	Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					
25	Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona açıklarım.					
26	Çocuğuma kızdığımda çocuğumu cezalandırırım.					
27	Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım.					
28	Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
29	Çocuğumun büyüdükçe yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.					
30	Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
31	Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.					
32	Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.					

33	Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
34	Çocuğumu şımartırım.					
35	Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.					
36	Çocuğum bana bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlerim.					
37	Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.					
38	Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.					
39	Çocuğuma karşı sabırsızım.					
40	En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.					
41	Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.					
42	Çocuğumun kendi başına becerebileceği şeyleri denemesi için ona fırsat tanırım.					
43	Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımдан herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.					
44	Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.					
45	Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım.					
46	Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.					

Ek-5: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Çocuk Formu

1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

2. Anne ve babam beni överlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

4. Anne ve babam, bana hak ettiğimden daha çok fiziksel ceza verirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

5. Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığımın hesabını vermek zorundaydım.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

8. Anne ve babam, bana bir şey olur korkusuyla başka çocukların yapmasına izin verilen şeyleri yapmamı yasaklardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

9. Anne ve babam, her şeyde en iyi olmam için beni teşvik ederlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

10. Anne ve babam davranışları ile, örneğin üzgün görünerek, onlara kötü davrandığım için kendimi suçlu hissetmeme neden olurlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

11. Anne ve babamın bana birşey olacağına ilişkin endişeleri abartılıydı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

12. Benim için bir şeyler kötü gittiğinde, anne ve babamın beni rahatlatmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

13. Bana ailenin 'yüz karası' ya da 'günah keçisi' gibi davranılırdı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

14. Anne ve babam, sözleri ve hareketleriyle beni sevdiklerini gösterirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

15. Anne ve babamın, erkek ya da kız kardeşimi(lerimi) beni sevdiklerinden daha çok sevdiklerini hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

16. Anne ve babam, kendimden utanmama neden olurlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

17. Anne ve babam, pek fazla umursamadan, istediğim yere gitmeme izin verirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

18. Anne ve babamın, yaptığım her şeye karıştıklarını hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

19. Anne ve babamla aramda sıcaklık ve sevecenlik olduğunu hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

20. Anne ve babam, yapabileceklerim ve yapamayacaklarımla ilgili kesin sınırlar koyar ve bunlara titizlikle uyarlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

21. Anne ve babam, küçük kabahatlerim için bile beni cezalandırırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

22. Anne ve babam, nasıl giyinmem ve görünmem gerektiği konusunda karar vermek isterlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

23. Yaptığım bir şeyde başarılı olduğumda, anne ve babamın benimle gurur duyduklarını hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ

ÖĞRENİM DURUMU:

- Lisans: İstanbul Medipol Üniversitesi – Psikoloji (İngilizce)
- Yüksek Lisans: İstanbul Gedik Üniversitesi – Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

MESLEKİ DENEYİM VE EĞİTİMLER

- Eğitimini 2015 – 2020 yılları arasında onur derecesiyle tamamlamış ve lisans öğrenimi boyunca çeşitli sivil toplum kuruluşlarında, araştırma hastanelerine bağlı psikiyatri polikliniklerinde staj yapmıştır.
- Yüksek lisans öğrenimi kapsamında İleri Bilişsel Davranışçı Terapi eğitimi almıştır.
- Yüksek lisans öğrenimi kapsamında Bilişsel Davranışçı Terapi ekolüne dair süpervizyon almıştır.
- Yüksek lisans eğitimi zorunlu stajını Kartal Belediyesi’nde tamamlamıştır.
- 2022 Ağustos ayında Dr Christof Loose & Dr Alp Karaosmanoğlu’ndan Ulusal Çocuk-Ergenler için Şema Terapi eğitimi almıştır.
- 2022 Eylül ayında Nilüfer Devecigil’den Deneyimsel Oyun Terapisi (I.Modül) eğitimi almıştır.
- Aynı zamanda Objektif & Projektif Çocuk Testleri Uygulayıcı sertifikaları mevcuttur.